

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

12.12.2022

**Hankkeen loppuraportti:
Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hanke**

12.12.2022

Asiakirjan tiedot

Hanke	Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hanke	
Asianumero		
Asiakirjan tyyppi	Raportti	
Aloitettu, pvm	17.10.2022	
Päivitetty, pvm	12.12.2022	
Laatija	Tanja Lahti, Heidi Innanen, Nico Käräjäoja, Nirosha Pöyhölä, Mervi Haakana	
Tila	Hyväksytty	
Versio		
Luottamuksellisuus	Julkinen	
Tarkastanut		pvm
Hyväksynyt	VM:n JulkICT-johtoryhmä	pvm 12.12.2022
Jakelu	Valtioneuvoston hankeikkuna	
Tiedoksi		

Versiohistoria

Versio	Pvm	Laatija	Muutokset
0.1	17.10.2022	Heidi Innanen, Nico Käräjäoja, Nirosha Pöyhölä	Täydennyksiä lukuihin 3, 4 ja 5
0.2	20.10.2022	Tanja Lahti	Täydennyksiä lukuihin 2, 3 ja 4
0.3	24.10.2022	Tanja Lahti	Täydennyksiä lukuihin 4 ja 8
0.4	25.10.2022	Nirosha Pöyhölä	Täydennyksiä lukuihin 3 ja 5
0.5	25.10.2022	Tanja Lahti	Täydennyksiä lukuihin 3 ja 4
0.6	26.10.2022	Heidi Innanen	Täydennyksiä lukuihin 3 ja 4
0.7	31.10.2022	Heidi Innanen	Täydennyksiä lukuihin 4 ja 7
0.8	1.11.2022	Tanja Lahti	Täydennysehdotuksia lukuihin 3, 4 ja 5
0.9	2.11.2022	Tanja Lahti	Täydennystä lukuun 6
1.0	3.11.2022	Heidi Innanen, Nico Käräjäoja, Nirosha Pöyhölä, Tanja Lahti	Täydennyksiä useisiin lukuihin
1.1	10.11.2022	Nico Käräjäoja	Täydennyksiä lukuun 4
1.2	14.11.2022	Mervi Haakana	Täydennyksiä lukuun 3
1.3	14.11.2022	Tanja Lahti	Täydennyksiä lukuun 8
1.4	17.11.2022	Heidi Innanen, Nico Käräjäoja, Nirosha Pöyhölä, Tanja Lahti	Täydennyksiä useisiin lukuihin
1.5	7.12.2022	Tanja Lahti	Täydennykset lukuihin 1 ja 8.4.
1.6	9.12.2022	Tanja Lahti	Version tilaksi: Ehdotus hyväksyttäväksi

Sisällys

1	TIIVISTELMÄ	4
2	HANKKEEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN	4
3	HANKKEEN TUOTOKSET	5
	3.1 Aikaansaadut muutokset ja palvelut	5
	3.2 Hankkeessa tehdyt sopimukset	11
4	HANKKEEN TOTEUTUKSEN ARVIOINTI	11
	4.1 Hanketyöskentely	12
	4.2 Hankkeen vaiheistus ja aikataulu	13
	4.3 Muutosten hallinta	14
	4.4 Ohjaus ja riskien hallinta	15
	4.5 Sidosryhmät/yhteistyökumppanit	15
	4.6 Viestintä ja koulutus	17
5	DOKUMENTAATIO	19
6	TOTEUTUNEET KUSTANNUKSET JA TALOUDELLISET HYÖDYT	21
7	ONNISTUMISET JA OPPIMISET HANKKEESSA	22
8	JATKOTOIMET	23
	8.1 Vaikutukset muihin hankkeisiin	23
	8.2 Ehdotukset hankkeen tuotosten hyödyntämiselle ja sujuvalle käyttöönotolle	23
	8.3 Ehdotukset jatkohankkeiksi	24
	8.4 Jälkiarviointi	25

Liitteet

- Liite 1. Tilastokeskuksen Tiedon laatukehikko -osahankkeen loppuraportti
 Liite 2. Digi- ja väestötietoviraston työ TiHA-hankkeen tuotosten osalta vuonna 2022
 Liite 3. Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hankkeen loppuarvioinnin raportti

1 Tiivistelmä

Valtiovarainministeriön Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hanke toteutettiin vuosina 2020-2022 laajalla sidosryhmäyhteistyöllä ja onnistuneella organisoinnilla. Hankkeessa saavutettiin pääosin hankesuunnitelman tuotostavoitteet. Hankkeen keskeiset tuotokset valmistuivat keväällä 2022.

Hankkeesta tehdyn ulkopuolisen loppuarvioinnin mukaan hanke nähtiin kohde- ja sidosryhmien keskuudessa laajasti tarpeelliseksi ja sisällöltään osuvaksi sekä hankkeen tuotokset koetaan pääsääntöisesti merkittäviksi ja oikein kohdentuviksi. Hankekaudella tuotosten käyttöönotto on ollut toistaiseksi pientä. Tuotosten käyttöönottoa ja leviämistä tulee aktiivisesti tukea myös hankekauden jälkeen, jotta tuotosten myötä päästään tavoiteltuihin tuloksiin ja vaikutuksiin pidemmällä aikavälillä.

Hankkeen vaikuttavuuden vahvistamiseksi loppuarvioinnissa suositellaan seuraavaa: hankkeen tuotokset tulee kytkeä osaksi kansallista strategista tietopolitiikan kehittämistä, tuotosten käyttöönottoa tulee resursoida merkittävästi sekä tuotosten ylläpito ja kehittäminen tulee vastuuttaa ja resursoida ja toimintamallista on tärkeää viestiä pikimmiten. Näitä asioita on pyritty huomioimaan ja huolehtimaan mahdollisimman hyvin jo hankekaudella.

Hankkeen tuotokset ovat luonteva osa kansallista tietopolitiikkaa ja työ jatkuu hankkeen päätyttyäkin. Näin ollen erillistä hankkeen jälkiarviointia ei ole tarpeellista toteuttaa, vaan hankkeen tuotosten vaikutuksia ja vaikuttavuutta on järkevää tarkastella jatkossa osana kansallisen tietopolitiikan kokonaistarkastelua ja edistämistä.

2 Hankkeen tavoitteiden toteutuminen

Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hankkeen (VN/5386/2020) asettamispäätöksen¹ ja hankesuunnitelman² mukaisesti hankkeen tavoitteena oli laatia ehdotus tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategisista tavoitteista julkiselle hallinnolle toimeenpantavaksi sekä valmistella ja toteuttaa tiedon hyödyntämistä ja avaamista edistäviä toimenpiteitä.

Hankkeessa saavutettiin pääosin hankesuunnitelmaan kuvatut tavoitteet ja hankkeen tuotokset on kuvattu loppuraportin luvussa 3. Hankkeessa jäi saavuttamatta muutama tavoite koskien semanttisen yhteentoimivuuden edistämistä sekä hyötypotentiaalisten tietojen

---

¹ Saatavilla: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/2f91d64e-a1d6-47f2-a200-950afa0e09d1/3fbd084b-828c-4b71-a867-1df9ad02b6f8/ASETTAMISPAATOS_20200504112259.PDF (17.11.2022)

² Saatavilla: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/2f91d64e-a1d6-47f2-a200-950afa0e09d1/b6e8152b-a3ef-4c2f-9aad-7e5cd37774c0/ASETTAMISPAATOS_20200504112259.PDF (17.11.2022)

tunnistamista ja avaamista. Saavuttamatta jääneitä tavoitteita on kuvattu luvussa 4.3 Muutostenhallinta.

3 Hankkeen tuotokset

3.1 Aikaansaadut muutokset ja palvelut

Strategiset tavoitteet tiedon hyödyntämiseksi ja avaamiseksi

Hankkeessa valmisteltiin valtioneuvoston periaatepäätös tiedon hyödyntämiseksi ja avaamiseksi (VM/2022/47, 17.3.2022)³. Periaatepäätöksessä kuvataan tietopolitiikan strategiset tavoitteet, joilla toimeenpannaan pääministeri Marinin hallitusohjelman tavoitteita valtionhallinnossa. Periaatepäätös antaa suuntaviivoja tiedon hyödyntämisen ja avaamisen viranomaistoimien valmisteluun.

Pohja tietopolitiikalle luotiin valtioneuvoston selonteossa tietopolitiikasta ja tekoälystä (VNS 7/2018 vp) ja eduskunta edellytti kannanotossaan valtioneuvoston jatkavan työtä eettisten näkökulmien konkretisoimiseksi ja toimivaltarajojen madaltamiseksi. Kannanotto huomioitiin strategisten tavoitteiden laadinnassa.

Strategisten tavoitteiden valmistelu toteutettiin avoimena prosessina ja työ käynnistyi syksyllä 2020. Työhön osallistui kaikkiaan noin 300 henkilöä eri organisaatioista. Valmisteluprosessiin sisältyi myös Deloitte Consulting Oy:n toteuttama kansainvälinen kartoitus. Strategiset tavoitteet olivat lausuntokierroksella 19.3.-30.4.2021. Lausuntoja saatiin 102 kappaletta ja lausuntoyhteenvedo⁴ on julkaistu valtioneuvoston hankkeet-sivulla. Valtioneuvoston periaatepäätös hyväksyttiin 17.3.2022.

Periaatepäätökseen on koottu toimia, jotka poistavat esteitä ja luovat uusia mahdollisuuksia. Periaatepäätös rakentuu neljästä kokonaisuudesta:

1. Ohjaus, koordinaatio ja yhteistyö
2. Strategia ja toiminta
3. Tiedon hallinta
4. Mahdollistajat

Kunkin kokonaisuuden alla on kuvattu siihen liittyvät strategiset tavoitteet. Kukin strateginen tavoite sisältää päätavoitteen ja sitä tukevat alatavoitteet sekä tavoitteen toteutumisella tavoitellut pitkän aikavälin vaikutukset.

---

³ Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-752-2> (17.11.2022)

⁴ Saatavilla: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/2f91d64e-a1d6-47f2-a200-950afa0e09d1/20ec7b8b-e59b-40c6-8fdf-41cd7621164a/YHTEENVETO_20210629113246.PDF (17.11.2022)

Periaatepäätöksen yhteydessä on myös laadittu valtionhallinnolle päivittyvä toimenpiteiden tiekartta tukemaan tavoitteiden toimeenpanoa.

Tiedon jakamisen toimintamalli

Digi- ja väestötietoviraston Avoindata.fi-palvelussa maaliskuussa 2022 julkaistu tiedon jakamisen toimintamalli⁵ kehitettiin tarvelähtöisesti, sillä oli tunnistettavissa selkeä tarve yhteen paikkaan kootuille käytännönläheisille ohjeille, esimerkeille ja hyviksi havaituille toimintatavoille.

Toimintamallia valmisteltiin avoimella yhteistyöllä sidosryhmien kanssa. Toimintamallikonseptin prototypointiin osallistui yhdeksän organisaatiota. Toimintamallin sisällöntuotantoon osallistuivat VM:n ja DVV:n lisäksi Tilastokeskus, Helsingin kaupunki (Helsinki Region Infoshare), Valtiokonttori, Suomen ympäristökeskus, Ilmatieteen laitos, Maanmittauslaitos, maa- ja metsätalousministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö ja Open Knowledge Finland ry. Työskentelyä tuki Deloitte Consulting Oy.

Tiedon jakamisen toimintamallin sisältöehdotuksen ensimmäinen versio oli avoimesti kommentoitavana 14.12.2021-10.1.2022 ja toinen versio 13.-30.9.2022.

Toimintamalli sisältää yleistason kuvausta tiedon jakamisen vaiheista, huomioonotettavista velvoitteista ja suosituksista sekä tiedon avaamisen hyötyjen, riskien ja kustannusten arviointimenetelmän. Kyse ei ole virallisesta suosituksesta tai linjauksesta, mutta toimintamallia voi hyödyntää soveltuvilta osin harkitessaan, suunnitellessaan tai kehittäessään tiedon jakamista avoimena tietona tai muutoin laajempaan käyttöön.

Keskeisimmät tiedon käytön esteet aiemmin tehtyjen selvitysten pohjalta

Hankkeen työpaketin 2 (Tiedon saatavuus) taustamateriaaliksi laadittiin sisäinen muistio keskeisimmistä tiedon käytön esteistä aiemmin tehtyjen selvitysten pohjalta. Muistiota varten käytiin läpi eri tyyppisiä selvityksiä, raportteja ja työpapereita, jotka liittyvät tiedon käytön esteisiin ja niiden poistamiseen. Tarkoituksena oli muodostaa käsitys keskeisimmistä tiedon käytön esteistä ja arvioida, onko selvityksiä tehty riittävän kattavasti vai onko havaittavissa, että johonkin osa-alueeseen liittyen tarvitaan lisäselvitystä. Esteiden tunnistamistyöstä oli hyötyä erityisesti hyötypotentialisten tietojen tunnistamiseen ja jakamiseen luodun toimintamallin kehittämisessä.

Selvitys julkisen sektorin tietojen maksullisuuden ja maksuttomuuden vaikutuksista

---

⁵ Saatavilla: <https://www.avoindata.fi/fi/toimintamalli> (17.11.2022)

Valtioneuvoston kanslian koordinoimassa valtioneuvoston yhteisessä selvitys- ja tutkimustoiminnassa (VN TEAS) käynnistettiin syksyllä 2021 hanke julkisen sektorin tietojen maksullisuuden ja maksuttomuuden vaikutusten selvittämiseksi (JULKIHINTA). Hanke käynnistyi Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hankkeessa tunnistetun tietotarpeen pohjalta.

Itä-Suomen yliopiston johtamassa hankkeessa tutkijaryhmän tarkoituksena oli selvittää:

- Minkälaisia vaikutuksia tiedon hinnalla on tosiasiallisesti tiedon käyttöön?
- Julkisella hallinnolla on pääsääntöisesti monopoli näihin tietoihin, joten hintajoustoa ei esiinny. Onko tällä vaikutusta?
- Miten julkisen hallinnon tiedon maksullisuus tai maksuttomuus vaikuttaa tiedon käyttöön yhteiskunnassa? Onko tällä kansantaloudellista vaikutusta?
- Mikä on maksullisten tietoluovutusten vaikutus tiedon luovuttajan toimintaan? Mitkä ovat maksullisuuden vaikutukset mahdollisuuteen ylläpitää kyseisiä tietovarantoja?

21.6.2022 julkaistun selvityksen⁶ mukaan maksuilla näyttäisi olevan haitallisia vaikutuksia niin julkisen sektorin tietojen käyttöön kuin välillisesti perusoikeuksien toteutumiseen. Pelkästään maksuista luopuminen ei kuitenkaan ratkaise tiedon jakamisen haasteita, vaan tarvitaan toimintamalli, jonka avulla julkisen sektorin tietojen jakamista ja sitä kautta käyttöä voitaisiin laajentaa. Lisäksi selvityksessä todettiin, että nykyinen maksuperustelainsäädäntö ei enää nykyisellään sovellu tiedon jakamiseen, sillä se on säädetty 1990-luvulla, jolloin julkisen sektorin tietoja ei otettu suoraan huomioon erillisenä suoriteryhmänä.

Selvityksessä ehdotetaan, että kansallisesti tulisi käydä yhteiskuntapoliittista keskustelua siitä, mitä päämääriä tiedon avaamisella tavoitellaan sekä millaisia politiikkatoimia ja resursseja näiden toteuttaminen edellyttäisi. Lisäksi ehdotetaan, että maksuperustelainsäädäntöä tarkistettaisiin julkisen sektorin tietojen osalta.

Tietoaineistojen laatukriteerit ja mittaristo

Tiedon laatukriteereitä ja mittaristoa koskeva suositusehdotus lanseerattiin 10.3.2022. Tiedon laatukriteerit⁷ ja mittaristo vastaavat siihen, mitä laadulla tarkoitetaan erityisesti julkishallinnon tietoaineistojen kohdalla ja mitä kaikkia näkökulmia otetaan huomioon tiedon laadun kuvauksessa. Laatukriteerit ja mittaristo tukevat näin tiedon laajaa ja monipuolista hyödyntämistä. Laadun kuvaaminen on myös edellytys sille, että tiedon laadulle voidaan asettaa tavoitteita, seurata kehitystä ja siten parantaa tiedon laatua.

⁶ Saatavilla: <https://tietokayttoon.fi/julkaisut/raportti?pubid=URN:ISBN:978-952-383-321-0> (17.11.2022)

⁷ Saatavilla: <https://www.stat.fi/org/vuosiohjelma/tietoaineistojen-laatukriteerit.html> (17.11.2022)

Suositus ehdotus valmisteltiin Tilastokeskuksen johdolla Tiedon laatukehikko -osahankkeessa. Pohjatyötä tehtiin mm. selvittämällä perustietovarantojen laadunvarmistuksen nykykäytänteitä⁸. Tilastokeskuksen lisäksi osahankkeeseen osallistui laaja joukko valtionhallinnon organisaatioita. Osahankkeen työskentely perustui verkostomaiseen yhteiskehittämiseen ja toimijoiden laajaan kuulemiseen mm. verkkoseminaarien, pilotointien ja lausuntokierroksen muodossa.

Ehdotus julkisen hallinnon tiedon laatukriteereistä oli lausuntokierroksella 6.9.-4.10.2021. Lausuntoja saatiin 71 kappaletta ja lausuntoyhteenveto⁹ on julkaistu valtioneuvoston hankkeet-sivulla. Suositusehdotuksen työstäminen tiedonhallintalautakunnan suositukseksi käynnistyi keväällä 2022 ja on loppuraportin kirjoitushetkellä vielä kesken.

Tietoaineistojen 11 laatukriteeriä on koottu kolmen kysymyksen alle:

- Miten tieto kuvaa todellisuutta?
- Miten tieto on kuvattu?
- Miten tietoa voi käyttää?

Laatukriteerit on tarkoitettu joustavaksi työkaluksi, eivätkä kaikki kriteerit tai mittarit ole välttämättä merkityksellisiä kaikissa tilanteissa. Tietoaineiston käyttötarkoitus määrittää sen, millaista tasoa laatukriteerin kuvaaman laadun osalta tavoitellaan.

Laatukriteerien käytön edistämistä on osaltaan hienosti tukenut valtiovarainministeriön helmikuussa 2022 avaama hakuprosessi avustuksille kuntien digitalisaation edistämiseen (ns. digikannustinrahoitushaku). Avustuksen kohteena oli vuonna 2022 toiminnan, tehtävien tai sisäisten prosessien digitalisointi ja uudistaminen siten, että hankkeen toteutuksessa korostettiin erityisesti jompaakumpaa kahdesta näkökulmasta, joista toisena oli tietoaineistojen laadun kuvaaminen, arviointi ja kehittäminen osana kuntien tiedonhallintaa. Tähän näkökulmaan liittyviä hakemuksia tuli n. 30, joista rahoitusta sai n. 15 hanketta. Osahankkeen tehtäväkenttää laajennettiin siten, että Tilastokeskus tukee digikannustinrahoitusta saavia hankkeita yhteistyössä VM:n kunta- ja aluehallinto-osaston kanssa esimerkiksi järjestämällä infotilaisuuksia tiedon laadun teemoista. Hankkeita on tarkoitus tukea jatkossa myös tiedon laadun yhteistyöverkoston kautta.

---

⁸ Saatavilla:

https://stat.fi/static/media/uploads/org/tilastokeskus/tiedon_laatukehikko_perustietovarannot.pdf (17.11.2022)

⁹ Saatavilla: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/7af39aa8-2686-4be5-917b-b1d99e3b3695/953d4471-1c62-4f8c-90a8-8715f76efe99/YHTEENVETO_20211122104319.PDF (17.11.2022)

Laatukriteerityön edistymistä voi seurata Tilastokeskuksen verkkosivuilta¹⁰.

Tiedon laadun yhteistyöverkosto

Tilastokeskuksen koordinoiman Tiedon laadun yhteistyöverkoston¹¹ tarkoituksena on tukea organisaatioita tietoaineistojensa laadun tunnistamisessa ja kuvaamisessa sekä jakaa parhaita käytäntöjä. Verkosto mahdollistaa osaamisen ja muiden kyvykkyyksien kehittämisen sekä keskustelun tiedon laatuun liittyvistä kysymyksistä muiden aiheen parissa työskentelevien kanssa.

Yhteistyöverkoston kuuluu jo yli 100 tiedon laadun kanssa työskentelevää henkilöä valtionhallinnosta, kunnista, oppilaitoksista ja yrityksistä. Verkosto on avoin kaikille julkishallinnon tiedon laadun kehittämisestä kiinnostuneille. Yhteistyöverkosto kokoontui ensimmäisen kerran 2.5.2022 ja tapaamisia vuoden 2022 aikana tulee olemaan kaikkiaan neljä.

Julkisen hallinnon API-periaatteet

Digi- ja väestötietoviraston avoindata.fi-palvelussa¹² 28.2.2022 julkaistujen julkisen hallinnon API-periaatteiden (ohjelmointirajapintaperiaatteiden) tarkoituksena on edistää julkisen hallinnon tietojen ja toimintojen tarjoamista sekä hyödyntämistä ohjelmointirajapintojen avulla. API-periaatteet muodostavat yhteiset toimintaohjeet ja suositukset rajapintakehitykselle ja digitalisaation edistämiseksi. Niiden tavoitteena on lisätä semanttista ja teknistä yhteentoimivuutta, uudelleenkäytettävyyttä, tietoturvan ja tietosuojan huomioimista sekä laatua ohjelmointirajapintojen kehityksessä.

API-periaatteita pilotoitiin keväällä 2021 yhdessä Kelan, Tilastokeskuksen, Valtiokonttorin ja Verohallinnon kanssa. Ehdotus julkisen hallinnon API-periaatteista oli lausuntokierroksella 21.9.-15.10.2021. Lausuntoja saatiin 70 kappaletta ja lausuntoyhteenveto¹³ on julkaistu valtioneuvoston hankkeet-sivulla. Varhaisemmissa valmisteluvaiheissa järjestettiin myös kommentointikierroksia. Valmistelun aikana tehtiin myös yhteistyötä DigiFinlandin kanssa selvittämällä rajapintakehityksen nykytilaa ja Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus TIEKE ry:n kanssa yhteiskehittämisen näkökulmasta.

Julkisen hallinnon API-periaatteet on jaettu kolmelle tasolle: strateginen, taktinen ja operatiivinen. Strategisen tason periaatteet on suunnattu organisaation johdolle ja niiden avulla kuvataan, miten ohjelmointirajapintojen kehittämiselle tulisi määrittää suunta ja

¹⁰ Saatavilla: <https://www.stat.fi/org/vuosiohjelma/tietoaineistojen-laatukriteerit.html> (17.11.2022)

¹¹ Saatavilla: <https://stat.fi/org/tiedon-laatukehikko/tiedon-laadun-yhteistyoverkosto.html> (17.11.2022)

¹² Saatavilla: <https://www.avoindata.fi/fi/rajapintaperiaatteet>, julkaistu myös Valtiovarainministeriön julkaisuna 2022:12 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-907-8> (17.11.2022)

¹³ Saatavilla: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/2f91d64e-a1d6-47f2-a200-950afa0e09d1/9dc192e3-b9b6-478a-b199-859fb2b9eb03/YHTEENVETO_20211117085840.PDF (17.11.2022)

tavoitteet. Taktisen tason periaatteet kohdistuvat organisaation tiedonhallintaa kehittäville toimijoille ja ne ohjaavat, miten ohjelmointirajapintojen kehittämistä ja rajapintakokonaisuutta tulisi hallita. Operatiivisen tason periaatteet on kohdistettu ohjelmointirajapintoja kehittäville ja ylläpitäville toimijoille. Operatiivisen tason periaatteet ohjaavat, miten yksittäisiä ohjelmointirajapintoja tulisi kehittää ja ylläpitää.

Rajapintakehittämisen yhteistyöverkosto

Julkisen hallinnon API-periaatteita päätettiin tukea verkostoyhteistyöllä. Julkisen hallinnon rajapintojen kehittämisen yhteistyöverkosto¹⁴ kokoontui ensimmäisen kerran huhtikuussa 2022 ja tapaamisia tulee olemaan vuoden aikana kaikkiaan kuusi. Keskustelu on ollut aktiivista ja verkostoyhteistyölle on tunnistettu selkeä tarve. Toimintaa koordinoi Digi- ja väestötietovirasto.

Verkostoyhteistyön avulla pyritään tunnistamaan organisaatioiden sisäisten ja ulkoisten sidosryhmien muuttuvia tarpeita ja kehittämään tarpeisiin vastaavia ohjelmointirajapintoja. Sidosryhmien tarpeiden tunnistaminen edistää ohjelmointirajapintojen asiakaslähtöisyyttä, uudelleenkäytettävyyttä, yhteentoimivuutta ja laatua. Verkosto tukee myös osaamisen jakamista, kun oppeja ja kokemuksia jaetaan eri toimijoiden kesken.

Selvitys julkisen hallinnon tiedon semanttisen yhteentoimivuuden nykytilasta

Lokakuussa 2021 toteutettiin kysely julkisen hallinnon tiedon semanttisen yhteentoimivuuden nykytilasta. Kysely kohdennettiin julkisen hallinnon keskeisten tietovarantojen ylläpitäjille, niitä kehittäville tai niiden hyödyntäjille. Kyselyyn vastasi 91 henkilöä. Kyselyssä kävi ilmi, että tiedon semanttisen yhteentoimivuuden kehittämistyötä pidettiin merkittävänä, mutta yhteinen ymmärrys merkityksestä ei välttämättä kohtaa organisaation eri tasoilla. Organisaatiot ovat myös hyvin eri vaiheissa yhteentoimivuuden kehittämisessä. Hallinnonrajat ylittävän yhteistyön edistämiseksi toivottiin yhteisen tavoitetilan muodostamista.

Ministeriöiden roolia toivottiin tarkennettavan tiedon yhteentoimivuuden edistämistyössä. DVV:n ylläpitämän Yhteentoimivuuksalustan menetelmien käyttöönottoa ja palvelusta tiedottamista toivottiin lisättävän. Alustan tunnettuus ei ollut kyselyn perusteella kovin hyvä, lähes 40 % vastaajista ei ollut koskaan kuullutkaan palvelusta.

Kyselyn vastauksista laadittua yhteenvetoraporttia¹⁵ hyödynnetään tiedonhallintalain 6 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisessa

---

¹⁴ Saatavilla: <https://www.avoindata.fi/fi/rajapintaperiaatteet/verkosto> (17.11.2022)

¹⁵ Saatavilla: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/2f91d64e-a1d6-47f2-a200-950afa0e09d1/828acb60-24d0-4ed2-a13e-c92761cc34b5/KIRJE_20211126075825.PDF (17.11.2022)

valtiovarainministeriön tehtävässä julkisen hallinnon tiedonhallinnan kehittämisen yleisten linjausten valmistelemiseksi sekä yhteisten tietovarantojen ja tietojärjestelmien yhteentoimivuuden edistämiseksi.

Verkkokoulutuskokonaisuus ja podcast

Hankkeen tuotosten käyttöönottoa tukemaan tehtiin HAUS kehittämiskeskus Oy:n ylläpitämään eOppiva-palveluun kolme verkkokoulutusta. Yhteistyössä HAUS:n kanssa tuotettiin myös podcast-sarja, jossa käsiteltiin tietopolitiikkaan liittyviä teemoja. Näitä käsitellään tarkemmin loppuraportin luvussa 4.6.

3.2 Hankkeessa tehdyt sopimukset

Valtiovarainministeriö koordinoi Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hankkeen hallitusohjelmahankkeiden kokonaisuutta. Hankesuunnitelman tavoitteiden mukaisesti työpakettien osalta tehtiin kuitenkin tiivistä yhteistyötä myös Tilastokeskuksen sekä Digi- ja väestötietoviraston kanssa.

Valtiovarainministeriön koordinointi- ja ohjausvastuuta toteutettiin muun muassa tukemalla virastoja yhdessä asetettujen tavoitteiden toimeenpanoa taloudellisesti. Vastuuvirastot toimittavat valtiovarainministeriölle vuosittain määräraahakemuksen, jossa kuvattiin hallitusohjelmahankkeen mukaiset tavoitteet sekä tavoitteiden toteuttamisesta aiheutuvat menot. Hakemusten perusteella valtiovarainministeriö myönsi virastoille enintään vuodeksi kerrallaan määrärahan esitettyjen kulujen kattamiseksi.

Valtiovarainministeriö myönsi virastoille määrärahoja hallitusohjelmaa toteuttavan TiHA-hankkeen tavoitteiden kehittämiseen ja edistämiseen seuraavasti:

- vuosina 2021-2022 Digi- ja väestötietovirastolle tiedon jakamisen toimintamallin, API-periaatteiden ja API-verkoston ylläpitoon sekä kehittämiseen.
- vuosina 2020-2022 Tilastokeskukselle Tiedon laatukehikko - osahankkeen tavoitteiden toteuttamiseen. Osahankkeessa kehitettiin tiedon laatukriteerit ja käynnistettiin laatuverkostoyhteistyö.

Virastot hyödynsivät määräraharaportoinnissa valtion hankesalkkua. Pyydettyä virastot olivat myös raportointivastuussa valtiovarainministeriölle.

Valtiovarainministeriö on varannut virastoille määrärahoja edeltävien toimenpiteiden toimeenpanon tueksi myös vuodelle 2023.

4 Hankkeen toteutuksen arviointi

4.1 Hanketyöskentely

Hankeryhmä ja sen sihteeristö

Valtiovarainministeriö asetti hankkeelle 30.4.2020 ohjausryhmän ja hankeryhmän. Ohjausryhmänä toimi JulkICT-osaston johtoryhmä. Hankeryhmäksi asetettiin kokoonpano, johon 21 keskeisimpiin sidosryhmiin kuulunutta organisaatiota nimesi jäsenen ja varajäsenen. Hankeryhmään nimettiin lisäksi neljä pysyvää asiantuntijaa, jotka yhdessä hankeryhmän puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan kanssa muodostivat hankeryhmän sihteeristön.

Pandemiatilanteesta johtuen hankeryhmä on toiminut koko hankkeen toimikauden yhtä kokousta lukuun ottamatta verkon välityksellä. Ainoa läsnätapaaminen järjestettiin hankkeen loppuvaiheessa 11.10.2022 Säätytalolla. Poikkeuksellisista olosuhteista huolimatta hankeryhmän työskentely on ollut aktiivista ja jäsenet ovat olleet työskentelyyn sitoutuneita. Sitoutuneisuus on näkynyt mm. siten, että jäsenet ovat olleet halukkaita osallistumaan myös erikseen perustettujen kolmen alatyöryhmän työskentelyyn vapaaehtoisuusperiaatteella.

Hankeryhmän kokoonpano¹⁶ on koettu tarkoituksenmukaiseksi ja resursointi on ollut riittävää. Hankeryhmän työskentelyote on ollut asioita eteenpäin vievä ja tehokas. Kokoukset ovat olleet melko pitkiä ja sisällöltään hyvin tiiviitä, jotta kaikki tarpeelliset ajankohtaiset asiat on saatu käsiteltyä.

Hankeryhmän sihteeristö kokoontui toimikauden alussa suunnittelevaan kokoukseen ennen hankeryhmän kokousta ja toimeenpanevaan kokoukseen hankeryhmän kokouksen jälkeen. Myöhemmin todettiin, että suunnitteleva kokous riittää. Sihteeristön kokoonpanoa ei täysin kyetty sitouttamaan kokouksiin ja poissaoloja oli melko paljon. Työnjako keskittyi ehkä liikaa yksittäisille, hankkeen ydintiimiin kuuluneille henkilöille.

Projektiryhmä

Hankkeen projektiryhmä koottiin JulkICT-osaston sisältä ja siihen kuului n. 10 henkilöä. Projektiryhmä kokoontui lomakausia lukuun ottamatta kahden viikon välein vakiomuotoisella agendalla, johon lisättiin tarpeen mukaan ajankohtaisia ja ratkaistavia asioita. Säännöllisesti käsiteltäviä asioita olivat hankkeen työpakettien tilanne, avoimen datan direktiivin toimeenpanon tilanne, hankkeen viestinnän asiat ja yhteentoimivuuden edistäminen.

Projektiryhmän kokoukset olivat hyvin tiiviitä ja asiapitoisia, usein ehdittiin käsitellä vain akuuteimmat asiat. Työskentelyote oli kuitenkin asioita edistävä ja monesti päätettävät tai linjattavat asiat tuotiinkin projektiryhmän kokoukseen keskusteltaviksi ennen seuraavia vaiheita.

---

¹⁶ Hankkeen kokoonpano on nähtävillä valtioneuvoston hankkeet-sivulla: <https://vm.fi/hanke?tunnus=VM043:00/2020>

Osaan kokouksista osallistui myös tietopolitiikkayksikön päällikkö silloin, kun se oli aikataulullisesti mahdollista. Keskustelu oli avointa, kriittistä ja eri näkökulmia yhdistelevää. Projektiryhmän suurin vahvuus oli vankka asiantuntemus.

Hankkeen ydintiimi

Ydintiimi muodostui viidestä henkilöstä, jotka VM:ssä vastasivat hankkeen työpaketeista, viestinnästä ja koordinoinnista. Ydintiimi kokoontui säännöllisesti perjantaiamuisin keskustelemaan viestinnän ajankohtaisista asioista sekä käymään läpi hankkeen toimenpiteiden etenemistä ja työnjakoa sisäisen Trellon avulla. Trellon avulla hallinnoitiin valmisteltavia asioita viikkotasolla ja työkalu toimi tässä tarkoituksessa erinomaisesti.

Ydintiimi sopi tarpeen mukaan eri kokonaisuuksiin liittyvistä lisäkokouksista, jos asioiden valmistelu sitä vaati. Tiimin toiminta oli mutkatonta ja joustavaa. Haasteena oli läpi hankkeen se, että kaikki ydintiimiin kuuluneet olivat kiireisiä ja osittain myös ylikuormittuneita, sillä hankkeen lisäksi heitä työllistivät myös muut osaston tehtävät. Etenkin ne, joiden työkuvasta TiHA-hanke muodosti vain osan, tekivät jatkuvasti hankkeen eteen huomattavasti enemmän kuin heidän työpanoksekseen oli kaavailtu.

Tiedon laatu -osahankkeen ohjausryhmä

Valtiovarainministeriö asetti 25.9.2020 Tiedon laatukehikko - osahankkeelle ohjausryhmän tukemaan osahankkeen ohjausta sekä yhteensovittamaan sen toimenpiteitä Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hankkeeseen ja muuhun tietopolitiikkaan. Ohjausryhmään nimettiin edustajat yhdeksästä organisaatiosta ja ryhmä kokoontui neljä kertaa vuodessa. Ohjausryhmän työskentely on ollut toimivaa ja tukenut hyvin osahankkeen toteutusta. Tilastokeskuksen osahankkeen muu organisoituminen on kuvattu liitteenä olevassa osahankkeen loppuraportissa.

Muu hanketyöskentely

Hankkeen ydintiimi on pitänyt säännöllisesti tilannekatsauspalavereita sekä Tilastokeskuksen kanssa tiedon laadun osahankkeen että Digi- ja väestötietoviraston kanssa tiedon jakamisen toimintamallin ja API-periaatteiden ja -verkoston osalta varmistaa tavoitteiden suuntaisen ja tuloksellisen etenemisen.

4.2 Hankkeen vaiheistus ja aikataulu

Hanke oli vaiheistettu niin, että vuosi 2020 käytettiin hankkeen toimien ja tuotosten suunnitteluun, vuonna 2021 valmisteltiin tuotoksia, jotka valmistuivat vuonna 2022. Viimeisenä hankevuonna tuettiin myös tuotosten käyttöönottoa mm. verkkokoulutuksilla ja viestinnällä. Hanke toteutettiin suunnitellussa aikataulussa lukuun ottamatta muutamia

hankkeen kulkuun vaikuttaneita muutoksia, jotka on kuvattu alaluvussa 4.3 Muutosten hallinta.

4.3 Muutosten hallinta

Hankkeen suunnittelussa ja toteutuksen aikana tunnistettiin muutamia hankkeen toteuttamiseen liittyviä mahdollisia riskejä. Riskejä ja niiden mahdollista toteutumista on seurattu hankkeen edetessä. Osaan riskeistä ei pystytty vaikuttamaan, mutta niihin sopeuduttiin muutoshallinnan keinoin. Valtiovarainministeriön JulkICT-osaston johtoryhmälle on raportoitu tilannetietoa vähintään neljä kertaa vuodessa. Hankkeen etenemisestä on raportoitu myös sovitusti Hankesalkkuun. Johtoryhmässä on käsitelty muutokset liittyen esimerkiksi hankkeen tarkemman tason aikatauluun, tavoitteisiin ja budjettiin.

Muutostenhallinta on huomioitu hankkeen toimintasuunnitelmissa vuosittain. Lisäksi muutostenhallintaa on tarkasteltu työpaketti- ja toimenpidekohtaisesti. Mahdollisia ja toteutuneita muutoksia on tunnistettu, seurattu ja käsitelty hankkeen ydintiimin sisäisissä viikkopalavereissa, yksikön sisäisen projektiryhmän palavereissa, Tilastokeskuksen ja Digi- ja väestötietoviraston kanssa säännöllisissä pidetyissä tilannekatsauspalavereissa, hankeryhmän kokouksissa, osaston johtoryhmän kokouksissa sekä ulkopuolisilta asiantuntijoilta hankittujen asiantuntijapalvelujen osalta erikseen sovitulla tavalla.

Hankkeen aikana on kohdattu hankesuunnitelmaan nähden seuraavanlaisia muutoksia:

- Hankkeen oli tarkoitus osaltaan tukea EU:n Avoimen datan direktiivin toimeenpanossa määriteltävien arvokkaiden tietoaineistojen (high-value datasets) julkaisemista avoimena tietona direktiivin määräajan mukaisesti heinäkuuhun 2021 mennessä. Lisäksi tavoitteena oli tunnistaa eniten hyötypotentiaalia omaavia julkisia tietovarantoja sekä edistää niiden mahdollisimman laajaa saatavuutta ja hyödynnettävyyttä. Tunnistamisessa oli tarkoitus hyödyntää Euroopan komission asettaman asiantuntijatyöryhmän (Deloitte) menetelmää arvokkaiden tietoaineistojen tunnistamiseksi. Hankkeen käynnistyttyä kävikin ilmi ettei em. menetelmä ollutkaan hyödynnettävissä. Tästä huolimatta hankkeessa edettiin ja luotiin toimintamallin oheen arviointimenetelmä, jota voi hyödyntää hyötypotentiaalia omaavien tietoaineistojen tunnistamisessa ja niiden avaamisessa tai käytön lisäämisessä. Avoimen datan direktiivin toimeenpano ei edennyt hankkeen aikana odotetulla tavalla eikä direktiivin täytäntöönpanoasetusta ole annettu vielä loppuraportin kirjoitushetkellä. Näin ollen hanke ei ehtinyt osaltaan tukea ns. arvokkaiden tietoaineistojen avaamista. Tietojen avaamisen osalta hankkeessa ensisijaisesti varauduttiin ja oltiin valmiudessa tukea ns. arvokkaiden tietoaineistojen avaamista heti kun niistä tietoa annettaisiin. Tästä tilanteesta johtuen hanke ei käynnistänyt erikseen toimia muiden hyötypotentiaalisten

tietoaaineistojen tunnistamiseksi ja avaamiseksi, mutta loi julkisen hallinnon organisaatioiden käyttöön menetelmän hyötypotentiaalisten tietoaaineistojen tunnistamiseksi.

- Semanttisen yhteentoimivuuden edistämisen osalta hankkeen alkuvaiheessa kävi ilmi, että käytännön kehittämistoimenpiteiden suunnittelu ei ole mahdollista ilman yksityiskohtaisempaa tilannekuvaa nykytilanteesta sekä eri tahojen roolien ja yhteentoimivuutta edistävien ohjauskeinojen (kuten yhteentoimivuuden linjaukset) tarkempaa määrittelyä. Nämä tehtävät ovat luonteeltaan ministeriöiden ja virastojen linjatyötä. Asiasta käytiin sisäisesti keskustelua, jonka myötä hankkeen rooliksi muotoutui tukea linjatyötä näiden asioiden edistämiseksi.
- Hankkeen työntekijä, joka vastasi työpaketista 4 ja osaltaan viestinnästä, vaihtoi työnantajaa tammikuun lopussa 2022. Hänelle ei onnistuttu rekrytoimaan seuraajaa, joten viimeiset 11 kuukautta hankeajasta jouduttiin toteuttamaan aliresursoituna. Tämä muutos huomioitiin luopumalla muutamista suunnitelluista toimenpiteistä.
- Hankkeen vuosittaista rahoitusta on kunkin toimintavuoden kuluessa arvioitu tarkemmin ja osa alkuperäisestä rahoituksesta on vapautettu uudelleenkohdennettavaksi muihin hankkeisiin tai toimintoihin.
- Hankkeen tapahtumia oli lähtökohtaisesti tarkoitettu toteuttaa sekä fyysisinä että virtuaalisina tapahtumina. Maailmanlaajuisesta pandemiasta johtuen hankkeen tapahtumat jouduttiin toteuttamaan joko täysin virtuaalisesti tai hybriditoteutuksena.

Em. muutoksista huolimatta hankkeessa onnistuttiin pääosin saavuttamaan hankkeelle asetetut tavoitteet sekä toteuttamaan hankkeen vuosittaisiin toimintasuunnitelmiin suunnitellut toimenpiteet.

4.4 Ohjaus ja riskien hallinta

Hankkeen ohjauksesta on vastannut valtiovarainministeriön JulKICT-osaston johtoryhmä, jolle on raportoitu hankkeen etenemisestä vähintään neljä kertaa vuodessa. Johtoryhmässä on käsitelty muutokset koskien esimerkiksi hankkeen aikataulua, tavoitteita ja budjettia sekä käsitelty mahdollisia ja realisoituneita riskejä hallintakeinoineen. Näitä muutoksia on kuvattu luvussa 4.3. Hankkeen etenemisestä on raportoitu valtiovarainministeriössä myös hallintopolitiikan ohjausryhmälle ja ministerijohtoryhmälle. Hankkeen käytännön tason johtamisesta on vastannut hankepääällikkö.

Hankkeen ohjaus ja riskienhallinta ovat olleet hanketoimijoiden näkökulmasta riittäviä.

4.5 Yhteistyö

Sidosryhmät

Hanketta on toteutettu laajalla ja avoimella yhteistyöllä eri sidosryhmien kanssa. Hankkeen eri vaiheissa on ollut mukana muun muassa toimijoita valtionhallinnosta, kunnista, kuntayhtymistä ja julkisen hallinnon omistamista yrityksistä. Sidosryhmät ovat osallistuneet aktiivisesti hankkeen tilaisuuksiin, työpajoihin, verkostotapaamisiin sekä lausunto- ja kommentointikierroksiin.

Keskeinen rooli on ollut erityisesti hankeryhmällä, joka on koostunut keskeisimpien sidosryhmien edustajista. Edustajien organisaatioiden kautta hankkeella on osaltaan ollut mahdollisuus tehdä vaikuttavaa ja laajaa yhteistyötä sekä viestintää. Hankeryhmän roolia hankkeessa on käsitelty tarkemmin luvussa 4.1.

Hankkeen työpakettien ja toimenpiteiden suunnittelua varten perustettiin hankkeen alussa kolme erillistä alatyöryhmää, joissa on ollut edustettuna aiheeseen perehtyneitä sidosryhmien edustajia pääosin hankeryhmästä.

Yhteistyö Tilastokeskuksen ja Digi- ja väestötietoviraston kanssa

Toimenpiteiden valmistelussa ja toimeenpanossa on tehty läheistä yhteistyötä Tiedon laatukehikko -osahankkeesta vastaavan Tilastokeskuksen ja avoindata.fi-sivustosta vastaavan Digi- ja väestötietoviraston kanssa.

Tilastokeskuksen kanssa on pidetty säännöllisiä, parhaimmillaan viikoittaisia tilannepalavereita ajankohtaisista asioista ja osahankkeen etenemisestä. Tilastokeskus on vastannut onnistuneesti tiedon laatukriteerien tuottamisesta ja niihin liittyvän yhteistyöverkoston pilotoinnista.

Digi- ja väestötietovirasto on osallistunut erityisesti tiedon jakamisen toimintamallin ja julkisen hallinnon API-periaatteiden valmisteluun ja ne on julkaistu viraston hallinnoimassa avoindata.fi-portaalissa. DVV myös koordinoi API-periaatteiden edistämiseen perustettua yhteistyöverkostoa.

Lisäksi Tilastokeskuksen ja DVV:n asiantuntijoiden kanssa on tehty menestyksekkäästi yhteistyötä muun muassa hankkeessa valmisteltujen verkkokoulutusten osalta.

Muu yhteistyö

Hankkeen aikana on tehty erilaista ja eritasoista yhteistyötä useiden eri toimijoiden kanssa edellä mainittujen tahojen lisäksi. Hanke ja sen asiantuntijat ovat olleet esimerkiksi muodostamassa Avoin tiede ja tietopolitiikka -yhteistyöryhmää ja mukana sen toiminnassa. Hanke on myös tukenut useampia opinnäytetöitä CGI:n Future Talent -ohjelman kautta. Yhteistyötä on lisäksi tehty eri tiedonhallinnan yhteistyöryhmien

ja tiedonhallintalautakunnan kanssa. Muista yhteistyötahoista on mainittu tapaus- ja tuotoskohtaisesti tässä raportissa.

Hanke on myös käynyt aktiivista vuoropuhelua ja tehnyt yhteistyötä valtiovarainministeriön sisällä, erityisesti JulkICT-osastolla, niin linjatyötä kuin hanketyötäkin tekevien asiantuntijoiden kanssa.

4.6 Viestintä ja koulutus

Viestinnän suunnittelu ja tavoitteet yleisesti

Hankkeen viestintää varten on laadittu viestintäsuunnitelma, jossa tavoitteeksi on asetettu levittää kansalaisille, yrityksille, muille yhteisöille ja julkishallinnolle tietoa hankkeen toimenpiteistä, joilla edistetään julkisen tiedon entistä laajempaa ja tehokkaampaa hyödyntämistä. Samalla tavoitteena on ollut kannustaa sidosryhmiä osallistumaan toimenpiteiden valmisteluun ja toimeenpanoon hankkeen alusta alkaen. Viestintäsuunnitelmaan on myös kirjattu hankkeen etenemisen viestinnästä, viestinnän kanavista, kohderyhmistä ja seurannasta.

Lisäksi hankkeen tuotosten käyttöönottoa varten on laadittu vuodelle 2022 erillinen vuosikohtainen käyttöönottosuunnitelma ja sitä tukeva viestintäsuunnitelma.

Alkuvuodesta 2021 hanke toteutti kyselyn sidosryhmille viestinnän onnistumisesta. Kyselyyn saatiin yhteensä 108 vastausta ja palaute oli yleisesti ottaen positiivista. Kehittämisenäkökulmasta katsottuna hankkeessa käytetty Trello-alusta koettiin haasteelliseksi ja viestinnässä toivottiin kiinnitettävän huomioita viestien tiivyyteen ja konkreettisuuteen. Kyselystä saatu palaute on otettu huomioon myöhemmässä viestinnän suunnittelussa.

Hankeella on ollut työntekijä osana ydintiimiä, joka on vastannut erityisesti viestinnän suunnittelusta. Suunnittelua ja viestinnän seuranta on tuettu viikoittaisella hanketiimin viestintäpalaverilla, jossa on käsitelty ajankohtaisia viestinnän asioita. Sidosryhmäviestinnän ulkopuolella konkreettisempi viestintävastuu (esim. sosiaalinen media ja tiedotteet) on ollut ministeriön viestintäyksiköllä.

Sidosryhmäviestintä

Hankkeessa on ollut mukana laajasti sidosryhmiä yhteiskunnan eri sektoreilta. Näin ollen myös onnistunut ja tavoitettava sidosryhmäviestintä on ollut hankkeen kannalta keskeisessä roolissa ja erityisenä tavoitteena.

Keskeinen osa sidosryhmäviestintää on ollut hankeryhmän sähköpostilista sekä eri alatyöryhmien koordinointi. Lisäksi hankkeen aikana on hyödynnetty erilaisia yhteistyöryhmiä ja sidosryhmätilaisuuksia.

Hankkeen tuotosten kehittämisessä ja niistä viestimisessä on ollut erityisen tärkeää yhteistyö Tilastokeskuksen ja Digi- ja väestötietoviraston kanssa. Erityisesti Tilastokeskuksen kanssa on aktiivisesti suunniteltu ja jaettu tietoa viestinnän tarpeista ja tulevista toimenpiteistä, sekä tuettu toisten viestintää esimerkiksi sosiaalisessa mediassa.

Hanke on ollut mukana myös säännöllisissä yhteistyöpalaverissa valtiovarainministeriön kunta- ja aluehallinto-osaston, Kuntaliiton ja Digi- ja väestötietoviraston kanssa ajankohtaisten asioiden jakamiseksi ja mahdollisten viestintätarpeiden kartoittamiseksi.

Viestinnän kanavat

Hankkeella on ollut omat sivunsa osana valtiovarainministeriön verkkosivuja sekä valtioneuvoston yhteistä hankeikkunaa. Verkkosivuilla on ollut yleistä tietoa hankkeesta sekä sen ajankohtaisista asioista ja tulevista tilaisuuksista. Lisäksi hankkeella on ollut kaikille avoin julkinen Trello-alusta, johon tarkemmin päivitelty työpakettikohtaista etenemistilannetta. Linkkiä alustalle on jaettu aktiivisesti sekä verkkosivuilla että hankkeen tilaisuuksissa ja muualla pidetyissä esityksissä.

Sosiaalisen median osalta hanke on käyttänyt valtiovarainministeriön kanavia. Ajankohtaisviestinnässä ja tapahtumamarkkinoissa ovat viestintäkanavista korostuneet erityisesti Twitter ja LinkedIn. Lisäksi on hyödynnetty mm. ministeriön YouTube-kanavaa hankkeen tilaisuuksien tallenteiden (12 kpl) jakamiseen. Lisäksi hankkeen työntekijät ovat edelleen jakaneet tietoa hankkeen tapahtumista ym. käyttämässään sosiaalisen median kanavissa. Sosiaalisessa mediassa hankkeen viestinnän osalta on käytetty #tietopolitiikka -aihetunnistetta.

Hanke on pyrkinyt myös tuomaan sen teemoja ja tuotoksia esiin laajemmin osana tietopolitiikan kontekstia. Tietopolitiikan ja hankkeen yhteistyönä on toteutettu Tiedon äärellä – tietopolitiikasta tekoihin -podcastia, jossa on pureuduttu tietopoliittisiin toimenpiteisiin ja kysymyksiin yhdessä vaikuttavien asiantuntijavieraiden kanssa. Kokonaisuudessaan podcastia on nauhoitettu 20 jaksoa ja se on voittanut HAUS kehittämiskeskus Oy:n jakaman palkinnon vuoden parhaasta podcastista 2022. Tämän raportin kirjoitushetkellä podcast-jaksoilla oli yhteensä 3742 kuuntelukertaa.

Tapahtumat ja tilaisuudet

Hankkeen toimikauden aikana on järjestetty kokonaisuudessaan noin 30 erilaista tapahtumaa tai tilaisuutta: erilaisia keskustelutilaisuuksia, työpajoja, seminaareja, tilannekatsauksia ja infotilaisuuksia. Osa tapahtumista on ollut täysin avoimia ja osa sidosryhmille suunnattuja. Lisäksi Tilastokeskus on järjestänyt erilaisia tilaisuuksia osana Tiedon laatukehikko -osahanketta.

Hankkeen suurimpia tapahtumia ovat olleet erityisesti erilaiset seminaarit: aloitusseminaari (noin 400 osallistujaa), puoliväliseminaari (n. 190 osallistujaa) ja loppuseminaari (n. 350 osallistujaa). Lisäksi API-periaatteisiin liittyvät tilaisuudet ovat kiinnostaneet: API-periaatteiden valmistelun käynnistystilaisuus (n. 540 osallistujaa), valmistelutilaisuus (n. 250 osallistujaa) ja API-periaatteiden sekä tiedon jakamisen toimintamallin julkistustilaisuus (n. 350 osallistujaa).

Hankkeessa pidettiin lisäksi verkkototeutuksena noin kahden kuukauden välein kesään 2022 asti säännöllisiä, kaikille avoimia tilannekatsauksia, jotka keräsivät joitain kymmeniä osallistujia per kerta.

Lisäksi hanketta on esitelty sidosryhmien kuten Kuntaliiton, TIEKE:n ja muiden hallitusohjelmahankkeiden järjestämissä tilaisuuksissa. Hanketta on tuotu esiin myös kansainvälisissä tilaisuuksissa, kuten vuonna 2021 järjestetyssä APIdays Helsinki -tapahtumassa. Lisäksi tuotoksia on esitelty muun muassa liettualaisille ja norjalaisille delegaatioille.

Koulutus

Hankkeen tuotosten käyttöönoton tueksi on laadittu yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa sekä Digi- ja väestötietoviraston asiantuntijoiden tukemana kolme verkkokoulutusta valtionhallinnon eOppiva-koulutusympäristöön. Koulutukset keskittyvät tiedon jakamisen, tiedon laadun ja tiedon yhteentoimivuuden edistämiseen hankkeen tuotoksia hyödyntäen. Koulutuskokonaisuus kantaa nimeä Tiedon äärellä – tehoa tiedon käyttöön¹⁷ ja siihen kuuluu hankkeessa tuotettujen koulutusten lisäksi yleisluontoisempi Johdatus tietopolitiikkaan -koulutus. Myös edellä mainittua podcastia pääsee kuuntelemaan koulutuskokonaisuuden kautta.

5 Dokumentaatio

Hankkeen aikana dokumentaatiomateriaalia tuotettiin kaikissa hankkeen työpaketeissa ja työryhmissä kirjallisten tuotosten ja Power Point -esitysten muodossa. Viestinnällistä dokumentaatiota syntyi myös webinaarien, taustaselvitysten, koulutusmateriaalien, lausuntokierrosten ja kyselyiden yhteenvetojen muodossa. Hankkeen aikana tuotettiin paljon myös sidosryhmäkirjeenvaihtoa. Hankkeessa tuotettu dokumentaatio on koottu kattavasti valtioneuvoston hankkeet-sivustolle. Alla on esitetty lista keskeisimmistä hankkeessa tuotetuista tuotoksista.

Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hanke

Valtiovarainministeriön julkaisuja 2022:12
Arajärvi, Miina; Saukonoja, Maaret; Vanttinen, Pasi:

¹⁷ Saatavilla: <https://www.eoppiva.fi/kokoelmat/tiedon-aarella-tehoa-tiedon-kayttoon/> (17.11.2022)

Julkisen hallinnon API-periaatteet¹⁸

Valtioneuvoston julkaisu 2022:33
Olli-Pekka Rissanen ja Tanja Lahti:
Valtioneuvoston periaatepäätös tiedon hyödyntämiseksi ja avaamiseksi¹⁹

Valtiovarainministeriö, 26.11.2021,
Arajärvi, Miina:
Yhteenvetoraportti julkisen hallinnon tiedon semanttisen
yhteentoimivuuden kyselystä²⁰

Tilannekuva julkisen hallinnon rajapintakehityksestä, 22.6.2021,
DigiFinland²¹

Avoimen tiedon tilanne Suomessa vuonna 2020, 16.7.2020,
Lahti, Tanja²²

Taustatutkimuksen yhteenveto toimintamallityön tueksi, 1.3.2021,
Deloitte Consulting Oy²³

Tiedon laatukehikko -osahanke

Tiedon laatukriteerit ja mittaristo, ehdotus suositukseksi Tiedon
laatukehikko, 11.2.2022,
Tilastokeskus²⁴

Perustietovarantojen laadunvarmistuksen nykykäytänteet, 18.12.2020,
Tilastokeskus²⁵

Benchmarkkaus koko julkisen hallinnon yhteisten tiedon laatukehikoiden
osalta, 18.12.2020,

¹⁸ Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-907-8> (19.10.2022)

¹⁹ Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-752-2> (19.10.2022)

²⁰ Saatavilla: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/2f91d64e-a1d6-47f2-a200-950afa0e09d1/828acb60-24d0-4ed2-a13e-c92761cc34b5/KIRJE_20211126075825.PDF (19.10.2022)

²¹ Saatavilla: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/2f91d64e-a1d6-47f2-a200-950afa0e09d1/2a71e939-bab9-428c-8c78-38c216fa297b/KIRJE_20210901102304.PDF (19.10.2022)

²² Saatavilla: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/2f91d64e-a1d6-47f2-a200-950afa0e09d1/d16a2bc1-4cd0-4788-a3fc-ed0b137d3945/KIRJE_20200824114041.PDF (19.10.2022)

²³ Saatavilla:
[https://vm.fi/documents/10623/22728556/Taustatutkimuksen+yhteenveto+final+\(TiHA+TP2\)+\(2\).pdf/96db12e7-5b6c-b765-0a5f-8ba8fb34df06/Taustatutkimuksen+yhteenveto+final+\(TiHA+TP2\)+\(2\).pdf?t=1615463630354](https://vm.fi/documents/10623/22728556/Taustatutkimuksen+yhteenveto+final+(TiHA+TP2)+(2).pdf/96db12e7-5b6c-b765-0a5f-8ba8fb34df06/Taustatutkimuksen+yhteenveto+final+(TiHA+TP2)+(2).pdf?t=1615463630354) (12.12.2022)

²⁴ Saatavilla:
https://stat.fi/static/media/uploads/org/tilastokeskus/suositus ehdotus_tiedon_laatukriteerit_ja_mittaristo_2022011.pdf (19.10.2022)

²⁵ Saatavilla:
https://stat.fi/static/media/uploads/org/tilastokeskus/tiedon_laatukehikko_perustietovarannot.pdf (19.10.2022)

Tilastokeskus²⁶

Digi- ja väestötietovirasto

API-periaatteiden soveltaminen ja kehittämistarpeet, 16.12.2022,
Digi- ja väestötietovirasto²⁷

6 Toteutuneet kustannukset ja taloudelliset hyödyt

Hankkeen kokonaisbudjetti vuosina 2020-2022 on ollut noin 2,5 miljoonaa euroa. Tästä kokonaismäärästä kohdennettiin asiantuntijapalveluiden hankintaan yhteensä noin 1,1 miljoonaa, viestinnän toimenpiteisiin noin 463 000 euroa sekä 913 000 euroa määrärahapäätöksinä Tilastokeskukselle ja Digi- ja väestötietovirastolle.

Hanke on hankkinut ulkopuolista asiantuntijapalvelua Deloitte Consulting Oy:ltä, KPMG:ltä, DigiFinlandilta, Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus TIEKE ry:ltä, HAUS Kehittämiskeskus Oy:ltä, Owal Group Oy:ltä ja Hansel Oy:ltä sekä viestintätoimien osalta Valveelta, Flikiltä ja valtioneuvoston käännöspalvelusta. Tiedon laadun osahankkeessa on lisäksi hankittu asiantuntija-apua seuraavilta yrityksiltä: Hovi Competence Development Oy, HAUS kehittämiskeskus Oy, Pihka Ravintolat Oy, KL-Kustannus Oy, PunaMusta Oy, Lingsoft Language Services Oy, AAC GLOBAL OY, Pinja Oy, Professio Finland Oy ja Tussitaikurit Oy. Ulkopuolisilta tahoilta hankittu asiantuntija-apu on ollut keskeistä hankkeen tavoitteiden saavuttamisessa ja tuotosten valmistelussa aikataulun mukaisesti.

Tilastokeskukselle on osoitettu valtiovarainministeriön päätöksillä 10.8.2020, 8.12.2020 ja 15.12.2021 määrärahaa hankesuunnitelman mukaisiin tehtäviin vuosille 2020-2022 yhteensä 625 000 euroa. Määrärahalla on saatu aikaiseksi sovitut asiat menestyksekkäästi ja lisäarvoa kohderyhmille tuottaen. Määrärahasta jää arviolta käyttämättä noin 100 000 euroa.

Digi- ja väestötietovirastolle on osoitettu valtiovarainministeriön päätöksellä 19.11.2021 määrärahaa tiedon jakamisen toimintamallin, API-periaatteiden ja koordinaatiotyön aiheuttamiin kustannuksiin vuosina 2021-2022 yhteensä 288 000 euroa. Määrärahalla on saatu aikaiseksi sovitut asiat lisäarvoa kohderyhmille tuottaen. Määrärahasta jää arviolta käyttämättä noin 118 000 euroa.

Hankkeen kokonaisbudjetista on sidottu noin 1,6 miljoonaa euroa ja toteumaennuste hankkeen päättyessä on noin 1,2 miljoonaa euroa,

---

²⁶ Saatavilla: https://stat.fi/static/media/uploads/org/tilastokeskus/tiedon_laatukehikko_julkinen_hallinto.pdf (19.10.2022)

²⁷ Saatavilla: päivittyvä versio <https://www.avoindata.fi/sites/default/files/2022-api-periaatteet-soveltaminen-ja-kehittamistarpeet.html>; pdf-versio <https://www.avoindata.fi/sites/default/files/2022-api-periaatteet-soveltaminen-ja-kehittamistarpeet.pdf> (16.12.2022)

joten kokonaisbudjetista jää käyttämättä arviolta noin puolet. Käyttämättä jäänyttä rahoitusta on suunniteltu kohdennettavan tuotosten jatkuvuuden varmistamiseen vuonna 2023.

Hankkeessa jäi rahoitusta käyttämättä muun muassa seuraavista syistä: hankkeessa ei ollutkaan tarvetta toteuttaa avoimen datan direktiivin toimeenpanoa tukevia toimenpiteitä, virastoille kohdennetuista määrärahoista jäi osa käyttämättä, hankkeessa ei ollut tarvetta toteuttaa teknologisia tai muita investointeja, hankkeessa jouduttiin luopumaan muutamista toimenpiteistä henkilöstöhaasteiden takia ja hankkeen sidosryhmätilaisuudet jouduttiinkin järjestämään virtuaalitalaisuuksina, mikä pienensi järjestely- ja matkakustannuksia huomattavasti.

Valtiovarainministeriössä hankkeelle työtä tehneiden työntekijöiden palkat on maksettu samalta momentilta kuin hankkeen kustannukset (28.70.01). Hankkeen kumulatiivinen työpanos oli valtiovarainministeriössä vuosina 2020-2022 yhteensä noin 2100 htp, mikä vastaa noin 3 henkilön kokoaikaista työpanosta vuosittain. Hanketyöntekijöiden työpanosmäärät on raportoitu säännöllisesti Hankesalkussa. Tilastokeskuksen ja heidän kumppanivirastojen osalta työpanos on vuosina 2020-2022 ollut arviolta yhteensä noin 2000 htp ja Digi- ja väestötietoviraston osalta vuonna 2022 noin 490 htp.

7 Onnistumiset ja oppimiset hankkeessa

Hankkeen ydintiimi on tehnyt kuukausittain toiminnastaan itsearvioinnin, jossa on arvioitu kuluneen kuukauden onnistumiset, haasteet ja kehittämiskohteet. Itsearviointien havainnot on dokumentoitu osaston sisäiseen dokumenttiin. Itsearvioinneissa on lukuisten onnistuneiden aikaansaannosten lisäksi nostettu rohkeasti esiin myös esimerkiksi resursointiin, työmäärään, ajankäyttöön, viestintään, yhteistöihin ja sidosryhmien osallistamiseen liittyviä haasteita. Haasteiden ratkaisemiseksi on pyritty myös löytämään kehittämissuhteita, joista ainakin tiimin sisäiset toimet on voitu ottaa hyvin joustavasti käyttöön. Itsearviointi on ollut toimiva tapa reflektoida hankkeen ydintiimin toimintaa ja sitä kannattaa harkita käytettäväksi myös muissa vastaavissa hankkeissa.

Hankkeelle valittu organisoituminen voidaan katsoa onnistuneeksi. Eri kokoonpanojen kokoontumissyklit on kyetty rytmittämään niin, että asioiden käsittely on onnistunut joustavasti ja eteenpäin vievällä otteella. Osaston sisäinen henkilöresursointi hankkeessa on ollut etenkin hankekauden alussa ja viimeisen 11 kuukauden ajan niukkaa. Oppina tästä on tunnistettavissa se, että vastaavan laajuisia hankkeita suunnitellessa tulisi resursoida hankkeen ydintiimiin kuuluvien työaika pääosin vain itse hankkeeseen ja varmistaa, että hankehenkilöstöä on riittävästi. Myös henkilövaihdoksiin tulisi varautua ja varmistaa korvaavan henkilön rekrytointi nopeallakin aikataululla niin, etteivät hankkeessa tavoitellut toimenpiteet vaarannu.

Hanke järjesti runsaasti erilaisia tilaisuuksia, joiden järjestämiseen muotoutui melko pian hyvä rutiini. Huomionarvoista on, että rutiinista huolimatta tilaisuuksien järjestäminen on aina työlästä ja se vaatii monien pienten yksityiskohtien suunnittelua ja järjestämistä. Suurin osa tilaisuuksien järjestämiseen liittyvästä työstä ei näy ulospäin eikä välttämättä edes koko hanketiimille. Jokaisen suunniteltavan tilaisuuden osalta kannattaa vastaavissa hankkeissa pohtia kriittisesti, onko tilaisuus välttämätön, mikä on relevantein tapa sen järjestämiseen, ja mitkä ovat sillä saavutetut hyödyt suhteutettuna työmäärään. Resurssien ollessa tiukat oltaisiin myös TiHA-hankkeessa voitu hieman rohkeammin harkita lukuisten tilaisuuksien tarpeellisuutta ja näin säästää hankehenkilöstön voimavaroja.

Oppina ja osittain myös onnistumisena voidaan todeta, että hallitusohjelmahankkeen viestintään tulee toimikauden alusta saakka panostaa riittävästi aikaa, suunnittelua ja henkilöresursseja, sillä ministeriön viestintäyksikön käytössä oleviin resursseihin ei saada aikaan riittävän vaikuttavaa ja oikea-aikaista viestintää. TiHA-hanke käynnistyi ilman varsinaista viestintäresurssia, mutta pian kävi selväksi, että hankkeeseen tarvitaan oma viestinnän suunnittelija. Tämän jälkeen hankkeen muiden asiantuntijoiden työaika on vapautunut substanssityöhön ja viestinnän toteuttaminen on ollut hyvin suunniteltua ja vaikuttavaa. Onkin syytä painottaa, että viestinnän rooli hallitusohjelmahankkeen onnistuneessa läpiviennissä on merkittävä.

8 Jatkotoimet

8.1 Vaikutukset muihin hankkeisiin

Hanke on pitänyt säännöllisesti ristiintarkastelupalavereita samassa toimintakentässä toimineiden hankkeiden ja verkostojen kanssa kuten Digitalisaation edistämisen ohjelma, AuroraAI-ohjelma ja Valtiokonttorin Tietokiri-hanke sekä Vahti-verkosto. Palavereissa on tunnistettu hankkeiden välisiä mahdollisia synergia- ja yhteistyökohtia sekä sovittu käytännön yhteistyötoimista kuten työn alla olevien sisältöjen tarkasteluista ja kommentoinneista tai viestinnällisistä yhteistyötoimista. Tämä on auttanut hankkeiden toimenpiteiden priorisoinneissa ja viimeistelyissä.

8.2 Ehdotukset hankkeen tuotosten hyödyntämiselle ja sujuvalle käyttöönotolle

Luvussa 3 on kuvattu hankkeen tuotokset ja tahot, jotka tällä hetkellä huolehtivat tuotosten ylläpidosta ja jatkokehittämisestä sekä käyttöönoton edistämisestä. Hankkeen tuotokset valmistuivat keväällä 2022 ja niiden käyttöönoton edistämiseksi niitä on laajalti esitelty eri yhteyksissä, niiden pohjalta on luotu kaikille avoimet verkkokoulutukset sekä käynnistetty kaksi yhteistyöverkostoa. Tuotosten käyttöönottoa on tarkoitus edelleen edistää lisäämällä niiden tunnettavuutta erityisesti viestinnän keinoin ja verkostoyhteistyöllä.

Valtioneuvoston periaatepäätökseen kirjattujen tiedon hyödyntämisen ja avaamisen tavoitteiden toimenpiano seurataan julkisen hallinnon tiedonhallinnan ja digitalisaation strategisessa yhteistyöryhmässä, jota myös konsultoidaan tavoitteista johdettavien uusien aloitteiden osalta. Yhteistyöryhmässä on edustettuihin keskeisiä sidosryhmiä valtionhallinnossa ja kuntapuolelta, mikä luo arvokkaan pohjan aloitteiden sekä toimenpiteiden tarkastelulle ja jatkovalmistelulle. Ryhmä on yksi tiedonhallinnan yhteistyöryhmistä, jotka on asetettu tiedonhallintalain pohjalta valtiovarainministeriön toimesta.

Tiedon jakamisen toimintamallin ja API-periaatteiden käyttöönoton edistämistä on suunniteltu jatkettavan vuonna 2023 Digi- ja väestötietoviraston toimesta viestinnällisin toimin ja verkostomaiseen yhteistyöhön nojaten. Viestinnässä on tarkoitus nostaa esille muun muassa käytännönläheisiä esimerkkejä tiedon jakamisen tai rajapintakehityksen eri vaiheisiin liittyen. Yhtenäisillä ja hyväksi todetuilla käytännöillä voidaan saavuttaa resurssitehokkuutta ja jakaa tietoa paremmin hyödynnettävässä muodossa. Parhaimmillaan työ tukee myös avoimen datan direktiivin arvokkaiden tietoineistojen avaamista yhteneväisellä tavalla.

Tiedon laatukriteerien ja mittariston käyttöönoton edistämistä on suunniteltu jatkettavan vuonna 2023 Tilastokeskuksen toimesta viestinnällisin toimin ja verkostomaiseen yhteistyöhön nojaten. Laatukriteerien ja mittariston avulla voidaan kehittää tietojen yhdisteltävyyttä, ymmärrettävyyttä ja sujuvaa käyttökokemusta ja madaltaa näin tiedon käyttämiskynnystä ja lisätä hyödyntämistä. Tämä lisää osaltaan tiedon tuottajien motivaatiota tietojen ja tietoineistojen laadun sekä käytettävyyden parantamiseen. Hyödyt realisoituvat ajan kanssa käyttöönoton myötä – alkuun hyödyt näkyvät ymmärryksen ja yhteisen kielen kehittymisenä. Hyötyjen saavuttaminen edellyttää kansallisella tasolla panostusta muun muassa käyttöönoton tukeen, laatukehikon hallintaan, markkinointia ja viestintää. Periaatteena on, että laatukehikkoa (laatukriteereitä ja mittareita) hyödynnetään aktiivisesti ja pitkäjänteisesti ja että kehikko kehittyy kokemuksen ja tarpeiden sekä toimijoiden kyvykkyyksien kehittymisen ja toimintaympäristön muutosten mukana.

Myös Owl Groupin tekemässä hankkeen loppuarvioinnissa nousee esille, että hankkeen tuotosten käyttöönottoa tulee tukea riittävin resurssein ja tarjoamalla konkreettista tukea esimerkiksi verkostotyöllä sekä tuotoksista tulee viestiä myös hankkeen päätyttyä.

8.3 Ehdotukset jatkotoimiksi

Hankkeen tavoitteena on ollut edistää organisaatioiden tiedon jakamisen ja hyödyntämisen toimintatapoja siten, että julkista tietoa olisi Suomessa jatkossa entistä enemmän hyödynnettävissä. Toimintakulttuurin ja -tapojen uudistaminen vie aikaa ja on selvää, ettei hankeaikana ole mahdollista realisoida hyötyjä laajamittaisesti. Näin

ollen onkin erittäin tärkeää, että hankkeessa aikaansaatuisten ja sidosryhmissä hyödyllisiksi koettujen tuotosten käyttöönottoa edistetään ja tuetaan hankkeen päätyttyäkin sekä niitä jatkokehitetään tarpeiden mukaan. Hankkeen aikana nousi esille myös eräitä selvitystarpeita, joihin ei hankeaikana ollut mahdollisuutta ryhtyä. Yksi esille nousseista tunnistetuista tarpeista liittyy API-katalogitarpeisiin ja ratkaisumahdollisuuksiin. Lisäksi hankkeessa tunnistettiin vahvaa yhtymäpintaa muun muassa tiedonhallintakarttatyöhön ja JulkICT:n jatkuvaan julkisen hallinnon tietopolitiikan edistämisen tavoitteisiin.

8.4 Jälkiarviointi

Hankkeesta on valmistunut vuoden 2022 lopussa ulkopuolisen tahon toteuttama riippumaton loppuarviointi, jossa on arvioitu kattavasti hankkeen toimintaa ja tuotoksia sekä annetaan suosituksia hankkeen vaikuttavuuden vahvistamiseksi.

Hankkeen loppuarvioinnissa suositellaan hankkeen vaikuttavuuden vahvistamiseksi seuraavaa: hankkeen tuotokset tulee kytkeä osaksi kansallista strategista tietopolitiikan kehittämistä, tuotosten käyttöönottoa tulee resursoida merkittävästi sekä tuotosten ylläpito ja kehittäminen tulee vastuuttaa ja resursoida ja toimintamallista on tärkeää viestiä pikimmiten. Hankkeessa on jo hankekaudella pyritty huomioimaan ja huolehtimaan näistä asioista mahdollisimman hyvin.

Hankkeen päättyessä on seuraavan vuoden toimista jo pääosin sovittu Tilastokeskuksen ja Digi- ja väestötietoviraston kanssa sekä JulkICT-osaston sisäisesti. Hankkeen tuotosten käyttöönoton edistämistä ja muista jatkotoimenpiteistä vuonna 2023 raportoidaan ja seurataan erikseen: Tilastokeskuksen ja Digi- ja väestötietoviraston osalta hankesalkussa ja erikseen asetettavissa ohjausryhmissä sekä valtiovarainministeriön JulkICT-osastolla tehtävien toimien osalta osaston tavoitteiden seurannan yhteydessä.

Hankkeen tuotokset ovat luonteva osa kansallista tietopolitiikkaa ja työ tuotosten osalta jatkuu hankkeen päätyttyäkin erikseen sovitulla tavalla. Näin ollen erillistä hankkeen jälkiarviointia ei ole tarpeellista toteuttaa, vaan hankkeen tuotosten vaikutuksia ja vaikuttavuutta on järkevää tarkastella jatkossa osana kansallisen tietopolitiikan kokonaistarkastelua ja edistämistä.

Tiedon laatukehikko -osahankkeen loppuraportti

Projektin nimi	Tiedon laatukehikko, TiHA TP3
Raportin laatijat	Mervi Haakana, Essi Kaukonen
Päiväys	7.12.2022
Seurantakohde	3191
Aloitusaika	1.7.2020
Valmistumisaika	12.12.2022
Loppuraportti hyväksytty	12.12.2022
Asian numero	TK/3376/00.04.01/2021
Asiakirjan numero	TK/3376/00.04.01/2021-2

7.12.2022

Sisällys

1.	Tiivistelmä.....	2
2.	Osahankkeen tausta.....	2
3.	Osahankkeen tavoitteet ja tuotokset.....	3
	3.1. Hyöty ja tavoitteet.....	3
	3.2. Tehtävät ja tuotokset.....	3
4.	Osahankkeen toteutus.....	4
	4.1. Osahankkeen kokoonpano.....	4
	4.2. Riskienhallinta ja riippuvuudet.....	5
	4.3. Muutoksenhallinta.....	6
	4.4. Dokumentaatio ja viestintä.....	7
5.	Resurssien ja kustannusten hallinta.....	8
	5.1. Osahankkeen rahoituslähteet.....	8
	5.2. Toteutuneet kustannukset.....	8
6.	Osahankkeen työskentely ja kokemukset.....	9
	6.1. Osahankkeen työskentely.....	9
	6.2. Työmenetelmät.....	11
	6.3. Osahankkeen ohjausryhmien ja muiden hankeryhmien työskentely.....	12
	6.4. Sidosryhmätyöskentely ja viestintä.....	12
	6.5. Osahankkeen keskeiset opit.....	13
7.	Jatkotoimet.....	13
	7.1. Tuotosten käyttöönotto ja muut osahankkeen jälkeiset toimet.....	13
	7.2. Käyttöönottoon ja hyötyjen toteutumiseen liittyvät riskit.....	14
	7.3. Osahankkeen hyötyjen jälkiarviointi.....	15
	Liitteet.....	16
	LIITE 1: Osahankkeen tuotokset.....	16
	LIITE 2: Osahankkeen ulkoinen viestintä.....	19
	LIITE 3: Osahankkeen oppeja.....	22

7.12.2022

1. Tiivistelmä

Valtiovarainministeriö asetti 30.4.2020 Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hankkeen (VN/5386/2020), jonka tehtävänä oli toimeenpanna hallitusohjelman tavoitetta edistää julkisen tiedon entistä laajempaa ja tehokkaampaa hyödyntämistä koko yhteiskunnassa. Tämän hankkeen hankesuunnitelman mukaisesti Tilastokeskus vastasi hankkeen työpaketin 3 eli tiedon laatua koskevan Tiedon laatukehikko -osahankkeen toteutuksesta valtiovarainministeriön ohjauksessa. Työn taustalla ajatuksena on, että tietojen helppo löydettävyys, yhdisteltävyys, ymmärrettävyys ja sujuva käyttökokemus madaltavat kynnystä käyttää tietoa ja hyödyntäminen lisääntyy. Tämä taas lisää tiedon tuottajien motivaatiota parantaa tietojen ja tietoaineistojen laatua ja käytettävyyttä.

Osahanke toteutti tavoitteensa mukaisesti mallin julkishallinnon yhteiseksi tietovarantojen laatukehikoksi, jonka avulla organisaatiot pystyvät kuvaamaan omien tietovarantojensa laatua ja joiden avulla tietovarantojen yhteiskäyttöisyyttä voidaan parantaa entisestään. Osahankkeen operatiivisesta toteutuksesta vastasi Tilastokeskus yhteistyössä laajan projektiryhmän kanssa, johon kuului Tilastokeskuksen lisäksi jäseniä yhdeksästä muusta organisaatiosta: Digi- ja väestötietovirasto, Kansaneläkelaitos, Maanmittauslaitos, Opetushallitus, Patentti- ja rekisterihallitus, Tulli, Työterveyslaitos, Valtiokonttori ja Verohallinto.

Työskentely osahankkeessa oli vaihteittain etenevää ja iteroivaa. Ratkaisuja ajankohtaisiin kysymyksiin haettiin ohjausryhmien sekä laajan projektiryhmän kanssa aktiivisessa vuorovaikutuksessa. Osahankkeelle ja koko TiHA-hankkeelle leimallista oli myös laaja sidosryhmien kuuleminen ja osallistaminen sekä viestintä hankkeen alusta asti. Osahankkeen tuotosten käyttöönottoa ja leviämistä tulee aktiivisesti tukea myös hankekauden jälkeen, jotta tuotosten hyödyntämisen myötä päästään tavoiteltuihin hyötyihin ja vaikutuksiin pidemmällä aikavälillä.

2. Osahankkeen tausta

Joulukuussa 2018 Sipilän hallitus (2015–2019) antoi eduskunnalle valtioneuvoston selonteon tietopolitiikasta ja tekoälystä. Tämä selonteko ”Eettistä tietopolitiikkaa tekoälyn aikakaudella” muodosti tieto- ja linjauspohjan, jolle rakennettiin priorisoituja konkreettisia toimenpiteitä sisältävä tiekartta. Tilastokeskus ehdotti tiekartalle yhtenä toimenpiteenä julkisten tietovarantojen yhteisen laatukehikon luomisen ja tietovarantojen laadun arvioimisen olemassa olevien kehikkojen pohjalta.

Pääministeri Marinin hallitusohjelmassa (2019–) asetettiin tavoitteeksi syventää tietopolitiikan johtamista ja tehdä julkisen tiedon avoimuudesta tietopolitiikan kantava periaate. Julkisten tietovarantojen määrätietoista avaamista päätettiin jatkaa ja tietovarannoille laatia hyödyntämistä helpottavat sitovat laatukriteerit.

Valtiovarainministeriö asetti 30.4.2020 Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hankkeen (VN/5386/2020), jonka tehtävänä oli toimeenpanna hallitusohjelman tavoitetta edistää julkisen tiedon entistä laajempaa ja tehokkaampaa hyödyntämistä koko yhteiskunnassa. Tämän hankkeen hankesuunnitelman mukaisesti Tilastokeskus vastasi hankkeen työpaketin 3 eli Tiedon laatukehikko -osahankkeen toteutuksesta valtiovarainministeriön ohjauksessa. Kolme muuta työpakettia olivat tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategiset tavoitteet, tiedon saatavuuden edistäminen sekä tiedon yhteentoimivuuden edistäminen.

7.12.2022

3. Osahankkeen tavoitteet ja tuotokset

3.1. Hyöty ja tavoitteet

Hanke toteutti tavoitteensa mukaisesti mallin julkishallinnon yhteiseksi tietovarantojen laatukehikoksi, jonka avulla organisaatiot pystyvät kuvaamaan omien tietovarantojensa laatua ja jonka avulla tietovarantojen yhteiskäyttöisyyttä voidaan parantaa entisestään. Taustalla laatukehikkoajatteluun oli, että valtio ylläpitää ja käyttää laajoja tietovarantoja, joiden laatu vaihtelee ja joissa lainsäädännöllisenä ja laatutason lähtökohtana on ollut tietojen ensisijainen käyttö. Rekisterinpitäjät eivät olleet määritelleet yhteisiä laatuvaatimuksia. Selkeämmässä laadun hallinnassa nähtiin mahdollisuus tehostaa valtion ja laajemminkin julkishallinnon tietovarantojen käsittelytyötä ja edistää tietovarantojen käyttöä. Näin pystytään toteuttamaan aiempaa paremmin periaatetta ”tieto kerätään vain kerran”, noudattamaan tietosuoja-asetuksen henkilötietojen käytön minimointia ja myös tiedonhallintalain toimeenpano helpottuisi.

Tietojen helppo löydettävyys, yhdisteltävyys, ymmärrettävyys ja sujuva käyttökokemus madaltavat tiedon käyttämiskynnystä ja hyödyntäminen lisääntyy. Tämä lisää osaltaan tiedon tuottajien motivaatiota tietojen ja tietoaineistojen laadun sekä käytettävyyden parantamiseen. Tällä tavoitellaan itseään ruokkivaa tiedon laadun parantamisen ja hyödyntämisen ilmiötä, jolloin avatun tiedon hyödyt leviävät laajalle yhteiskuntaan.

3.2. Tehtävät ja tuotokset

Suunnitelman mukaisesti osahankkeessa tuotettiin tiedon laatukehikko, jonka nykymuotoon kuuluvat tiedon laatuksiteerit ja mittarit, näiden soveltamisohje, kehittämistä tukevat työkalut, mm. mittarisammio sekä laatukehikon hallintamalli, josta osahanke tuotti hahmotelman vuodelle 2023.

Keskeisenä osana laatukehikkoa määriteltiin laatuksiteerit koko julkishallinnon tietovarantojen laadun arvioimiseksi (Kuva 1) ja näille laatumittarit. Tiedon laatuksiteereistä ja mittareista laadittiin suositusehdotus, jolle haettiin Tiedonhallintalautakunnan suositus -statusta.

Miten tieto kuvaa todellisuutta?

Kuva 1. Julkisen hallinnon tiedon laatuksiteerit ryhmittäin.

Lisäksi osahankkeessa toteutettiin laatukehikon käyttöönottoa ja laatuksiteerien hyödyntämistä tukevia erilaisia muita toimenpiteitä ja tuotoksia, joista mainintana

7.12.2022

mm. Tiedon laatukehikko -verkkosivut, kokeellisen yhteistyöverkoston käynnistäminen ja laajentaminen, Tiedon laatu -kurssi osana eOppiva-kurssikokonaisuutta, tiedon laatukriteerien hyödyntämisen arviointimalli sekä käyttöönoton suunnittelun raportti ja dashboard-visualisointipilotti.

Kukin tuotos lyhyine kuvauksineen on esitelty liitteessä 1.

4. Osahankkeen toteutus

4.1. Osahankkeen kokoonpano

Osahankkeen operatiivisesta toteutuksesta vastasi Tilastokeskus.

Valtiovarainministeriössä osahankkeen vastuuhenkilöinä toimivat tietopolitiikan johtava asiantuntija Olli-Pekka Rissanen ja hänen tukena hankepääällikkö Tanja Lahti. Osahanketta veti Tilastokeskuksen täysipäiväinen projektipääällikkö: hankkeen alusta Essi Kaukonen ja kevästä 2022 lähtien Mervi Haakana. Essi Kaukonen siirtyi keväällä 2022 yhteistyöverkoston vetäjäksi.

Ydinprojektiryhmä oli osahankkeen toimeenpaneva elin. Ydinprojektiryhmän kokoonpanoon kuuluivat Tilastokeskuksen asiantuntijat ja projektipääällikkö. Ohjausryhmästä Outi Ahti-Miettinen oli vahvasti myös mukana ydinprojektiryhmän työssä. Lisäksi Tilastokeskuksesta työhön osallistui pienemmällä panoksella useita eri asiantuntijoita, mm. viestinnästä.

Ydinprojektiryhmän jäsenet:

- Essi Kaukonen, projektipääällikkö, viitekehikoiden ja tiedon asiantuntija, yhteistyöverkoston vetäjä
- Mervi Haakana, projektipääällikkö, pilotointien koordinointi, käyttöönoton suunnittelu
- Janika Tarkoma, tiedon laadun asiantuntija, mittariston pääsuunnittelija (3/2021-12/2022)
- Noora Seppä, tiedon laadun asiantuntija, mittariston pääsuunnittelija (-3/2021)
- Jarmo Ranki, mittariston kehittäminen, pilotoinnit, tietoaineiston laadun visualisointi
- Jennika Leino, kv. benchmarkkaus, standardit, tietoarkkitehtuuri (-5/2021)
- Jari Nieminen, asiantuntijakomentointi, suunnittelu ja käyttöönoton arviointi
- Jari Kosonen, mittariston kehittäminen, pilotoinnit, tietoaineiston laadun visualisointi, hallintamalli
- Mikko Saloila, kansainvälinen benchmarkkaus, arkkitehtuuriyhteyksien arviointi (-12/2020)

Osahankkeessa oli mukana Tilastokeskuksen lisäksi jäseniä yhdeksästä muusta organisaatiosta. Nämä organisaatiot ja yhteyshenkilöt (suluissa) muodostivat laajan projektiryhmän yhdessä osahankkeen ydinprojektiryhmän kanssa:

- Digi- ja väestötietovirasto (ylijohtaja Timo Salovaara, johtaja Mikko Pitkänen, johtava asiantuntija Riitta Alkula, erityisasiantuntija Sini Slotte)
- Kela (tilastopääällikkö Vesa Ylönen)
- Maanmittauslaitos (tietohallintojohtaja Marja Rantala, yli-insinööri Antti Jakobsson, tietopalveluasiantuntija Elina Yli-Luukko)
- Opetushallitus (tietohallintojohtaja Erja Nokkanen ja projektipääällikkö Kukka-Maaria Berg)
- Patentti- ja rekisterihallitus (ICT-kehitysjohtaja Sari Kuisma-Kari)

7.12.2022

- Tulli (tietoasiantuntija Susanna Summa ja tilastojohtaja Olli-Pekka Penttilä)
- Työterveyslaitos (tuotepäällikkö Riku Louhimo → johtaja Mikko Mäkipää)
- Valtiokonttori (apulaisjohtaja Olli Ahonen, 2021 → johtava asiantuntija Virpi Hotti ja projektipäällikkö Denis Galkin)
- Verohallinto (tietohallintopäällikkö Jaana Lehtilä ja ryhmäpäällikkö Alpo Lahtinen)

Valtiovarainministeriö asetti hankkeelle oman ohjausryhmän. Ryhmän puheenjohtajina toimivat:

- Sami Kivivasara, lainsäädäntöneuvos, yksikön päällikkö, valtiovarainministeriö (puheenjohtaja kokoukset 1-3)
- Olli-Pekka Rissanen, johtava asiantuntija, valtiovarainministeriö (varapuheenjohtaja kokoukset 1-3, puheenjohtaja kokoukset 4-8)

Osahankkeen ohjausryhmän jäsenet (varajäsenet sulkeissa):

- Heli Koski, tutkimusjohtaja, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos
- Juuso Rahkola, Analytiikkayksikön päällikkö, Kansaneläkelaitos (Marina Lindgren, tietopalvelujohtaja)
- Raakel Tiuhonen, johtaja, Opetushallitus (kokous 1) → Paula Merikko, johtaja (Antti Markkanen, kouluneuvos)
- Tapio Matinmikko, johtaja, Oulun kaupunki
- Helena Laaksonen, Tietoarkiston johtaja, Tampereen yliopisto (Mari Kleemola, kehittämisspäällikkö)
- Maarit Leinonen, ylilääkäri, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (Antti Tuomi-Nikula, kehittämisspäällikkö)
- Mari Ylä-Jarkko, osastopäällikkö, Tilastokeskus (kokous 1) → Kirsti Pohjanpää, ryhmäpäällikkö (Outi Ahti-Miettinen, laatupäällikkö)
- Jani Martikainen, ylitarkastaja, Verohallinto (Päivi Nissi, laatupäällikkö)

Osahankkeen ohjausryhmän sihteerinä toimi osahankkeen projektipäällikkö.

Osahankkeella oli Tilastokeskuksessa erillinen operatiiviseen ohjaukseen keskittynyt ohjausryhmä, jonka puheenjohtajana toimivat osastopäälliköt Mari Ylä-Jarkko (2020) ja Kirsti Pohjanpää (2021–2022). Kokousten sihteerinä toimi osahankkeen projektipäällikkö. Muut jäsenet olivat osastopäällikkö Hannele Orjala, osastopäällikkö Jussi Heino ja laatupäällikkö Outi Ahti-Miettinen.

4.2. Riskienhallinta ja riippuvuudet

Osahankkeen alussa tunnistetut keskeiset riskit:

- *Riski:* Tiedon laatumäärittelyistä ei päästä yhteisymmärrykseen kansallisella tasolla eikä alustavia laatukriteereitä saada näin ollen tavoiteaikataulujen mukaisesti määriteltyä.
Toimenpiteet ja riskin toteutuminen: Riski vältettiin yhteistyöllä, laajalla osallistumisella, avoimella kommentoinnilla, näkemysten keräämisellä erilaisissa tilaisuuksissa sekä lausuntokierroksella.
- *Riski:* Tarvittavia organisaatioita ei saada sitoutumaan hankkeeseen.
Toimenpiteet ja riskin toteutuminen: Riski toteutui jossain määrin. Riskiä vähensi se, että osallistuneet organisaatiot kokivat hankkeen tärkeäksi syksyn 2019 pyöreän pöydän keskusteluissa. Riskiin pyrittiin vastaamaan myös joustavalla organisoitumisella siten, että osallistuminen oli mahdollista juuri sillä intensiteetillä mikä kullekin organisaatiolle oli

7.12.2022

luontevaa. Käytännössä nykytilaselvitys ja kansainvälinen benchmarkkaus toteutettiin pienryhmissä ja pilotointi useammassa vaiheessa. Tiiviillä ja selkeällä viestinnällä pyrittiin myös pienentämään riskiä. Rahoituksen kohdentuminen myös muille osallistuja-organisaatioille pienentäisi tätä riskiä vastaavissa hankkeissa jatkossa.

- *Riski:* Uusien laatukriteerien käyttöönotto epäonnistuu osin tai kokonaan. Kriteerit koetaan liian vaikeiksi tai niiden käyttöönottoa ei tueta tarpeeksi. *Toimenpiteet ja riskin toteutuminen:* Riskin toteutumisen arviointi on vielä liian varhaista. Osahankkeen aikana riskiä pyrittiin pienentämään pilotoimalla laatukriteereitä todellisten tietoaineistojen kanssa useammassa vaiheessa ja mittaristo kehitettiin pilottiaineistojen yhteydessä. Tavoitteena oli varmistaa tuotosten käytettävyys ja hyödynnettävyys heti alkuvaiheessa. Käyttöönoton tueksi tuotettiin myös runsaasti tukimateriaalia ja koulutusta. Saadun palautteen perusteella laatukriteerit ja mittaristo koetaan tarpeellisiksi ja riittävän ymmärrettäviksi. Jatkossa käyttöönoton riskiä pyritään pienentämään mm. kansallisen tason tuella ja koordinoinnilla sekä verkostoyhteistyöllä.
- *Riski:* Laatumääritykset saadaan tuotettua vain kapealta tietoaalueelta *Toimenpiteet ja riskin toteutuminen:* Riski vältettiin kiinnittämällä alusta lähtien huomiota siihen, että edetään puhtaalta pöydältä ja laaja-alaisesti rajautumatta vain esimerkiksi valtionhallintoon tai avoimeen tietoon.
- *Riski:* Työstä tulee liian teoreettista tai liian tilastollinen. *Toimenpiteet ja riskin toteutuminen:* Riski ei toteutunut. Työn alusta alkaen osallistaminen oli laaja-alaista, yleisiin standardeihin nojaavaa. Piloteilla varmistettiin asian sitominen konkretiaan.

Heti työn alussa pyrittiin hahmottamaan projektin keskinäisriippuvuuksia hankkeen muihin työpaketteihin. TiHA-hankkeen työpaketti 1 loi strategiset tavoitteet myös tiedon laadun kuvauksen osalta. Työpaketissa 2 tiedon laadun kuvaaminen on yksi osa tiedon avaamista. Työpaketissa 4 rajapinnoilta jaettavaan tietoon on hyvä liittää tiedon laadun kuvaus.

Terveysalaan pidettiin suoraa yhteyttä osahankkeen edetessä kannustaen pilotointiin ja kuunnellen ohjausta. Tiedon laatukriteerit liitettiin varhaisessa luonnosvaiheessa VALTAVAn tiedontuotannonmalliin.

Paikkatietoalan tunnistettiin olevan tiedon laadun arvioinnissa ja standardoinnissa jo pitkällä. Maanmittauslaitoksen strategisen johdon ja asiantuntijatasoisen aktiivinen osallistuminen varmisti tämän osaamisen vaikutukset osahankkeen työhön ja tuotoksiin.

4.3. Muutoksenhallinta

Osahankkeen tavoitteiden tai sovitun toimintamallin muuttamiselle ei ilmennyt tarvetta. Työskentely oli vaiheittain etenevää ja iteroivaa. Ratkaisuja ajankohtaisiin kysymyksiin haettiin ohjausryhmien sekä laajan projektiryhmän kanssa keskustellen. Työn aikana osahankkeen ohjausryhmässä tehdyt linjaukset selkeyttivät edelleen työn rajausta ja fokusta:

- Tietopalvelun laatu rajattiin pois.
- Osahankkeessa luotiin laatukehikko rakenteiselle datalle, mutta muistutettiin, että mikään ei estä kriteereiden käyttöä soveltavin osin myös ei-rakenteiselle tiedolle.
- Laatukriteerien helppo lähestyttävyys on tärkeä käyttöönottoa tukeva ominaisuus, esim. 4-5 selkeästi nimettyä kriteerijoukkoa tai –ulottuvuutta.

7.12.2022

- Kaikkiin tilanteisiin sopivia yleisiä tavoitteita tiedon laadulle ei voida asettaa, koska aineistot ovat erilaisia ja myös käyttötarkoitukset ja siten niiden vaatimukset tiedon laadulle eroavat toisistaan.
- Tietopolitiikan rakentaminen Suomeen ei ole sprintti, vaan puhutaan jopa 10 vuodesta, kun hyödyt alkavat näkyä. Teknologian muutosta ei pystytä ennustamaan, mutta nyt kerättäviä tietoja käytetään pitkään eteenpäin.

Pandemia-aika toi muutoksia siten, että työskentely ydinprojektiryhmää myöten, työpajat ja muut tilaisuudet toteutettiin virtuaalisesti ja suunnitelluista matkoista pystyttiin tekemään vain murto-osa. Verkkotyöskentelyyn haettiin ja kokeiltiin aktiivisesti erilaisia työkaluja ja -menetelmiä. Osallistuminen erilaisiin virtuaalitapaamisiin oli aktiivista ja osahanke sai myös kiitosta järjestelyistä.

Osahankkeen aikana ydinprojektiryhmässä oli avainhenkilöiden vaihdoksia. Osaava ja kokenut ryhmä sekä se, että koko ydinprojektiryhmä oli pidetty hyvin ajan tasalla osahankkeesta ja sen etenemisestä, helpotti vaihdoksia. Vastuita pystyttiin jakamaan nivelkohdissa, kunnes uusi henkilö otti vastuut haltuunsa. Nämä muutokset sekä ajoittaiset poissaoloista johtuneet resurssivajeet edellyttivät kuitenkin joidenkin tehtävien lykkäämistä suunnitellusta aikataulusta. Aikataulut kirittiin kiinni, mutta se vaati ydinprojektiryhmän jäsenten venymistä.

Tiedon laatukriteerit ja mittarit -suositusehdotuksen käsittely tiedonhallintalautakunnassa on kestänyt odotettua pidempään. Suosituksen tilanteen ja sen sisällön ollessa vielä epäselvä, eOppiva-kurssin toteutuksessa samoin kuin muissa osahankkeen tuotoksissa on pyritty etukäteen huomioimaan tiedonhallintalautakunnassa kysymyksiä herättäneet kohdat erityisesti terminologiassa. Tiedonhallintalautakunta voi yhä esittää muutoksia.

Lisäksi työn jatkumisen varmistuminen osahankkeen jälkeen venyi marraskuun 2022 lopulle, mikä vaikutti osahankkeen mahdollisuuksiin valmistella siirtymää. Osahankkeessa tehtiin suunnitelmia ja ennakointia mahdollisuuksien rajoissa, jotta siirtymä osahankkeen jälkeiseen aikaan olisi mahdollisimman katkeamaton. Laatukehikon hallintamallista tuotettiin hahmotelma, jonka pohjalta hallintamalli on hyvä viimeistellä tiedonhallintalautakunnan ratkaisujen ja vuoden 2023 toimintamallin selkeytymisen myötä.

4.4. Dokumentaatio ja viestintä

Osahankkeelle luotiin oma Teams-kanava Tilastokeskuksen Teams-ympäristöön ydinprojektiryhmän ja laajan projektiryhmän jäsenien sekä pilottien käyttöön. Kaikki osahankkeessa tuotettu materiaali työstettiin ja koottiin osahankkeen aikana Teamsiin. Lisäksi tuotokset, yhteistyöverkoston tapaamisten yhteenvedot ja materiaalit sekä runsaasti muuta esitysmateriaalia kaikkien hyödynnettäväksi julkaistiin osahankkeen ylläpitämällä tiedon laadun verkkosivuilla¹.

Valtiovarainministeriön asettaman ohjausryhmän pöytäkirjat julkaistiin valtioneuvoston hankeikkunassa. Laajan projektiryhmän ja Tilastokeskuksen ohjausryhmän muistiot julkaistiin osahankkeen ylläpitämällä verkkosivuilla. Osahanke raportoi Hankesalkussa. Ydinprojektiryhmän työkokousmuistiot tuotettiin Teamsiin OneNote-muistioon.

Laajan projektiryhmän nopeassa viestinnässä Teamsin käyttöä haittasi se tosiasia, että Teams-ympäristön käyttö edellytti erillistä opetusta, eivätkä organisaatioiden Teams-ympäristöt optimaalisesti tukeneet organisaatio-rajat ylittävää käytännön työtä. Laajalle projektiryhmälle ja myöhemmässä vaiheessa myös piloteille viestittiin ensisijaisesti yhteisissä tapaamisissa sekä koostavien

¹ Tiedon laatukehikko -verkkosivut. Lyhytosoite: stat.fi/tiedonlaatu. <https://stat.fi/org/tiedon-laatukehikko/index.html>

7.12.2022

sähköpostiuutiskirjeiden avulla. Utiskirjeessä kerrottiin osahankkeen työskentelystä, suunnitelmista ja tuotoksista kommenttipyyntöineen. Utiskirjeitä lähetettiin osahankkeen aikana yhteensä 21 kappaletta.

5. Resurssien ja kustannusten hallinta

5.1. Osahankkeen rahoituslähteet

Osahankkeen aikana valtiovarainministeriö osoitti Tilastokeskukselle hankesuunnitelman mukaisten tehtävien aiheuttamiin menoihin yhteensä 624 700 euron käyttö- ja kirjausoikeuden valtiovarainministeriön momentille. Henkilökuluissa huomioitiin Tilastokeskuksen resurssitarpeet hankkeen vetovastuujohdosta. Muiden mukanaolevien organisaatioiden osalta työ oli budjettityötä. Hanke varautui myös ostopalveluiden käyttöön, mm. koulutus ja konsultointi, tapahtuma- ja kokousjärjestelyt sekä viestintä- ja koulutusmateriaalien toteutus.

5.2. Toteutuneet kustannukset

Taulukoissa 1 ja 2 on esitetty 31.10.2022 käytettävissä olleen tiedon pohjalta arviot toteutuvista kustannuksista ja henkilöresurssien käytöstä. Lopulliset tiedot saadaan tammikuussa 2023. Henkilökustannukset toteutunevat suunnilleen budjetin mukaisina, mutta ostopalvelujen ja matkojen osalta toteuma jäänee noin 100 000 euroa alle budjetin. Tämä on valtaosin seurausta suunniteltujen tapahtumien, koulutustilaisuuksien yms. muuttumisesta virtuaalisiksi sekä huomattavasti suunniteltua pienemmästä matkojen määrästä.

Taulukko 1. Osahankkeen kustannukset Tilastokeskuksessa (ennuste 31.10.2022 tilanteen pohjalta).

Menolaji	Budjetti (euroa)	Ennuste (euroa)
Omat henkilöstökustannukset	434 700	430 000
Palvelujen ostot	160 000	82 000
Matkat	30 000	4 240
Yhteensä	624 700	516 240

Laajan projektiryhmän organisaatiot osallistuivat aktiivisesti teema- ja pienryhmiin, pilotteihin sekä työpajatyöskentelyyn ja erityisesti Maanmittauslaitoksen vahva panos kautta osahankkeen työskentelyn nousi esille. Aktiivisesta osallistamisesta huolimatta henkilöresurssien käyttö painottui muutoin Tilastokeskukseen.

Taulukko 2. Henkilöresurssien käyttö laajan projektiryhmän organisaatioissa (ennuste).

Henkilö tai ryhmä	Budjetti htp	Ennuste htp
Tilastokeskus	1376	1 500
Digi- ja väestötietovirasto	125	66
Maanmittauslaitos	250	255
Opetushallitus	250	14
Verohallitus	250	47
Kela	125	18
Patentti- ja rekisterihallitus	125	31
Työterveyslaitos	125	0
Tulli	125	38
Valtiokonttori	125	32
Yhteensä	2751	2 001

7.12.2022

Ulkopuoliset tahot, joilta osahanke osti palveluja:

- Hovi Competence Development Oy (koulutus)
- HAUS kehittämiskeskus Oy (eOppiva)
- Pihka Ravintolat Oy (ravintolapalvelut)
- KL-Kustannus Oy (Kuntamarkkinat)
- PunaMusta Oy (painotuotteet)
- Lingsoft Language Services Oy (käännöspalvelut)
- AAC Global OY (käännöspalvelut)
- Pinja Oy (visualisointikonsultointi ja koulutus)
- Professio Finland Oy (koulutus)
- Tussitaikurit Oy (piirrosvideot)
- Edit Station Oy (tapahtumajärjestäminen)
- MagnumEvents Oy (tapahtumajärjestäminen)
- Viima Solutions Oy (innovointialusta)

Matkat

- IAOS-konferenssi ”Worthy Information for Challenging Times” Krakova, Puola, 25.-29.4.2022: Ylijohtaja Johanna Laiho-Kauranne järjesti konferenssissa erillisen tiedon laadun session. Puhujina: Timo Koskimäki (Tilastokeskus), Albrecht Wirthmann (Eurostat), Stephen MacFeely (WHO) ja Nicola Shearman (UK Statistics).
- Korkean tason EFTA-UNECE-Eurostat -seminaari “Role of NSI in cross-government data initiatives” Tbilisi, Georgia 28.-30.9.2022. Kansainvälisten asioiden johtaja Timo Koskimäen esitys laatuhankeesta ml. minkäläistä kansallista yhteistyötä tarvitaan ja miten edetä työssä

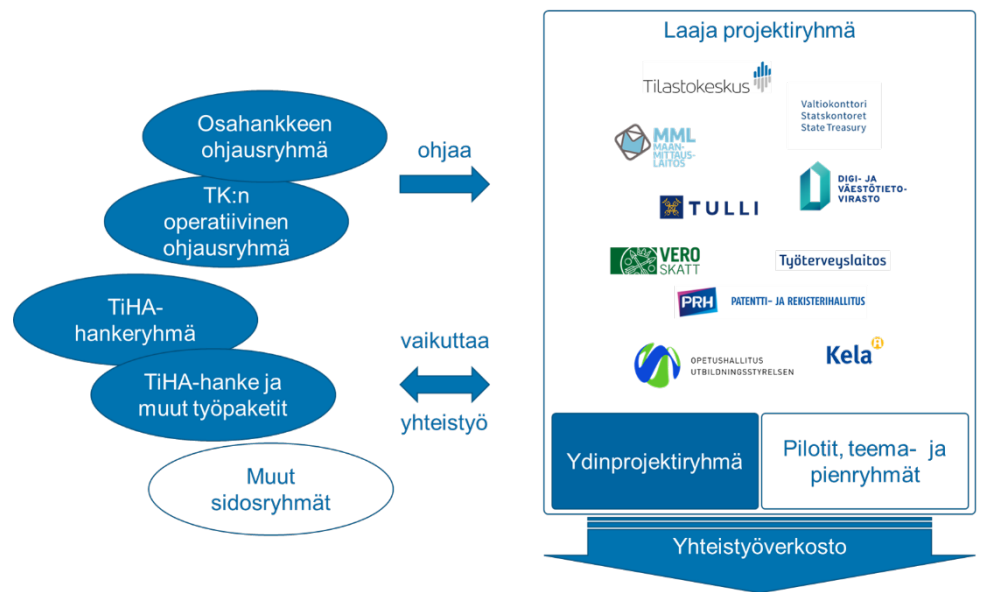
6. Osahankkeen työskentely ja kokemukset

6.1. Osahankkeen työskentely

Osahanke toteutettiin verkostomaisesti kymmenen valtion viraston tiiviinä yhteistyönä (Kuva 2). Näiden kymmenen organisaation edustajien muodostama ryhmä muodosti osahankkeessa ns. laajan projektiryhmän. Vuosina 2020 ja 2021 laaja projektiryhmä kokoontui käsittelemään ja työstämään ajankohtaisia kysymyksiä koko laajuudessaan kaikkiaan 15 kertaa. Tapaamisten välillä laajan projektiryhmän jäsenillä oli mahdollisuus osallistua työskentelyyn yhteisissä työtiloissa, teema- ja pienryhmissä, reagoida laajalle projektiryhmälle suunnattuihin uutiskirjeisiin sekä vastata työtä tukeviin erilaisiin kyselyihin ja tuotosten kommentointipyyntöihin.

Osahankkeen ydinprojektiryhmä kokoontui suunnilleen kahdesti viikossa erilaisilla kokoonpanoilla keskustelemaan ja työstämään ajankohtaisia kysymyksiä, valmistelemaan työpajoja ja kyselyjä, keräämään tietoa sekä koostamaan yhteisen työskentelyn tuloksia. Ryhmän jäsenillä oli erilaisia vastuuta osahankkeessa ja omilla vastuualueillaan kukin toimi vuorollaan esittelijänä ja työstön ohjaajana yhteisissä tapaamisissa.

7.12.2022

Kuva 2. Osahankkeen toimintamalli.

Syyskaudella 2020 laaja projektiryhmä työsti vuorovaikutteisissa työpajoissa tiedon laatukriteereitä ja pohti muita projektiin ja laatukehikon kehittämiseen liittyviä ajankohtaisia kysymyksiä. Lisäksi laajasta projektiryhmästä halukkaat jäsenet työskentelivät nykytilaselvitykseen ja kansainväliseen analyysiin (benchmarking) keskittyneissä teemaryhmissä. Myös nykytilaselvitykseen liittyneet haastattelut kohdistuivat laajan projektiryhmän edustamiin organisaatioihin. Kansainvälisessä analyysissä järjestettiin verkkokokouksia pidemmälle edenneiden maiden Kanadan, Uuden-Seelannin ja Norjan edustajien kanssa, ja saatiin näin hyvin täydennettyä eri lähteistä kerättyjä pohjatietoja.

Vuonna 2021 laajan projektiryhmän kokoontumiset painoutuivat työpajoihin, joissa kehitettiin ja arvioitiin laatukriteeri- ja mittaristoehdotuksia sekä pohdittiin näiden käyttöönottoon liittyviä näkökulmia. Käyttöönoton suunnittelu jatkui vuonna 2022 pienryhmässä, jossa oli mukana tehtävästä kiinnostuneita jäseniä laajasta projektiryhmästä.

Vuonna 2022 laajan projektiryhmän työpajat laajennettiin kokoonpanoltaan ja sisällöltään avoimeksi verkostotoiminnaksi, johon alkoi liittyä jäseniä valtionhallinnon lisäksi paikallishallinnosta ja muilta aloilta, kuten yliopistoista, kouluista ja yhdistyksistä. Samalla painopistettä siirrettiin kehittämisestä tiedon laadun ymmärryksen kasvattamiseen ja tuotosten käyttöönoton tukemiseen. Yhteistyöverkosto toimi kokeellisesti ja laajan projektiryhmän jäsenten rooli myös verkostossa oli tärkeä niin kokemusten ja osaamisen jakajina kuin toiminnan kehittäjinäkin.

Vuonna 2022 verkostotapaamisia järjestettiin yhteensä neljä. Tapaamisten aiheet liittyivät tunnistettuihin käyttöönoton tasoihin: kansalliseen tasoon ja tietopolitiikkayhteyksiin, organisaatiotasoon ja tiedonhallinnan yhteyksiin sekä tietoaineistotason laadun kuvauksen esimerkkeihin. Neljännessä tapaamisessa suunniteltiin jo seuraavan vuoden verkostotoimintaa. Verkoston näkemyksiä kerättiin myös kyselyillä. Tapaamisten osallistujamäärä vaihteli noin kymmenestä yli kahdeksaankymmeneen. Useimmat olivat vielä kuulemassa ja oppimassa toisilta. Jatkossa tätä toisilta oppimista ja sen mahdollistamista on tärkeä tukea.

Yksi keskeinen työskentelymalli osahankkeessa olivat pilotoinnit, joissa testattiin jo kehitettyjä ajatuksia mutta myös kehitettiin uutta. Vahvuutena pilotoinneissa oli niiden käytännönläheisyys ja alhainen kynnyks testata erilaisia ideoita.

7.12.2022

Käytännön toteutukset piloteissa tarjosivat myös esimerkkejä ja materiaalia seuraavan vaiheen tehtäviin. Pilotoinnit tarjosivat myös mahdollisuuden vertaiskeskusteluun ja oppimiseen osallistuneiden pilottien kesken ja tätä kautta mahdollisuuden oivaltaa uusia asioita omasta pilotointikohteesta ja saada käytännön työkaluja laadunhallintaan. Pilotoinnit koettiin erittäin onnistuneeksi tavaksi edetä tämän kaltaisessa kehittämishankkeessa. Osahankkeessa toteutettiin kolme pilotointia:

- kaksiosainen pilotointi laatukriteerien iteroimiseksi ja mittarien kehittämiseksi keväällä 2021
- kevään pilotoinnissa tuotettujen mittarien ja ohjeistuksen toimivuuden testaaminen käytännössä pilottien omissa aineistoissa syksyllä 2021
- dashboard-visualisointipilotointi syksyllä 2022, jossa aiempien pilotointien tuottamien aineistojen visualisointia testattiin Microsoft Power BI -työkalulla.

Vuoden 2021 pilotointeihin osallistui pilotteja useista laajan projektiryhmän organisaatioista. Lisäksi laajan projektiryhmän ulkopuolelta Luonnonvarakeskus osallistui pilotointiin. Kukin pilotti tarkasteli asetettuja kysymyksiä oman tietoaineistonsa kautta. Tiedon vaihdon tilanteita ja laatukriteerien ja mittarien toimivuutta tarkasteltiin eri näkökulmista lukuisissa pilottien yhteisissä työtapaamisissa. Tulevassa työssä tätä tarkastelua voisi laajentaa vielä selkeämmin eri organisaatioiden välisiin tiedon vaihdon tilanteisiin ja aitoa tietovirtaa tarkasteleviin selvityksiin. Lisäksi syksyllä 2022 Patentti- ja rekisterikeskus testasi tiedon laadun kriteereitä ja mittareita omassa pilotissaan. Syksyn 2022 Dashboard-visualisointipilotoinnin toteuttivat Tilastokeskuksen ydinprojektiryhmä ja Pinja Oy.

Pilotoinneille asetettiin hyvin selkeät ja tiukat aikarajat ja toimintamallit. Haasteellisena osallistuneet organisaatiot kokivat tiukan etenemisaikataulun ja paikoitellen myös johdon tuen saamisen. Todettiin, että työtä rajaamalla pystytään vaikuttamaan aikataulussa pysymiseen ja että pilotointia voitiin toteuttaa hyvin eri tavoin ja erikokoisissa piloteissa ja kukin pilotti panosti työhön käytettävissä olevin resurssein. Yhteinen työskentely sparrasi pilotteja eteenpäin. Lisäksi osallistuville piloteille tarjottiin tukea niin valmiiden työpohjien, ohjeistuksen kuin työpajojen ja vastaanottojen muodossa. Mahdollistettiin myös pilotoinnin tiivis seuraaminen niille, joiden ei ollut mahdollista itse pilotoida.

6.2. Työmenetelmät

Osahankkeen alussa ydinprojektiryhmässä määriteltiin tiedon laatukehikon kehittämisen periaatteet, jotka toteutuivat hyvin osahankkeessa ja olivat varmasti yksi tehtävässä onnistumisen kulmakivistä. Esimerkiksi standardeihin nojaaminen näkyi erityisesti laatukriteerien ja mittarien kehittämisessä, jossa nojattiin vahvasti tietostandardeihin soveltaen niitä kansallisiin tarpeisiin. Sovitut tiedon laatukehikon kehittämisen periaatteet olivat:

- standardeihin nojaaminen
- rohkea soveltaminen
- yhteistyö ja keskustelu
- pilotointi
- iterointi

Osahankkeen toteutus osui pandemia-aikaan, joten työskentely tapahtui pitkälti virtuaalisesti verkossa. Aitoa osallistamista ja mahdollisuuksia vaikuttaa tuloksiin haettiin erilaisten virtuaalisten työkalujen tuella: Flingaa ja Viimaa käytettiin

7.12.2022

laatukriteerien kehittämisessä, Miroa ja Mentimeteriä työpajoissa ja verkostotapaamisissa sekä Webropol-työkalua kyselyjen toteutuksessa.

Myös perinteiset Microsoft-työkalut olivat ahkerassa käytössä tiedon yhteisessä työstämisessä ja hahmottamisessa. Hankkeelle luotu oma Teams-tiimi mahdollisti dokumenttien yhteisen työstämisen. Kunkin välineen tehokkaan käytön todettiin kuitenkin edellyttävän huolellista etukäteissuunnittelua sekä osallistujien hyvää perehdyttämistä keskeisiin tarvittaviin ominaisuuksiin.

Virtuaalityöskentelyn todettiin toimivan tiedon työstämisessä ja keräämisessä yhtä hyvin kuin perinteisemmät kohtaamiset. Myös osallistujajoukko työpajoissa oli laajempi kuin mitä paikan päälle tultaessa olisi tavoitettu. Kuitenkin toisiin tutustuminen ja verkostoituminen jäi ohuemmaksi virtuaalimaailmassa.

Syötettä haettiin myös muilta hankkeen ulkopuolisilta sidosryhmiltä, mm. kommentointi- ja lausuntokierroksin TiHA-hankkeen toimintamallien mukaisesti. Esimerkiksi alustavat tietoaineistojen laatukriteerit olivat Tilastokeskuksen verkkosivuilla avoimna laajalle kommentoinnille helmikuussa 2021 ja syksyllä 2021 julkaistiin lausuntopyyntö kehitetyistä tiedon laatukriteereistä ja mittareista lausuntopalvelu.fi-palvelussa.

6.3. Osahankkeen ohjausryhmien ja muiden hankeryhmien työskentely

Hankkeen luonteesta ja rakenteesta johtuen osahankkeella oli kaksi ohjausryhmää. Osahanketta yhteiskunnallisesta näkökulmasta ja sisällöllisesti tarkasteleva osahankkeen ohjausryhmä käsitteli toimenpiteitä ja yhteensovitti niitä tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hankkeeseen sekä muuhun tietopolitiikkaan sekä seurasi osahankkeen toteutumista tavoitteiden mukaisesti. Osahankkeen ohjausryhmä kokoontui erikseen sovittavan aikataulun mukaisesti suunnilleen kvartaaleittain. Kokouksia oli yhteensä kahdeksan. Osahankkeen Tilastokeskuksen sisäisen ohjausryhmän tehtävänä oli puolestaan auttaa hankepäällikköä hankkeen operatiivisessa toiminnassa. Tämä ohjausryhmä kokoontui noin kuukauden välein, yhteensä 28 kertaa.

Osahankkeiden ja TiHA-hankkeen välisiä tilanpalavereja järjestettiin noin 2-3 viikon välein. Asialistalla oli erityisesti viestinnän toimenpiteistä yhdessä sopiminen mutta myös käytännön työtehtävien ja työtilanteen läpikäyntiä.

Koko TiHA-hankkeen hankeryhmä kokoontui noin kahden kuukauden välein. Asialistalla olivat tyypillisesti tilannekatsaukset sekä hankkeeseen liittyviä ajankohtaisia tietopolitiikan näkökulmia. Osahankkeen projektipäällikkö osallistui pääsääntöisesti kokouksiin ja esitteli osahankkeen tuloksia.

Kokonaisuudessaan hankkeen ja osahankkeen organisointi- ja johtamismalli toimi hyvin, vaikka erilaisia ryhmiä oli suuri määrä. Tämä vaati varsinkin kiireisimpään aikaan myös projektipäälliköltä paljon valmistelu-aikaa. Osahankkeelle nämä erilaiset tapaamiset tarjosivat laajempaa näkökulmaa tietopolitiikan kenttään ja sparrausta yhteiseen työhön. Lisäksi viestintää tehtiin onnistuneesti pitkälti tiiviin yhteistyön ansiosta.

6.4. Sidosryhmätyöskentely ja viestintä

Osahankkeen viestintäsuunnitelmassa hahmotettiin sidosryhmät. Lisäksi jo varhaisessa vaiheessa tunnistettiin yksityiset toimijat huomioitavaksi sidosryhmäksi. TiHA-hanketta valmisteltiin tiiviisti yhteistyössä sidosryhmien kanssa, jolloin hankkeen lähtökohdat olivat jo keskeisten sidosryhmien tiedossa valmisteluvaiheesta lähtien. Lisäksi viestinnän kannalta edullista oli, että hankeryhmässä ja osahankkeen eri ryhmissä oli jo itsessään laaja edustus eri

7.12.2022

organisaatioita. Puutteitakin havaittiin, mm. kunnat toivoivat TiHA-hankkeen loppuarvioinnissa² kohdennetumpaa viestintää.

Hankkeen etenemisestä sekä tuotoksista viestittiin tiiviissä yhteistyössä TiHA-hankkeen viestinnän kanssa ja myös osana Tilastokeskuksen ja valtiovarainministeriön viestintää. Lisäksi osahankkeen tavoitteiden edistämistä ja tuotosten käyttöönottoa tuettiin koulutuksilla, lausuntokierroksilla, seminaariesityksillä, verkostotapaamisilla ja muilla tarvittavilla tilaisuuksilla. Näihin saatiin hyvin osallistujia mukaan. Myös erilaisissa kansainvälisissä yhteyksissä tehtiin osahanketta ja kansallisia tiedon laadun kriteereitä tunnetuksi. TiHA-hankkeen loppuarvioinnin perusteella osahanke tavoitti sidosryhmiä varsin hyvin. Noin neljäsosa vastaajista arvioi jo nyt hankkeen ja osahankkeen vaikuttaneen merkittävästi tiedon laadun käsittelyyn omassa organisaatiossaan. Arvioinnissa nostettiin myös esille, että viestintää olisi voitu kohdistaa eri tasoille ja eri organisaatioille erilaisilla kärjillä.

Tarkemmin osahankkeen ulkoisesta viestinnästä on kerrottu liitteessä 2.

6.5. Osahankkeen keskeiset opit

Osahankkeen toteutuksessa oli paljon perinteiselle projektinhallinnalle uusia elementtejä joihin virtuaalityöskentely toi oman lisänsä. Tiedon laatukehikossa ja sen käyttöönotossa on kyse systeemisestä muutoksesta, jossa ekosysteemitulokulman huomioiminen oli välttämätöntä. Tätä tuki kehittämisen toteutus verkostomaisena yhteistyönä. Näin mahdollistettiin erilaisten näkökulmien tarkastelu ja yhteisen ymmärryksen rakentaminen alusta alkaen. Selkeisiin prosesseihin, toimintamalleihin, viestintään, työskentelypohjiin sekä taustamateriaaleihin panostaminen myös kannatti. Tärkeää oli myös uskallus tuottaa keskeneräistä ja kehittää testaten ja iteroiden eteenpäin. Tiukat aikarajat ja työskentelyn etenemisen selkeä kuvaus auttoivat. Saumaton eteneminen edellytti kuitenkin jatkuvaa tukea ja fasilitoituja kohtaamispaikkoja tekijöille.

Tarkemmin osahankkeessa kertyneitä oppeja liitteessä 3.

7. Jatkoimet

7.1. Tuotosten käyttöönotto ja muut osahankkeen jälkeiset toimet

Osahankkeen tuotosten käyttöönottoa ja leviämistä tulee aktiivisesti tukea myös hankekauden jälkeen, jotta tuotosten myötä päästään tavoiteltuihin tuloksiin ja vaikutuksiin pidemmällä aikavälillä. TiHA-hankkeen loppuarvioinnissa tunnistettiin tuotosten vaikutusten syntymistä vahvistaviksi tekijöiksi viestimisen ja tuotosten käyttöönoton, kokemusten ja käytäntöjen jakamisen, kaikille avoimet koulutukset, tietopolitiikan ja sen edistämisen tarkastelun kokonaisuutena, teemojen edistämisen varmistamisen myös seuraavalla hallituskaudella sekä pitkäjänteisen vastuuttamisen ja sitoutumisesta viestinnän.

Monet osahankkeen tuotokset tähtäävät osahankkeessa kehitetyn laatukehikon käyttöönoton edistämiseen ja tukemiseen. Tuotosten käyttöönottoa on tarkasteltu osahankkeen aikana eri näkökulmista ja tulokset on koottu erilliseen Laatukehikon käyttöönoton suunnittelun raporttiin. Lisäksi on valmisteltu hallintamallihahmotelma vuodelle 2023, laajennettu yhteistyöverkostoa ja kehitetty verkoston toimintamallia. Hallintamallin viimeistelystä sekä vastuista ja työnjaosta mm. tiedonhallinta-lautakunnan kanssa on vielä erikseen sovittava.

---

² Owl Group Oy, 2022. Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hanke - Loppuarvioinnin raportti.

7.12.2022

Laatukehikon käyttöönoton edistämiseksi ja tukemiseksi valtiovarainministeriö teki 18.11.2022 päätöksen määrärahan osoittamisesta Tilastokeskukselle kansallisen tason työhön vuodelle 2023. Tulevana vuonna 2023 on kiinnitettävä huomiota siihen, että käyttöönotto edellyttää tavoiteltavia kiintopisteitä ja tähän sekä valtiovarainministeriön että Tilastokeskuksen kansallisen tason koordinoivana organisaationa tulee sitoutua ja tarjota yhteistyöverkostossa kanavan, jolla asioita voidaan viedä eteenpäin.

Kansallisen tason toimenpiteiden lisäksi käyttöönoton eteneminen edellyttää aktiivista otetta ja sitoutumista myös organisaatio- ja tietoaineistotasolla. Laatukehikon tunnettavuutta ja hyötyjä tulee voimakkaasti markkinoida vuonna 2023. Käyttöönotto tarkoittaa laajaa ja systeemistä muutosta, johon tulee varata sekä aikaa että resursseja kautta koko julkishallinnon.

Lähtökohdat laajalle käyttöönotolle ovat kuitenkin hyvät. TiHA-hankkeen loppuarvioinnin haastatteluissa laatuksiteerit nousivat tyypillisesti esiin esimerkkinä tuotoksesta, jota organisaatiot aikovat hyödyntää ja joka herättää kiinnostusta. Tämä näkyy myös kyselyvastauksissa, joissa noin puolet vastaajista piti laatuksiteereitä tärkeinä tai erittäin tärkeinä oman organisaationsa kannalta.

7.2. Käyttöönottoon ja hyötyjen toteutumiseen liittyvät riskit

Osahankkeen työn aikana sekä TiHA-hankkeen loppuarvioinnissa tunnistettiin useita tuotosten käyttöönottoon liittyviä riskejä:

- a) Organisaatiot lähtevät eri kypsyyssasoilta, mikä haastaa niin laatukehikon markkinointia kuin tukitoimenpiteiden osuvuuttakin. Esimerkiksi kunnat suurena ja hyvin heterogeenisena ryhmänä on huomioitava jatkotyössä.
- b) Organisaatioilla on rajalliset resurssit tiedon hakuun ja vastaanottamiseen, minkä lisäksi organisaatioissa on käynnissä paljon erilaisia kehittämishankkeita. Hallintoa läpäisevä tiedon hyödyntämistä ja avaamista käsittelevä työ jää helposti organisaatioiden omien ajasta ja resursseista kilpailevien tehtävien ja kehittämishankkeiden jalkoihin.
- c) Datan hyödyntämisen mahdollisuuksia ei tunnisteta, eikä datan avaamiseen ja hyödyntämiseen haluta siksi resursoida. Tiedon monikäytöstä ekosysteemitasolla ei usein synny suoraan taloudellista tai prosessuaalista hyötyä organisaatiolle, vaan hyödynsaajina ovat esimerkiksi kuntalaiset, yritykset tai muut viranomaiset.
- d) Organisaatiot kokevat toiminnan varsin ylätasoisena, eikä se vastaa organisaatioiden omiin tarpeisiin.
- e) Pitkäjänteistä näkymää ja sitoutumista tuotosten kehittämiseen ei ole tai se ei näy käyttäjille ja siksi organisaatiot eivät uskalla osoittaa resursseja käyttöönottoon.
- f) Julkisen talouden kestävyysaaste rajaa käytettävissä olevia resursseja. Koska tiedon hyödyntämisen ja avaamisen kehittämistä ei nähdä juuri minkään organisaation strategisesti tärkeänä tehtävänä, on riskinä, että tähän ei löydy tiukassa taloudellisessa tilanteessa resursseja.
- g) Tavoiteltu muutos vaatii sekä strategisen johdon että operatiivisten toteuttajien tavoittamista. Ei tavoiteta tarvittavia kohderyhmiä tai juuri sellaisia ihmisiä, joiden kautta tuotokset voivat jalkautua organisaatioihin.
- h) Kansalliset kehittämistoimet näyttäytyvät pirstalemaisina kohderyhmille, eikä kytkeä kansalliseen tietopolitiikkaan ymmärrettä.
- i) Suomi ei ole aktiivinen EU-tason tietopolitiikkaan vaikuttamisessa ja EU-tason ja kansallisen kehittämisen yhteisiä tavoitteita ei tunnisteta.
- j) Datan avaaminen voi muuttaa liiketoimintalogiikoita, eikä organisaatioilla ole siksi halukkuutta kehittämiseen.

7.12.2022

Vuonna 2023 riskien toteutumista seurataan ja kansallisen tason toimenpiteitä ohjataan ensisijaisesti ohjausryhmässä, jonka valtiovarainministeriö asettaa erikseen.

7.3. Osahankkeen hyötyjen jälkiarviointi

Ohjelman tavoitteille ei ole asetettu mittareita. Suurin osa TiHA-hankeen keskeisistä tuotoksista, ml. tiedon laatukehikko, valmistuivat vuoden 2022 aikana, minkä vuoksi on varhaista arvioida niiden käyttöönottoa ja vaikutuksia. TiHA-hanke ehdottaa, että jälkiarviointia ei ole tarpeen tehdä. Hankkeen tuotoksiin liittyviä, vuodelle 2023 suunniteltuja toimenpiteitä on tarkoitus raportoida ja seurata erikseen mm. laatukehikon osalta Tilastokeskuksen jatkotyössä.

7.12.2022

Liitteet

LIITE 1: Osahankkeen tuotokset

Tuotos	Kuvaus
Tiedon laatukriteerit ja mittarit	Kansalliset tiedon laatukriteerit ja mittarit vastaavat siihen, mitä tiedon laadulla tarkoitetaan erityisesti julkishallinnon rakenteisen tiedon näkökulmasta ja mitä kaikkia osa-alueita tulee ottaa huomioon tiedon laadun kuvaamisessa ja kehittämisessä. Tavoitteena on tarjota yhtenäinen tapa kuvata tiedon laatua ja näin parantaa julkisten tietovarantojen käytettävyyttä. Laatukriteerit ja mittaristo on tarkoitettu käyttöönotettavaksi koko julkishallinnossa.
Laatukriteerien ja mittarien soveltamisohje ja Excel-mittaristopohja	Tiedon laatukriteerien ja mittariston soveltamisohje on laadittu tiedon laatukuvausten käyttöönoton helpottamiseksi. Soveltamisohjetta on tarkoitus käyttää tiedonhallintalautakunnan suosituksen rinnalla. Soveltamisohjeeseen on kerätty myös esimerkkejä, jotka helpottavat mittarien ymmärtämistä ja tuovat selkeitä ohjeita mittarin arvon tuottamiseen. Soveltamisohjeen rinnalle on saatavilla myös Excel-mittaristopohja, joka sisältää mittariston mittarit ja hyvin tiiviit ohjeet mittarin arvon tuottamiseksi.
Tiedon laadun yhteistyöverkosto	Tiedon laadun yhteistyöverkoston tarkoituksena on koota yhteen tiedon laadun kanssa työskentelevät tahot, jakaa ja lisätä osaamista sekä kehittää tiedon laatua ja sen kuvaamista. Vuonna 2022 työssä keskityttiin verkoston laajentamiseen ja laatukehikon käyttöönottoon tähtäävään yhteiseen työskentelyyn kokeilevalla otteella. Verkosto on avoin kaikille tiedon laadusta kiinnostuneille. Jäsenet edustavat laajasti valtio- ja kuntasektoreita, mutta mukana on henkilöjäseniä myös mm. yritys- ja yliopistomaailmasta.
Nykytilaselvitys	Osahankkeen alussa toteutettu nykytilaselvitys perustietovarantojen laadunvarmistuksen käytänteistä.
Kansainvälinen benchmarkkaus	Osahankkeen alussa toteutettu kansainvälinen analyysi (benchmarking) kansallisista tiedon laatukehikoista.
Raportti pilotoinnista	Raportti kevään 2021 laatukriteereitä ja mittarit kehittäneen pilotoinnin toteutuksesta.

7.12.2022

<p>Laatukehikon käyttöönoton suunnittelu</p>	<p>Laatukehikon käyttöönoton suunnittelun raportti. Käyttöönoton tavoitteena laatukehikon ja laatukriteerien integrointi julkishallinnon tiedonhallintaan ja tietopolitiikkaan. Raportin tavoitteena on hahmottaa laatukehikon ja erityisesti siinä määriteltyjen laatukriteerien ja mittariston käyttöönoton eri ulottuvuuksia. Tehtyjen havaintojen ja mallien toivotaan tukevan varsinaisen käyttöönoton ja vakiinnuttamisen organisointia, päätöksentekoa, yhteistyön rakentamista ja ylipäätään toimenpiteiden suunnittelua ja käynnistämistä. Suunnittelutyön tuloksia hyödynnettiin vuoden 2023 suunnittelussa.</p>
<p>Tiedon laatukriteerien hyödyntämisen arviointimalli</p>	<p>Laatukehikon käyttöönottoa tukeva malli, jonka tavoitteena on kuvata, kuinka kokonaisvaltaisesti ja tehokkaasti organisaatio hyödyntää laatukehikon tiedon laatukriteereitä ja laadun hallintaa toiminnassaan.</p>
<p>Laatukehikon hallintamallihahmotelma</p>	<p>Laatukehikon hallintamallihahmotelma kuvaa tiedon laatukehikon ylläpidon ja kehittämisen sekä käyttöönoton kansallisen tason toimintamalleja, organisointia. Hallintamalli kuvaa myös menettelytavat ja prosessit, joiden mukaisesti tehtävät ja yhteistyö eri toimijoiden välillä voitaisiin organisoida ja toteuttaa sekä joiden avulla laatukehikkoon kohdistuvia muutoksia hallittaisiin kansallisella tasolla. Hallintamalli peilaa tämän hetken ymmärrystä ja tilannekuvaa vuoden 2023 työskentelystä. Hallintamallia tulee vielä muokata ja täydentää mm. tiedonhallintalautakunnan roolin sekä vuoden 2023 suunnitelmien ja resurssien tarkentuessa.</p>
<p>Tiedon äärellä – tietopolitiikasta tekoihin -podcast-sarjaan kaksi osaa</p>	<p>Tiedon äärellä – tietopolitiikasta tekoihin -podcastsarjassa osahankkeen toteuttamat podcastit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Helmikuu 2021: Tiedon laatu. Keskustelijoina Johanna Laiho-Kauranne ja Essi Kaukonen Tilastokeskuksesta. • Huhtikuu 2022: Tiedon laadun varmistaminen hyödyttää kaikkia. Keskustelijoina podcastissa Markus Sovala (Tilastokeskus) ja Mika Maliranta (Labore).
<p>Lausuntoyhteenveto</p>	<p>Valtiovarainministeriö pyysi ajalla 6.9.2021 - 4.10.2021 lausuntoja ehdotuksesta tiedon laatukriteereiksi ja mittareiksi julkiselle hallinnolle (VN/16357/2020) Lausuntopalvelu.fi-palvelussa. Lausuntoyhteenveto tuo kootusti esille lausuntokierroksella esille nostetut havainnot ja näkemykset. Lausunnot ja niistä laadittu</p>

7.12.2022

	<p>yhteenvedo huomioitiin tiedon laatukriteerien ja mittariston viimeistelyssä sekä käyttöönoton ja laatukehikon hallinnan suunnittelussa.</p>
Mittarisammio	<p>Mittarisammio on laatukriteerien ja mittareiden pilotoinnissa hyväksi havaittu, ylläpitoa ja kehittämistä varten kehitetty malli (Excel) kerätä ja hallita laatukriteereitä ja mittareita.</p>
Dashboard-pilotti	<p>Pinja Oy:n ohjauksessa toteutettu dashboard-visualisointipilotoinnissa PowerBI-työkalulla toteutettu visualisointikokeilu. Tuotti ymmärrystä siitä, miten tiedon laadun kuvauksia tulisi viestiä ja visualisoida jatkossa. Pilotoinnin tulokset on koottu yhteen taustoittavin ohjeistuksin.</p>
Tiedon laatukehikko - verkkosivusto	<p>Verkkosivusto, jonka tavoitteena on tukea tiedon laatukehikon käyttöönottoa ja hyödyntämistä. Sivuilta löytyy mm. laatukehikon ja -kriteerien kuvaukset, ohjeistusta, tietoa yhteistyöverkoston toiminnasta ja materiaalipankki.</p> <p>Lyhytosoitteet: stat.fi/tiedonlaatu ja stat.fi/tiedonlaatuverkosto</p> <p>Verkko-osoite: https://stat.fi/org/tiedon-laatukehikko/index.html</p>
eOppiva	<p>Toukokuussa 2022 julkaistu ”Tiedon äärellä – tehoa tiedon käyttöön” -koulutuskokonaisuus tietopolitiikan ajankohtaisia aiheista. Kokonaisuus pitää sisällään neljä kurssia ja TiHA-hankkeessa tuotetun podcast-sarjan. Yksi kurseista toteutettiin Tiedon laatukehikko -osahankkeessa. Kurssi perehdyttää tiedon laatuun otsikolla: ”Tiedon laatu – laadun merkitys ja kuvaaminen”. Työ toteutettiin HAUS kehittämiskeskus Oy:n eOppiva-tiimin asiantuntijoiden johdolla.</p>
Piirrosfilmi	<p>Tussitaikurit Oy:n kanssa toteutettu piirrosfilmi kolmella eri kielellä (suomi, ruotsi ja englanti). Tavoitteena herättää kiinnostusta tiedon laatukriteereitä ja niiden käyttöä kohtaan sekä innostaa hakemaan lisää tietoa aiheesta.</p>
Viestintä	<p>Yhteiskäyttöiset tiedon laatukehikkoa esittelevät PowerPoint -kalvot kolmella kielellä (suomi, ruotsi, englanti).</p> <p>Sosiaalisessa mediassa (Twitter, LinkedIn) käytettävä, vakiintunut tunnus: #tiedonlaatu tiedonlaatu@stat.fi -palvelusähköposti</p> <p>Seminaarit ja tapahtumat sekä muu viestintä, josta tarkemmin liitteessä 2.</p>

7.12.2022

LIITE 2: Osahankkeen ulkoinen viestintä

Osahankkeen ulkoista viestintää suunniteltiin ja tehtiin tiiviissä yhteistyössä TiHA-hankkeen viestinnän kanssa ja loppuvaiheessa myös osana laajempaa tietopolitiikan kokonaisuutta yhteneväisellä ilmeellä. Uutiset, someviestintä, blogit ja tietopolitiikan podcast olivat esimerkkejä erittäin onnistuneesta viestintäyhteistyöstä. TiHA-hankkeen ylläpitämä Trello-alusta oli kaikkien työpakettien käytössä ulkoisessa viestinnässä. TiHA hankeryhmästä ja useista yhteisistä tilaisuuksista haettiin palautetta kaikkien työpakettien sisältöön. Osahankkeen pääviestejä olivat:

- Tiedon laatua kehitetään yhdessä – tavoitteena julkisten tietovarantojen tehokas käyttö
- Työn tuloksena syntyy yhteinen kansallinen tietovarantojen laadun arviointiin ja laadun kehittämiseen soveltuva työkalu, laatukehikko, jonka keskeinen osa on tiedon laatukriteerit ja joka auttaa sekä tiedon tuottajia että tiedon käyttäjiä.
- Yhdessä määritellyt laatukriteerit helpottavat julkishallinnon tietovarantojen nykyistä monipuolisempaa käyttöä.
- Työ jatkuu myös osahankkeen jälkeen ja yhteisenä tehtävänä on laatukehikon ja laatukriteerien hyödyntämisen vakiinnuttaminen:
  - Yhteistyöverkoston toiminnan ja tavoitteiden markkinointi
  - Osahankkeen tuotosten esittely ja käyttöönottoa tukeva viestintä
  - Tukipyyntöihin vastaaminen, ml. digikannustinrahoitetut kunnat

Osahankkeen ulkoisessa viestinnässä tunnistettiin seuraavat kohderyhmät:

- valtiovarainministeriö ja TiHA-hanke
- perustietovarantojen ylläpitäjät, kehittäjät ja käyttäjät
- muu julkishallinto, mm. kunnat ja hallinnon viranomaiset
- avoimen datan toimijat ja käyttäjät
- muut tiedon tuottajat ja hyödyntäjät, esim. yritykset
- tutkijayhteisö
- kansainväliset tiedon laadun ja tiedon hallinnan kanssa työskentelevät sidosryhmät
- osallistujaorganisaatioiden henkilöstö
- media

Viestinnässä käytetyt kanavat:

- Tiedon laatukehikko -osahankkeen verkkosivut³, TK (suomi ja englanti)
- TiHA-hankkeen verkkosivu⁴, VM (suomi, ruotsi, englanti)
- Tilastokeskuksen blogit (Tieto&Trendit, suomi ja englanti)
- Tilastokeskuksen verkkouutiset
- Tilastokeskuksen ja muiden virastojen pääjohtajatapaamiset
- Somekanavat: Twitter (suomi, ruotsi ja englanti), LinkedIn, Facebook, Instagram, YouTube ja SlideShare. Käytetty tunniste: #tiedonlaatu
- Videot
- TiHA-hankkeen Tiedon äärellä – tietopolitiikasta tekoihin -podcast
- Osahankkeen ja TiHA-hankkeen järjestämät tilaisuudet
- Esitykset muissa tilaisuuksissa
- TiHA-hankkeen ylläpitämä Trello-alusta

³ Tiedon laadun -verkkosivut, Tilastokeskus, 2022. stat.fi/tiedonlaatu

⁴ Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hanke, valtiovarainministeriö, 2022. <https://vm.fi/hanke?tunnus=VM043:00/2020>

7.12.2022

- Tilastokeskuksen sisäiset viestinnän kanavat, mm. uutiset ja blogit, Yammer ja infotilaisuudet
- Lausuntopalvelu.fi
- Valtiovarainministeriön sisäinen Tiimeri-työtila
- Valtioneuvoston hankeikkuna
- Hankesalkku

Laatukehikon viestinnässä käytettiin Tilastokeskuksen visuaalista tyyliä. Lisäksi mm. eOppivassa käytettiin Tietopolitiikan visuaalista ilmettä.

Osahankkeen omia viestintätoimenpiteitä:

- Osahankkeen aloitustilaisuus 25.9.2022 osahankkeen työhön osallistujille, alustajia myös yliopistoista
- Laatukriteerien lausuntokierroksen viestintä 6.9.-4.10.2021
  - VM:n tiedote 6.9.2021, Tilastokeskuksen uutisnosto samana päivänä ja somekanaville tietoa
  - Kurkistuksia Tilastotaloon -LinkedIn-blogi 10.9.2021
  - Lausuntokierroksen aikana videokampanja, jossa somessa jaettiin noin yksi video viikossa. Videoiden aiheina olivat
    - Yleistä tiedon laadun merkityksestä ja kehoitus osallistua lausuntokierrokselle
    - Ruotsinkielinen mainos
    - Laatukriteerien kokonaisuus ja rooli
    - Laatukriteerien tarkempi esittely ja mittarit
    - Tiedon laadun kytkentä datatalouteen
  - Lausuntoyhteenveto julkaistiin 22.11.2021 Hankeikkunassa, TiHA-sivustolla ja Tilastokeskuksen sivuilla.
- Laatukriteerien lanseerausseminaari 10.3.2022. Seminaarin yhteydessä uutisoitiin ja jaettiin somekanaville tietoa laatukriteereistä
- eOppiva-kurssikokonaisuuden mainostaminen somekanavissa, Tilastokeskuksen verkkosivuilla 11.5.2022 julkaisun yhteydessä sekä kesälomien alla ja syksyllä uudestaan sekä blogikirjoitus HAUSin sivuilla
- Kuukausittaiset verkostoviestit ja kyselyt yhteistyöverkoston jäsenille sekä verkostotapaamiset 05/2022 alkaen:
  - 2.5.2022 Verkostoyhteistyön käynnistäminen ja laatukehikon käyttöönotto organisaatioiden eri lähtökohdista ja yhteys tietopolitiikkaan kansallisella tasolla
  - 8.9.2022 Organisaatiotasoinen tiedon laadun hallinta ja yhteys tiedon hallintaan
  - 1.11.2022 Tiedon laatukriteerien hyödyntäminen tietoaineistojen laadun kuvauksessa, visualisoinnissa ja arvioinnissa – kokemuksia ja yhteistä pohdintaa (läsnäolotilaisuus)
  - 1.12.2022 Katsaus vuoden 2022 verkostotyöhön ja vuoden 2023 verkostotoiminnan suunnittelua.
- Kuntamarkkinat 14.-15.9.2022: oma ständi, blogi, mainos Kuntalehdessä, CRM-uutisviesti ja tietoisku: Tiedon laatukriteerit – laadukkaalla tiedolla parempaa päätöksentekoa ja palveluita
- Infotilaisuus valtiovarainministeriön ns. digikannustinrahoitusta saaneille kunnille 4.10.2022
- Osahankkeen päätöstilaisuus osahankkeen työhön osallistuneille 24.11.2022. ”Teimme tämän yhdessä - kiitos, että olet mukana!” (läsnäolotilaisuus)
- Tiedon laatukriteereitä markkinoivan piirrosfilmin julkaisu kolmella kielellä (suomi, ruotsi ja englanti)

7.12.2022

TiHA-hankkeen tapahtumia, joissa osahanke esitteli työtään ja tuotoksia:

- Kaikille avoimet TiHA-hankekatselmukset
- Kuntatilaisuus 14.4.2021
- Kuntamarkkinat 16.9.2021
- TiHAn ja VAHTI-ryhmän työseminaari: TiHA-hanke ja digiturva 24.9.2021
- Kuntien keskustelutilaisuus 29.9.2021 (painotus työpaketissa 1)
- Liettualaisten vierailu valtiovarainministeriössä 15.10.2021; aiheina avoin data ja tiedon laatu
- TiHA-hankkeen puoliväliseminaari 27.10.2021
- Tiedon äärellä – tietopolitiikkaseminaarin yhteydessä osastoesittely 23.11.2021
- Infotilaisuus yrityksille 27.9.2022, TiHA-hankkeen tuotosten esittely yritysnäkökulmasta
- TiHA-hankkeen päätösseminaari 3.11.2022. TiHA-hankkeen ja työpakettien esittely. Tiedon laatu – yhteinen sanoitus ja suunta? -esittelyvideo sekä paneelikeskustelu, jossa keskustelemassa Helena Laaksonen, Tampereen yliopisto, Mari Ylä-Jarkko, Tilastokeskus ja Minna Joensuu, Espoon kaupunki

Ulkoisia tapahtumia, joissa osahanke esitteli työtään ja tuotoksia:

- Tilastoalan metatiedon ja tietoarkkitehtuurin asiantuntijoiden pohjoismainen kokous, 20.5.2021
- Paikkatietojen neuvottelukunnan kokoukset, 3.6.2021
- SVT-neuvottelukunnan kokous 16.9.2021 ja 1.11.2022
- TEM hallinnonalan tietoarkkitehtuuriryhmä 16.9.2021
- Ei tuurilla vaan tiedolla -hankkeen kuntakoulutus 13.10.2021
- Esitys Tietojohtaminen ry:n ja Tilastokeskuksen järjestämällä data-analytiikkakurssilla 3.11.2021
- Esittely tilasto-organisaatioiden kansainväliselle vertaisarvioijaryhmälle 10.11.2021
- Azebaizan Twinning 29.11.2021
- IAOS-konferenssi ”Worthy Information for Challenging Times” Krakova, Puola, 25.-29.4.2022. Tilaisuudessa osahankkeen järjestämä erillinen tiedon laadun sessio.
- European Conference on Quality in Official Statistics 8.-10.6.2022
- Esittely TK:ssa vierailevalle Hollannin tilastoviraston johdolle 13.9.2022
- EFTA-UNECE-Eurostat -seminaari “Role of NSI in cross-government data initiatives” Tbilisi, Georgia 28.-30.9.2022.
- Tiedonlaatuverkoston esittely Avoimeen tieteen verkostolle 26.10.2022
- Tiedonhallinnan ajankohtaispäivät, Kuntaliitto, 17.11.2022
- QualityKEN, eurooppalaisten maanmittauslaitosten yhteistyöjärjestön EuroGeographicin laaturyhmän kokous 30.11.2022

7.12.2022

LIITE 3: Osahankkeen oppeja

Osahankkeessa kertyneitä oppeja:

- Suunnittele työtä tiedon laatukehikon käyttöönoton kaltaisissa julkishallinnossa vaikuttavissa hankkeissa ekosysteeminäkökulma huomioiden. Organisaatioiden tulee ymmärtää oma roolinsa ja vastuunsa osana systeemiä, ja omaa toimintaa tulee kehittää sidoksissa ympäröiviin ekosysteemeihin.
- Vahvista organisaatorajat ylittävässä työskentelyssä verkostomaista yhteistyötä. Panosta selkeisiin prosesseihin, toimintamalleihin, viestintään, työskentelypohjiin ja taustamateriaaleihin. Tiivis ja resurssiltaan riittävä ryhmä, joka valmistelee verkoston työskentelyä, viestii, kerää tietoa sekä koostaa ja työstää yhteisen työskentelyn tuloksia on kuitenkin edellytys työssä onnistumiselle. Etene työssä yhteistyötä vahvistaen ja laajalla pohjalla. Näin mahdollistat erilaisten näkökulmien huomioimisen. Osahankkeessa näin myös tuotosten uskotaan olevan huomattavasti valmiimpia laajaan, koko julkishallinnon kattavaan käyttöönottoon ja edelleen kehittämiseen. Osahankkeen laajaan projektiryhmään olisi tuonut lisäarvoa, jos siinä olisi ollut mukana mm. kuntapuoli sekä sosiaali- ja terveysala.
- Panosta heti alussa yhteisen ymmärryksen rakentamiseen osallistujien erilaisen terminologian ja tietovarantojen eroavaisuuksien takia. Osahankkeessa voitiin nojata perustietovarantojen viitearkkitehtuuriin, mutta syvempi lähtötilanteessa valmis kuvaus julkishallinnon tietovarannoista ja -virroista tietoarkkitehtuurin tulokulmasta olisi tukenut tämän tyyppistä työtä.
- Uskalla tuottaa keskeneräistä ja kehittää testaten ja iteroiden eteenpäin. Tiukat aikarajat ja selkeästi kuvattu eteneminen auttavat, mutta edellyttävät jatkuvaa tukea ja fasilitoituja kohtaamispaikkoja tekijöille.
- Kerää ideoita ”sammioon” avoimesti tutkittaviksi, kommentoitaviksi ja edelleen kehitettäviksi. Sammiota saa täydentää, mutta ei poistaa mitään.
- Tartu rohkeasti mahdollisuuteen toteuttaa eOppiva-kurssi. Työ on vaativaa, hauskaa ja tekijöillekin opettavaista – ja erinomainen tapa levittää osaamista laajalle.
- Visualisoinnin oppeja voi ja kannattaa lainata, ”varastaa” ja jättää muillekin napattavaksi.
- Muista, että projektin päätöspiste on vain yksi virstanpylväs suunnittelussa. Osahankkeen suunnittelussa huomioitiin mahdollisuuksien mukaan myös pidemmän tähtäimen tavoitteet ja toiminta.
- Työpajatyöskentely toimii myös etänä ja tavoitettava osallistujajoukko on todennäköisesti suurempi. Monenlaisia menetelmiä ja valmiita työkaluja virtuaalifasilitointiin on tarjolla. Kokeile ja etsi itsellesi toimivimmat. Esimerkiksi porinatuokit, joissa kaikki ideat kootaan heti ja matalalla kynnyksellä, auttavat saamaan hyviä oivalluksia talteen. Osallistujien keskinäisen tutustumisen ja verkostoitumisen menetelmiä on kuitenkin vielä kehitettävä ja tutkittava tarjontaa.
- Ulkoista rohkeasti osia tekemisestä, mutta huomioi, että onnistunut ulkoistaminen vaatii myös omaa suunnitteluresurssia.
- Isojen hankintojen sijaan projekti voi tarvita monipuolisesti ja ketterästi hankittavaa, täydentävää osaamista. Saataisiinko joustoa tekemiseen esim. puitesopimusten avulla niin, että yksittäisen projektin olisi helpompi löytää toimijoita, kun on tarve reagoida nopeasti?

7.12.2022

- VM-momentille kirjauksen periaatteita ja prosesseja ei ole selkeästi määritetty. Käy projektin alussa yhdessä taloushallinnon ja projektiryhmän kanssa huolella toimintatavat läpi ja kirjaa sovittu ylös.
- Tehosta työskentelyä suuntaamalla resurssit täyttää työaika (100 %) projektille tekeville jäsenille. Hajautettaessa resursseja pienempiin osiin tulee työaikasuunnittelun koko talon tasolla olla realistinen. Muiden töiden kiirepaikat osuvat usein samaan aikaan projektin kiireiden kanssa. Myös osallistajaorganisaatioiden erillisrahoitus tukisi työskentelyä.
- Priorisoi myös projektin sisällä. Vaikka isot linjat olisivat selvät, niin myös projektin sisällä tulee priorisoida varsinkin, jos resurssit muuttuvat kesken projektin. Pitkässä projektissa suunnittele myös jonkinlaisia suvannonpaikkoja tekijöille.
- Sidosryhmien ollessa hyvin kirjava joukko pohdi viestinnän kohdentamista eri kohderyhmille erilaisilla kärjillä. Lisäksi tämän kaltaisen projektin tavoitteleva muutos vaatii sekä strategisen johdon että operatiivisten toteuttajien tavoittamista ja toisaalta tukea. Oppina voidaan ottaa myös talteen, että tarvitaan vielä astetta tiukempaa viestintää strategisen johdon tuen tarpeesta ja organisaatioiden sisäisestä vahvasta koordinaatiosta, jotta työskentely etenee yhdensuuntaisesti.
- Tarjoa verkostomaisessa työssä jatkuvasti päivittyvää esittelymateriaalia, taustoituksia ja yhteenvedoja jo tehdystä työstä ja rajauksista eri käyttötarkoituksiin, mm. johdon kanssa käytäviä keskusteluja varten ja uusien, matkan varrella työhön mukaan tulevien perehdyttämiseen.

9.12.2022

Digi- ja väestötietoviraston työ TiHA-hankkeen tuotosten osalta vuonna 2022

Digi- ja väestötietovirasto (DVV) tuki vuoden 2022 aikana valtiovarainministeriön Tiedon avaamisen ja hyödyntämisen (TiHA) hallitusohjelmahankkeen työpaketteja kaksi ja neljä. Virasto toteutti hankkeeseen liittyen oman projektinsa tukeakseen hankkeen toimeenpanoa. Projektin käytännön tekemistä varten virasto palkkasi kaksi määräaikaista henkilöä vuoden 2022 ajaksi. Toimeenpanon tuki oli lähinnä työpaketin kaksi kohdalla tiedon jakamisen toimintamalliin liittyvää sisällöntuotantoa ja työpaketin neljä kohdalla API-verkoston pyörittämistä. Toimintamallista ja API-periaatteista myös viestittiin muun muassa sosiaalisessa mediassa ja muutamissa tilaisuuksissa edistäen niiden käyttöönottoa ja tiedon yhteneväistä jakamista. Virasto sai projektia varten rahoitusta valtiovarainministeriöltä 288 000 euroa, joista käytettiin noin puolet. Projektin tavoitteet saavutettiin ja rahaa säästy, kun ulkopuolisia konsultteja ei tarvittu. Projektia ohjattiin ministeriöstä viikkokokouksilla työpakettikohtaisesti. Sen edistymisestä raportoititiin hankesalkun kautta valtiovarainministeriön Julkisen hallinnon tieto- ja viestintätekninen osaston (JulkiCT) johtoryhmälle kerran vuosineljänneksessä.

Projektissa työpakettia kaksi tuettiin julkaisemalla tiedon jakamisen toimintamalli avoimena palveluna. Tiedon jakamisen toimintamalli ei käsittele pelkästään avointa dataa (tietoa), vaan lähestyy asiaa kaiken tiedon jakamisen kautta. Tässä jäsenyksessä avoin tieto on yksi tapa jakaa tietoa. Mallin ensimmäinen versio julkaistiin suomenkielisenä 1.3.2022. Mallia jatkokehitettiin, ja sen toinen versio julkaistiin lokakuussa. Mallin toinen versio käännettiin ja julkaistiin joulukuussa sekä englannin että ruotsin kielellä. Tiedon jakamisen toimintamallin versiot valmisteltiin avoimesti, ja niiden kommentointikierrokset toteutettiin avoimesti. Avoin kommentointi tarkoittaa, että malli oli kommentoitavana Google Docsissa ja sitä pystyi kommentoimaan anonyymisti kuka tahansa. Malli sisältää runsaasti eri viranomaisiin liittyviä esimerkkejä, jotka ovat kyseisten viranomaisten kirjoittamia. DVV jatkaa mallin kehittämistä tulevina vuosina ja toteuttaa päivittämisen yhteydessä avoimen kommentointikierroksen ja mahdollisimman avoimen valmisteluprosessin. Avoimella prosessilla varmistetaan, että toimintamalli on koko hallinnon yhteinen.

Projektissa työpaketti neljää tuettiin perustamalla julkisen hallinnon API-verkosto. Siihen ilmoittautui mukaan 12 organisaatiota: Maanmittauslaitos, Verohallinto, Helsingin kaupunki, Oikeusrekisterikeskus, Digi- ja väestötietovirasto, Kansalliskirjasto, Valtiokonttori, Oulun yliopisto, Kansaneläkelaitos, Fintraffic, Opetushallitus ja Helsingin yliopisto. Verkostoon etsittiin organisaatioita, jotka ovat edelläkävijöitä ohjelmointirajapintojen hyödyntämisessä ja edustavat julkista sektoria monipuolisesti. Verkosto suunniteltiin sen kokoiseksi, että sen keskustelua voi fasilitoida yksi henkilö. Verkosto aloitti toimintansa huhtikuussa vapaamuotoisella kokoontumisella, jossa aiheena oli miettiä osallistujien kanssa sitä, miten verkostosta olisi mahdollisimman paljon hyötyä osallistujille. Osallistuminen verkostoon ja sen tapahtumiin on vapaaehtoista, joten niiden pitää olla organisaation edustajille hyödyllisiä. Verkosto tapasi vuoden 2022 aikana kuusi kertaa kolme tuntia kerrallaan ja kävi läpi API-periaatteiden strategisen tason suositukset (neljä kappaletta). Kokoontumisista viisi järjestettiin virtuaalisesti ja yksi läsnäolona. Digi- ja väestötietovirasto tuki myös hankkeessa luotujen API-periaatteiden toimeenpanoa esittelemällä niitä neljässä eri tapahtumassa, esimerkiksi kuntien digitalisointiviikolla ja ohjelmistotoimittajille suunnatussa tilaisuudessa. Hankintatoimen uudistamistyöhön osallistuttiin kevyesti.

9.12.2022

Verkostotapaamisissa käsiteltiin julkisen sektorin ohjelmointirajapintakehitystä laajasti. Ohjelmointirajapinnat ovat digitaalisuuden keskeisimpiä asioita tulevaisuudessa. Verkostotapaamiset arviointiin osallistujien näkökulmasta erittäin hyödyllisiksi Owl Group Oyn tekemässä arvioinnissa hankkeesta.

Mika Honkanen
Johtava asiantuntija / projektipäällikkö

**TIEDON HYÖDYNTÄMISEN JA
AVAAMISEN HANKE**
LOPPUARVIOINNIN RAPORTTI

25.11.2022

Sisältö

1 JOHDANTO.....	3
1.1 ARVIOINNIN KOHDE	3
1.2 TIEDON AVAAMISEN JA HYÖDYNTÄMISEN KEHITTÄMISTYÖN TAUSTAA	4
1.3 ARVIOINNIN TOTEUTUS.....	6
1.4 RAPORTIN SISÄLTÖ.....	8
2 HANKKEEN TAVOITTEET.....	9
3 HANKKEEN TOIMEENPANO.....	14
3.1 ORGANISOINTI- JA JOHTAMISMALLI	14
3.2 RESURSOINTI.....	16
3.3 TOIMENPITEET TYÖPAKETEITTAIN	17
3.4 SIDOSRYHMÄYHTEISTYÖ.....	18
3.5 VIESTINTÄ.....	20
4 HANKKEEN TULOKSET, RISKIT JA VAIKUTUSTEN EDELLYTYKSET	23
4.1 KESKEISET TULOKSET	23
4.2 VAIKUTUSTEN SYNTYMISEN RISKEJÄ.....	32
4.3 SUOSITUKSIA HANKKEEN VAIKUTTAVUUDEN VAHVISTAMISEKSI	35
4.4 OPIT VASTAAVIEN HANKKEIDEN TOTEUTTAMISEKSI JATKOSSA	35
4.5 SUOSITUKSIA TIEDON HYÖDYNTÄMISEN JA AVAAMISEN TEEMAN KEHITTÄMISEKSI JATKOSSA	36
5 JOHTOPÄÄTELMÄT JA SUOSITUKSET	38
5.1. JOHTOPÄÄTELMÄT.....	38
5.2 SUOSITUKSET HANKKEEN VAIKUTTAVUUDEN VAHVISTAMISEKSI.....	39
5.3 SUOSITUKSIA VASTAAVIEN HANKKEIDEN TOTEUTTAMISEKSI.....	40
<i>Liite 1: Lähteet.....</i>	<i>42</i>
<i>Liite 2: Haastatellut organisaatiot .....</i>	<i>44</i>
<i>Liite 3: Kyselyvastaajien taustatietoja .....</i>	<i>45</i>
<i>Liite 4: Kyselyrunko.....</i>	<i>47</i>

1 Johdanto

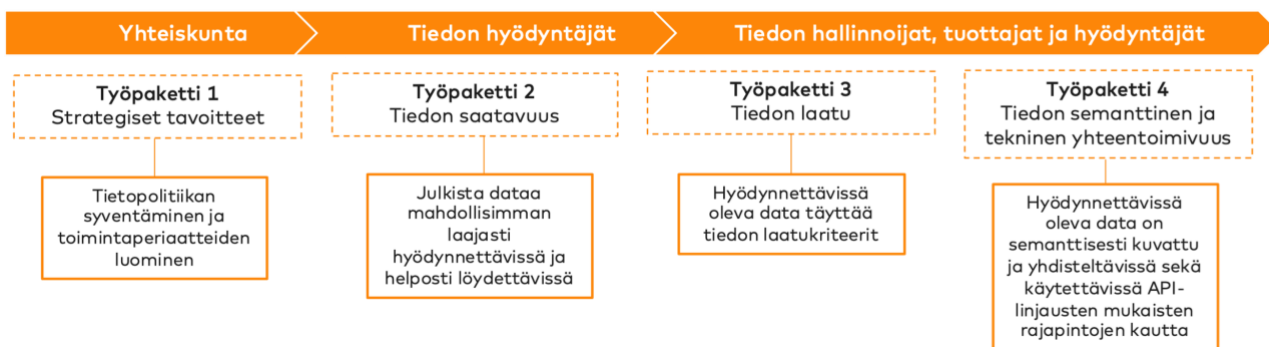
Tässä luvussa kuvataan arvioinnin kohde, tausta, tavoitteet ja toteutus sekä arvioinnissa hyödynnetyt menetelmät ja aineistot.

1.1 Arvioinnin kohde

Arvioinnin kohteena on valtiovarainministeriön JulkiCT-osaston toteuttama Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen (TiHA) hanke. Valtiovarainministeriö on asettanut hankkeelle (VN/5386/2020) toimikaudeksi aikavälin 30.4.2020 - 31.12.2022. Hanke toimii osana Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa asetetun tietopolitiikan johtamisen ja julkisen tiedon avoimuuden tavoitteen toteutusta. Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hanke (TiHA-hanke) toimeenpanee hallituksen tavoitetta edistää julkisen tiedon entistä laajempaa ja tehokkaampaa hyödyntämistä koko yhteiskunnassa. Hanke tukee avoimen datan direktiivin ((EU) 2019/1024) kansallista toimeenpanoa.

Hallitusohjelmaa toteutetaan hankkeessa neljän painopisteen kautta. Neljä painopistettä ovat: 1. Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategiset tavoitteet, 2. Tiedon saatavuuden edistäminen, 3. Tiedon laadun varmistaminen ja 4. Tiedon yhteentoimivuuden edistäminen. Kuvassa 1 alla on kuvattu Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hankkeen työpaketit ja kohderyhmät. Hankkeen ensimmäisen työpaketin "Strategiset tavoitteet" taustalla on tietopolitiikan syventäminen ja toimintaperiaatteiden luominen. Työpaketin tavoitteena on ollut laatia ehdotus julkisen sektorin tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategisista tavoitteista julkiselle hallinnolle toimeenpantavaksi. Toinen työpaketti "Tiedon saatavuus" tähtää julkisen datan mahdollisimman laajaan hyödynnettävyyteen ja helposti löydettävyyteen. Työpaketin tavoitteena on ollut tukea hyödyntämispotentiaalia omaavien julkisten tietoaisteiden tunnistamista ja avaamista tai laajempaa käyttöä selkeällä toimintamallilla. Kolmas työpaketti "Tiedon laatu" keskittyy hyödynnettävissä olevan datan tiedon laatuksiteereihin, ja neljännessä työpaketissa "Tiedon semanttinen ja tekninen yhteentoimivuus" tarkastellaan ja edistetään datan semanttista kuvaamista ja yhdisteltävyyttä sekä käytettävyyttä toteuttamalla rajapintoja API-periaatteiden mukaisesti. Kolmannen työpaketin tavoitteena on ollut määritellä ja toimeenpanna julkaistavalle tiedolle laatuksiteerit. Kolmas työpaketti määriteltiin toteutettavaksi osahankkeena, jota ohjaa valtiovarainministeriön asettama ohjausryhmä, mutta jonka vastuutoteuttajana on Tilastokeskus. Neljännen työpaketin tavoitteena on ollut laatia ja toimeenpanna kansalliset API-periaatteet tietojen jakamisen edistämiseksi ohjelmointirajapintojen kautta sekä parantaa julkisen tiedon löydettävyyttä ja hyödynnettävyyttä. Ensimmäisen työpaketin kohderyhmäksi on nimetty yleisesti

yhteiskunta. Toisen työpakettin kohderyhmänä toimii tiedon hyödyntäjät, ja kolmannen sekä neljännen työpakettin kohderyhmänä ovat tiedon hallinnoijat, tuottajat ja hyödyntäjät.¹

Kuva 1 Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hankkeen työpaketit ja kohderyhmät (VM 2022b).

1.2 Tiedon avaamisen ja hyödyntämisen kehittämistyön taustaa

Tiedon ja tietovarantojen avaaminen julkiseen käyttöön on ollut pinnalla yli vuosikymmenen. Julkisella avoimella datalla viitataan julkisen organisaation tuottamaan tai hallinnoimaan tietoon, joka on konekielisessä muodossa, maksutta kenen tahansa käytettävissä ja hyödynnettävissä yksityisiin ja kaupallisiin tarkoituksiin. Julkinen avoin data on täten tärkeä tietoyhteiskunnan pääoma, ja sen arvo kasvaa jatkuvasti.²

Tiedon avaaminen linkittyy keskeisesti avoimen hallinnon vahvistamiseen ja yhteiskunnalliseen osallistamiseen. Avoimuus on Suomen hallinnossa keskeinen arvo, ja avoimen hallinnon vahvistaminen on ollut esillä jo hallituskaudella 1995–1999. Tuolloin aihe kiinnittyi enemmän yksittäisiin hankkeisiin, mutta jo hallituskaudella 2003–2007 aihe oli osa laajaa keskushallinnon uudistusta. Vuoden 2007–2011 hallituskaudella tehtiin avoimen hallinnon edistämisen kannalta merkittävä tuotos, eduskunnalle annettu demokratiaselonteko. Samalla hallituskaudella käynnistettiin sähköisen asioinnin ja demokratian vauhdittamisohjelma (SADe).³

Hallitusohjelmiin julkisin varoin koottujen tietovarantojen avaamisesta on linjattu vuodesta 2011 lähtien: Valtioneuvoston 3.3.2011 antama periaatepäätös linjasi tietopoliittiset periaatteet julkishallinnon digitaalisten tietoaineistojen saatavuudesta. Periaatepäätöksen mukaan julkisten tietoaineistojen tuli olla avoimesti saatavilla ja uudelleen käytettävissä yhtenäisin, selkein ja kaikille

¹ Valtiovarainministeriö, VM (2022b). Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hanke 2020–2022. [Verkkajulkaisu]. Saatavilla: <https://vm.fi/documents/10623/22728556/Kuvaus+hankkeesta+hankeryhm%C3%A4n+k%C3%A4ytt%C3%B6%C3%B6n.pdf/5a72bb43-c760-75ca-89ad-91cfc4ffb1b5/Kuvaus+hankkeesta+hankeryhm%C3%A4n+k%C3%A4ytt%C3%B6%C3%B6n.pdf?t=1606126477377>

² Koski, H, Honkanen, M., Luukkonen, J., Pajarinen, M., & Ropponen, T. (2017). Avoimen datan hyödyntäminen ja vaikuttavuus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 40/2017. ISBN:978-952-287-387-3. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-387-3>.

³ Avoinhallinto. (2021). Avoin hallinto ja osallisuuden edistäminen Suomessa. Avoinhallinto.fi. [Verkkajulkaisu]. Saatavilla: <https://avoinhallinto.fi/assets/files/2021/01/Suomen-avoimen-hallinnon-ensimmainen-toimintasuunnitelma.pdf>

tasapuolisin ehdoin. Periaatepäätöksen myötä käynnistettiin Avoimen tiedon ohjelma (2013–2015), jonka perustana oli hallinnon avoimuuden, tiedon jakamisen ja yhteentoimivuuden yhteiskäytön periaatteet.⁴

Avoimen tiedon ohjelman aikana eri hallinnonalat raportoivat valtiovarainministeriölle suunnitelmistaan eri tietovarantojen avaamiseksi. Ohjelman päätyttyä tietovarantojen avaamisen seuranta perustui valtiovarainministeriön toteuttamiin kyselyihin, jotka on toteutettu OECD:n ja Euroopan komission pyynnöstä seurata avointa dataa osana kansainvälistä avatun datan seuranta.⁵ Vuonna 2018 julkaistu selvitys "Ministeriöiden toimenpiteet ja hankkeet tekoälyn ja tietopolitiikan alueilla" kuvaa ministeriökohtaisesti tehtyjä tai tekeillä olleita tietopolitiikkaan liittyviä toimenpiteitä. Selvityksessä luodun suuntaa antavan luokittelun mukaan eri hallinnonalojen tietopoliittiset toimenpiteet jakautuivat laajasti erilaisiin teemoihin, kuten ohjelmistorobotiikkaan, tekoälyyn, big datan hyödyntämiseen ja prosessien automatisaatioon. Tietojärjestelmien uudistaminen nousi esiin toimenpiteenä ja kehittämishankkeiden teemana, jota toteuttivat kaikki hallinnonalat. Selvityksessä havaittiin, että harvalla hallinnonalalla on laadittu omia erillisiä tietopolitiikkaa tai tekoälyn hyödyntämistä koskevia linjauksia. Toimenpiteet sisältyivät pitkälti joko hallitusohjelman painopisteisiin, valtionhallinnon yleisiin digiperiaatteisiin tai hallinnonalojen omiin strategista toimintaa ohjaaviin asiakirjoihin. Hallinnonaloilla oli kuitenkin selkeitä suunnitelmia siitä, miten tietopolitiikkaa ja tekoälyn hyödyntämistä edistetään hallinnonalan kehittämisessä.

Ensimmäisiä merkittäviä kansallisia tietoaineistoja avattiin jo toukokuussa 2012, kun Maanmittauslaitos avasi maastotietojaan. Paikallisella tasolla avoimen datan puute oli huomattu jo aiemmin: Helsingin kaupunki julkaisi kesällä 2009 visiopaperin, jossa ehdotettiin kaupunkien julkisen tiedon avaamista maksutta yleiseen käyttöön. Visiossa ehdotettiin Helsinki Region Infoshare -palvelun perustamista, jossa tavoiteltiin tietovarantoihin liittyvää seudullista yhteistyötä.⁶ Vuonna 2011 yhdessä muiden pääkaupunkiseudun kaupunkien kanssa Helsingin tietoaineistoja ryhdyttiin avaamaan kaikkien vapaasti maksutta hyödynnettäväksi koneluettavassa muodossa. Vuonna 2009 käynnistyi myös Suomen Akatemian rahoittama Somus-hanke, jonka pohjalta julkaistiin opas "Julkinen data, johdatus tietovarantojen avaamiseen".⁷ Opas tuotettiin avoimen datan tulevia kehityskulkuja ennakoiden ja suomalaisen tietoyhteiskunnan ja EU:n kehitysnäkyymiin suuntautuen.⁸

⁴KPMG. (2018). Ministeriöiden toimenpiteet ja hankkeet tekoälyn ja tietopolitiikan alueilla. Tilajaana Valtiovarainministeriö. KPMG Oy Ab 18.09.2018. [Verkkajulkaisu]. Saatavilla: <https://vm.fi/documents/10623/7768305/Ministeri%C3%B6iden+toimenpiteet+ja+hankkeet+teko%C3%A4lyn+ja+tietopolitiikan+alueilla/d5e3c301-8dd5-0660-1751-edc19e82bb7e/Ministeri%C3%B6iden+toimenpiteet+ja+hankkeet+teko%C3%A4lyn+ja+tietopolitiikan+alueilla.pdf/Ministeri%C3%B6iden+toimenpiteet+ja+hankkeet+teko%C3%A4lyn+ja+tietopolitiikan+alueilla.pdf?t=1543414295000>

⁵Valtiontalouden tarkastusvirasto, VTV. (2019). Avoin tieto ja viranomaistiedon hyödyntäminen. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 12/2019. ISBN 978-952-499-470-5 (pdf). Grano Oy: Helsinki. Saatavilla: <https://www.vtv.fi/app/uploads/2019/09/VTV-Tarkastuskertomus-12-2019-Avoin-tieto-ja-viranomaistiedon-hyodyntaminen.pdf>.

⁶Valtiovarainministeriö, VM. (2013). Avoimen tiedon ohjelma. [Verkkajulkaisu]. Saatavilla: <https://vm.fi/hanke?tunnus=VM041:00/2013;> Avoindata.fi. (2022). Mitä on avoin data? [Verkkajulkaisu]. Saatavilla: <https://www.avoindata.fi/fi/tietoa-avoimesta-datasta/mita-on-avoin-data#avoimen-datan-taustaa>.

⁷Poikola, A., Kola, P. & Hintikka, K. (2010). Julkinen data, johdatus tietovarantojen avaamiseen. Liikenne- ja viestintäministeriö.

⁸Helsingin kaupunki. (2019). Kaupungin julkinen data kuuluu kaupunkilaisille. [Verkkajulkaisu]. Saatavilla: <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/tietoa-helsingista/avoin-tieto>; Helsinki Region Infoshare, HRI. (2019). Avoin data Suomessa 10 vuotta: arkea ja juhlaa. Ajankohtaista 25.9.2019. [Verkkajulkaisu]. Saatavilla: <https://hri.fi/fi/avoin-data-suomessa-10-vuotta-orkea-ja-juhlaa/>

Keskeinen alueellisesti toteutettu tiedon avaamisen toimenpide oli vuosina 2014–2017 toteutettu "Avoin data ja rajapinnat" -hanke, joka oli yksi kuutoskaupunkien yhteisen 6Aika-strategian kolmesta kärkihankkeesta. Hankkeen tavoitteena oli luoda datan avaamiselle yhteisiä toimintamalleja, avata harmonisoituja ohjelmointirajapintoja ja edesauttaa avoimen datan hyödyntämistä liiketoiminnassa. Hankkeessa eri toimijoiden – kaupunkien ja yritysten – yhteistyö lisääntyi merkittävästi. Kaupungit avasivat datasettejä ja rajapintoja, ja rakensivat harmonisoidut päätös-, palaute-, tapahtuma- ja resurssirajapinnat, joiden kautta jaetaan tietoa kaupunkien tapahtumista. Myös kaupunginvaltuuston- ja hallituksen päätökset ryhdyttiin jakamaan toimenpiteen tuloksena. Hankkeessa kaupungit rakensivat dataportaalia, josta on löydettävissä kaupungeissa tarjolla oleva data, dokumentit, käyttöohjeet ja metadata. Datan avaaminen jäi pysyväksi toimintatavaksi kaupungeissa hankekauden päätyttyä.⁹

Arvioinnin kohteena oleva TiHA-hanke jatkaa edellä kuvattua työtä tiedon hyödyntämisen ja avaamisen eteen. Vuoden 2020 alusta voimaan astunut laki julkisen hallinnon tiedonhallinnosta (906/2019) ohjaa lainsäädännöllisten periaatteiden muodostamista julkiseen hallintoon, ja TiHA-hankkeen voidaan katsoa olevan osa lain toimeenpanoa.

1.3 Arvioinnin toteutus

Arviointitehtävä

Hankkeen arvioinnissa kokonaisuutta on lähestytty neljän arviointikysymyksen kautta, jotka ovat:

1. Ovatko tavoitteet 1) relevantteja, 2) riittävän realistisia, 3) kaikille selkeitä, 4) hallitusohjelmataivoitteiden mukaisia?
2. Miten toimeenpano on tukenut tavoitteiden saavuttamista?
3. Mitkä ovat hankkeen tulokset ja vaikutukset?
4. Mitä riskejä tuotosten hyödyntämiseksi ja edelleenkehittämiseksi tunnustetaan?

Arviointikysymyksiin on pyritty vastaamaan monimenetelmällisesti laajoja aineistoja hyödyntäen. Menetelmät ja aineistot esitellään seuraavaksi.

Menetelmät ja aineistot

---

⁹6Aika. (2017). Tuloksia: Avoin data ja rajapinnat. [Verkkajulkaisu]. Saatavilla: <https://6aika.fi/avoin-data-ja-rajapinnat-karkihanke/>; Owl Group Oy (2017). 6Aika Avoin data ja rajapinnat -kärkihankkeen tuotosten, tulosten ja vaikutusten arviointi. Raportti, Joulukuu 2017. [Verkkajulkaisu]. Saatavilla: <https://6aika.fi/wp-content/uploads/2018/01/6Aika-Avoin-data-ja-rajapinnat-Raportti-20122017FINAL.pdf>

Arviointi on ollut luonteeltaan osallistava, ja arviointi on toteutettu tiiviissä yhteistyössä hankkeen toteuttajista muodostetun hanketiimin sekä arvioinnin tueksi asetetun ohjausryhmän kanssa.

Lisäksi arvioinnissa on kuultu keskeisiä sidosryhmiä.

Arvioinnin alkuvaiheessa toteutettiin aineistoanalyysi, jonka tarkoituksena oli muodostaa kokonaiskuva hankkeen sisällöstä, toimintaympäristöstä ja tuotoksista. Analyysi pohjautui hankkeeseen liittyvään laajaan materiaaliikoontiin, joka sisälsi sekä hankkeen aikana tuotetut hankemateriaalit että hankkeen teemoja käsittelevät tuotokset kuten opinnäytetyöt. Analyysissa hyödynnettiin täten muun muassa hankkeessa tuotettuja raportteja ja selvityksiä, esitysmateriaaleja, verkkoseminaaritallenteita ja opetusmateriaaleja.

Aineistoanalyysin rinnalla toteutetussa taustoittavassa kirjallisuuskatsauksessa hyödynnettiin laajasti tutkimus- ja selvityskirjallisuutta tietopolitiikkaa koskien.

Osana arviointia toteutettiin kaksivaiheinen haastattelukokonaisuus. Tiedonkeruuta tehtiin haastattelemalla laajasti hankkeeseen kytkeytyviä toimijoita kuten hankeryhmän jäseniä ja keskeisten sidosryhmien edustajia. Ensimmäisessä vaiheessa haastateltiin hankkeessa tiiviisti mukana olleita hankeryhmän jäseniä. Toisessa vaiheessa kuultiin keskeisiä sidosryhmiä eri hallinnonaloilta: mukana haastatteluissa oli edustajia ministeriöistä, virastoista, kunnista ja yhdistyksistä. Lisäksi toteutettiin haastatteluja case-tarkastelujen kohteena olleille tahoille. Haastatteluja tehtiin yhteensä 31 kappaletta, joista osa oli yksilöhaastatteluja ja osa ryhmähaastatteluja. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoidusti siten, että keskeiset teemat käytiin läpi kaikkien haastateltavien kanssa, mutta tilaa jätettiin myös haastateltavien esiin nostamille teemoille ja havainnoille.

Arvioinnissa toteutettiin kyselykokonaisuus, johon sisältyi kaksi sähköistä kyselyä. Ensimmäinen sähköinen kysely suunnattiin hankkeessa nimetyille kohderyhmille. Kyselyllä kartoitettiin kohderyhmien näkemyksiä sekä hankkeesta että laajemmin tiedon hyödyntämisen ja avaamisen teemoista. Kyselyyn saatiin vastauksia ministeriöistä, virastoista, kuntayhtymistä, kunnista, ja julkisomisteisista yhtiöistä (n=165). Toinen sähköinen kysely kohdentui toiseen arvioinnissa toteutetuista case-analyyseista. Case-analyyseilla pyrittiin havainnollistamaan hankkeen hyötyjä ja tuloksia. Sähköinen kysely suunnattiin julkisen hallinnon API-verkostolle ja kyselyllä kartoitettiin verkoston toimintaa ja yhteistyömallia sekä osallistujien kokemia hyötyjä. Toinen case-analyyseista kohdentui Tilastokeskuksen tiedon laatukehikko -osahankkeeseen.

Arvioinnissa toteutettiin kaksi arvioinnin tuloksia käsittelevää työpajaa. Näistä ensimmäinen toteutettiin hankeryhmän kokouksen yhteydessä. Tässä käsiteltiin arvioinnin puitteissa tehdyn kyselyn tuloksia sekä koostetta haastatteluissa käsitellyistä riskeistä. Kehittämistyöpaja toteutettiin arvioinnin loppupuolella osana arvioinnin validointiprosessia. Kehittämistyöpajaan osallistettiin arvioinnin kannalta keskeisiä valtiovarainministeriön ja Tilastokeskuksen edustajia. Työpajassa käsiteltiin hankkeen alustavia johtopäätelmiä ja suosituksia.

Selvitys toteutettiin elo-marraskuussa 2022 valtiovarainministeriön toimeksiannosta. Arvioinnin toteuttajana toimi Owl Group Oy.

1.4 Raportin sisältö

Raportti etenee seuraavasti: luvussa kaksi käydään läpi hankkeen tavoitteita. Luvussa käsitellään hankkeelle asetettujen tavoitteiden relevanssia, selkeyttä ja tunnettuutta. Luvussa kolme paneudutaan hankkeen toimeenpanon toteutukseen, organisoitumiseen ja resursointiin toimenpiteiden, sidosryhmätyön ja viestinnän näkökulmista. Luku neljä käsittelee hankkeen tuloksia, vaikutuksia ja riskejä. Tässä tarkastellaan myös edellytyksiä tulosten syntymiselle hankekauden jälkeen. Luvussa viisi esitellään arvioinnin suositukset ja johtopäätelmät.

2 Hankkeen tavoitteet

Tässä luvussa tarkastellaan hankkeelle asetettujen tavoitteiden relevanssia, selkeyttä ja tunnettuutta. Tavoitteiden toteutusta ja tuloksia käsitellään seuraavissa luvuissa.

Keskeiset havainnot

- » Marinin hallitusohjelman tietopolitiikkaa koskevat tavoitteet jatkavat edellisen hallituskauden työtä ja TiHA-hankkeelle asetetut tavoitteet toteuttavat selkeästi ja rajatusti hallitusohjelmaa. Hankkeen ydintoimijat pitävät tärkeinä erityisesti hankkeessa laadittavia strategisia tavoitteita, kohderyhmä korostaa ohjeiden ja suositusten merkitystä.
  - » Hankkeen tavoitteet ovat yhdistelmä ylätasoa tavoitteita, joiden toteutumista ei voida mitata sekä operatiivisia toimenpiteitä, jotka rajattuina toimina ovat hyvin hankkeen tehtävissä.
  - » Hankkeen tavoitteilla luodaan edellytyksiä, mutta niillä ei suoraan lisätä tiedon hyödyntämistä ja avaamista.
-

Hanke toimeenpanee hallitusohjelman tavoitteena olevia kansallisen tietopolitiikan kehittämistavoitteita. Tämän visiona on, että Suomessa tieto ja teknologia palvelevat ihmistä. Sipilän hallituksen vuonna 2018 antamassa tietopolitiikkaa ja tekoälyä käsittelevässä selonteossa teemojen toteutus edellyttää muun muassa tiedon keräämistä, yhdistämistä ja avaamista tietoturvalisella tavalla. Marinin hallitusohjelman yhtenä tavoitteena on syventää tietopolitiikan johtamista ja tehdä julkisen

"On pidetty koko ajan mielessä kytkeytyminen hallitusohjelmaan, on työn edetessä peilattu hallitusohjelmaan."

"Tämmöiset valtiontason hankkeet haastavia, kun kunnat lähtee eri tasoilta liikkeelle. tarpeet erilaisia ja resurssit erilaisia, vaikeaa löytää yhteistä tasoa."

tiedon avoimuudesta koko tietopolitiikan kantava periaate¹⁰. TiHA-hanke on käynnistetty tähän tarpeeseen vastaamiseksi.

Tavoitteet ovat sekoitus ylätason ohjaavia tavoitteita ja operatiivisen tason toimenpiteitä, kokonaisuus on kuitenkin koettu tärkeäksi ja hankkeen edetessä pääasiassa selkeäksi. Tavoitteet on kirjattu hankesuunnitelmaan jossain määrin eri tavoin kuin esimerkiksi vuosittaisiin toteutussuunnitelmiin ja hankkeen verkkosivulle. Alkuvaiheessa hankkeen tavoitteiden merkitys koettiin jossain määrin sekavaksi. Toimeenpanon, erityisesti työpakettien käynnistymisen myötä kokonaisuutta on kuitenkin pidetty eheänä. Tavoitteista strategisten tavoitteiden laadinta on konkreettinen toimenpide, kun taas muut tavoitteet on muotoiltu ylätasoisesti. Nämä on purettu operatiiviseksi tekemiseksi työpaketeissa. Joissain yhteyksissä nämä konkreettiset tekemiset on kirjattu myös tavoitteiksi. Tavoitteiden eriparinen muotoilu ei kuitenkaan siis ole haitannut varsinaista toteutusvaihetta. Toisaalta tavoitteiden eriparisuuden etuna on, että näissä on tavoiteltu kaksi tasoa ja tämä tukee viestin kohdentuvuutta.

Hankkeen tavoitteille ei ole asetettu mittareita. Hankkeen tavoitteet eivät esimerkiksi ota kantaa tiedon avaamisen määriin tai organisaatioiden työhön tiedon avaamiseksi ja hyödyntämiseksi. Tämä on järkevää siitä näkökulmasta, että ministeriö ei informaatio-ohjauksellaan voikaan riittävästi ohjata yksittäisiä valtionhallinnon organisaatioita tai kuntia. Suuntaa antava visiomainen määrällinen tavoite olisi kuitenkin voinut konkretisoida valtionhallinnon organisaatioille ja kunnille kehitystarvetta.

Tavoitteet nähtiin tarpeellisiksi, mikään muu toimija tai hanke ei edistä teemaa kansallisella tasolla julkishallinnon toimijat läpäisten. Erityistä on se, että vaikka yli 40 % osana arviointia tehdyn kyselyn vastaajista ei tuntenut hanketta juuri ollenkaan, pidettiin tavoitteita silti tärkeinä. Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategisten tavoitteiden laadinnalle annettiin vähiten painoarvoa, erityisesti kunnissa. Tätä varmasti perustelee osittain se, että tiedon merkitystä strategisesti kriittisenä tekijänä ei vielä täysin tunnusteta, lisäksi valtionhallinnon strategiatyö näyttää kunnille usein etäiseltä.

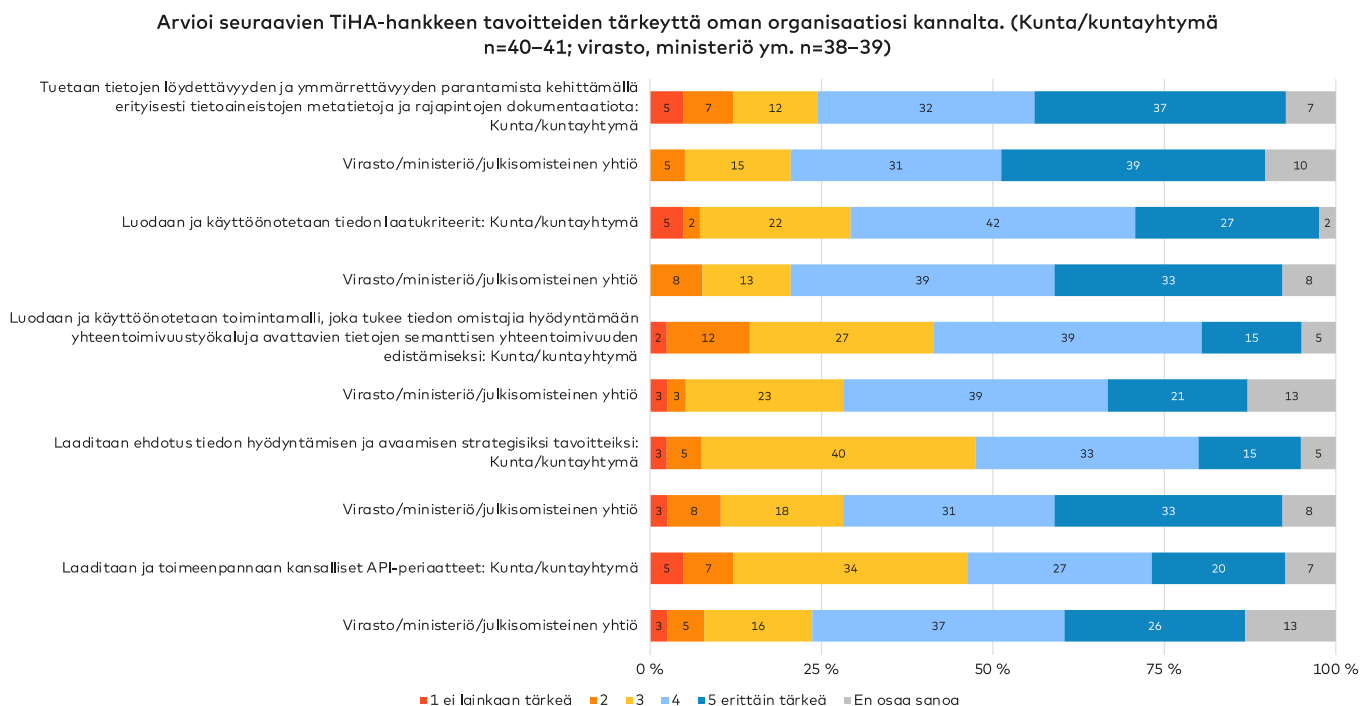
"Strategisia tavoitteita tarvitaan selkänäjäksi, että muita asioita voidaan tehdä."

"Tietojen avaamista tulee tapauskohtaisesti arvioida. Viranomaiset ovat pohjimmiltaan liian varovaisia kuin liian lepsuja."

"Tehdään suuntaviivoja tulevaan, periaatteita ja strategisia suuntaviivoja, mutta tämän hankkeen jälkeen alkaa varsinainen toteutus, aika näyttää miten realistisia tavoitteet ovat ja miten eri organisaatiot ottavat käyttöön."

"Liian vähän tunnettuja asioita kaupunkiorganisaatioiden sisällä."

¹⁰ Ensimmäinen tietopoliittinen selonteko valmis: Eettistä tietopolitiikkaa tekoälyn aikakaudella. Yhteenveto 04.12.2018. <https://vm.fi/documents/10623/7768305/Yhteenveto+tietopoliittisesta+selonteosta/10562e33-2f2e-2707-836e-b7b971862ec2/Yhteenveto+tietopoliittisesta+selonteosta.pdf?t=1543939556000>

Kuva 2. TiHA-hankkeen tavoitteiden merkitys vastaajien organisaation kannalta.

Hankkeen tavoitteita pidettiin tärkeinä myös eurooppalaisessa kehityksessä pysymisen näkökulmasta. Tavoitteiden nähtiin olevan linjassa ajankohtaisen kansainvälisen keskustelun kanssa. Erityisesti hankekauden aikana valmistelussa olleen EU-tason sääntelyn huomioiminen ja tämän käyttöönoton tukeen valmistautumista pidettiin erityisen ansiokkaana. Jo se, että EU-tasolta toimeenpantavaa sääntelyä on pidetty kansallisessa keskustelussa, on lisännyt kansallista ymmärrystä tietojen hyödyntämiseen ja avaamiseen tulevista linjauksista ja erityisesti kehittämisvaateista.

Seuraavassa käsitellään tavoitteita niiden relevanssin, kohdentuvuuden ja tunnettuuden näkökulmista. Näiden toteutumista käsitellään luvuissa neljä ja viisi.

1. Laaditaan ehdotus tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategiseksi tavoitteiksi.

Strategisten tavoitteiden laadintaa pidettiin tärkeänä koko julkishallinnon kattavan yhteisen strategisen näkymän saavuttamiseksi. Moni hankkeen hyvin tunteva nosti tämän tärkeimmäksi tavoitteeksi, vaikka hanketta heikosti tuntevat kohderyhmät eivät nähneet tämän tärkeyttä samalla tavalla. Asetettavat strategiset tavoitteet luovat kuitenkin jatkuvuutta hallituskausien vaihtuessa ja kytkevät tehdyt ja tulevat toimenpiteet kokonaisuudeksi. Tavoitteen merkitys on kasvanut hankekauden aikana; reaaliaikaisen tiedon hyödyntäminen päätöksenteon tukena on koettu viime vuosien yllättävien toimintaympäristömuutosten myötä aiempaa tärkeämmäksi. Vaikka tavoitetta pidetään tärkeänä, sen strategisuuden taso ja sisältö voidaan kuitenkin

ymmärtää hyvin eri tavoin. Tavoitteen merkitys onkin koettu vaikeasti viestittäväksi. Tämä näkyi myös osana arviointia tehdyn kyselyn tuloksissa.

2. Tiedon laadun varmistaminen

Tiedon laatukriteereitä koskevaa tavoitetta pidettiin kriittisen tärkeänä, yhteiset kriteerit luovat edellytykset tiedon hyödyntämiselle. Tavoite jatkaa edellisen hallituskauden työtä.

Tiedon laadun parantamiseksi teeman toivottiin olevan kansallinen tavoite jatkossakin. Työtä tulisi tehdä pitkällä tähtäimellä koska kriteerien käyttöönotto vie aikaa.

3. Tiedon saatavuuden edistäminen

API-periaatteita koskevaa tavoitetta pidettiin konkreettisenä, monet mainitsivat tämän siksi myös tärkeimmäksi tavoitteeksi. Linjauksen käsittely on monelle organisaatiolle ajankohtaista ja käsittely kansallisella tasolla tukee tätä.

4. Tiedon teknisen ja semanttisen yhteentoimivuuden edistäminen

Yhteentoimivuutta käsittelevän tavoitteen nähdään tukevan erityisesti pieniä organisaatioita, jotka eivät ole tiedon hyödyntämisen ja avaamisen kohteita ja prosesseja vielä juuri suunnitelleet.

Tavoitteiden tarkoituksenmukaisuutta ja koko hankkeen toimeenpanoa on tukenut se, että hanketta valmisteltiin tiiviisti yhteistyössä sidosryhmien kanssa. Tavoitteiden valmistelun koettiin olleen sujuvaa, asetetuista tavoitteista oltiin valmisteluvaiheessa laajasti yhtä mieltä. Myös ulospäin valmistelu näyttäytyi ristiriidattomalta. Toimeenpanoa on tukenut se, että hankkeen lähtökohdat olivat jo keskeisten sidosryhmien tiedossa valmisteluvaiheesta lähtien.

Tavoitteiden tunnettuus on haastavaa, eikä edes itseisarvoisesti tärkeää. Tavoitteita arvioitiin tunnettavan melko pinnallisesti niin ministeriöissä kuin kunnissakin. Toisaalta tavoitteiden tunnettuus ei ole itseisarvoisesti tärkeää, kuten toimenpiteiden ja tuotosten tunnettuus taas on. TiHA-hankkeen tavoitteet kuitenkin mukailevat työpaketteja ja toimenpiteitä, siksi tavoitteiden tunnettuus tukee teeman seuraamista ja tuotoksista kiinnostumista. Useissa ministeriössä ja virastoissa on kuitenkin käynnissä omia tietojärjestelmähankkeita, ja hallintoa läpäisevän tiedon hyödyntämistä ja avaamista käsittelevä työ on jäänyt usein omien kehittämishankkeiden jalkoihin. Näin vaikutti käyneen myös hanketta ohjaavassa VM:ssä, hankkeen tuotosten ja merkityksen arveltiin jääneen omassa ministeriössäkin melko ohueksi.

Organisaatioiden eri kypsyystaso tiedon hyödyntämisen ja avaamisen konkretisoimiseksi haastaa tavoitteiden osuvuutta. Hankkeen tavoitteiden hyödyllisyyden kokemusta taustoittaa organisaatioiden oma tilanne tiedon avaamisen kehittämisessä. Tavoitteet osuvat kuitenkin hyvin valtaosaan organisaatioita, ne vähintäänkin herättelevät organisaatioita kehittämään toimintaansa. Edellytyksenä on kuitenkin hankkeen tavoitteiden ja toimenpiteiden löytäminen, ne ovat kuitenkin vielä melko tuntemattomia. Toimeenpanon näkökulmaa on käsitelty luvussa neljä.

Tavoitteita ei ole muutettu hankkeen asettamisen jälkeen, eikä tälle nähty tarvettakaan. Tietojen hyödyntämiseen ja avaamiseen liittyviä tarpeita on tunnistettu suunnitteluvaiheessa hyvin, nämä

ovat kantaneet läpi hankekauden. Käynnissä oleva Venäjän hyökkäyssota on lisännyt avattavan datan merkityksen sekä tietoturvallisuuden käsittelyä. Tämän ei kuitenkaan ole luonut painetta muuttaa hankkeen painotusta tai toimenpiteitä. Sen sijaan monet hankkeen tavoitteet tuntevista olivat huolissaan siitä, että turvallisuusriskiä yliarvioidaan tai käytetään tarpeettomasti tiedon avaamista hidastavana syynä.

3 Hankkeen toimeenpano

Tässä luvussa tarkastellaan hankkeen toteutusta organisoinnin, resursoinnin, toimenpiteiden, sidosryhmätyön ja viestinnän näkökulmista.

3.1 Organisointi- ja johtamismalli

Keskeiset havainnot

- » Kokonaisuudessaan hankkeen organisointi ja johtaminen on ollut toimivaa ja tukenut toimenpiteiden toteutusta.
  - » Hankkeen jako työpaketteihin ja vastuun jakaminen eri toimijoille on ollut toimiva malli. Tärkeänä pidettiin sitä, että työpaketeilla on ollut omistaja.
  - » Työpakettien alaryhmät koettiin hyväksi malliksi, ja niiden kautta hankeryhmäläiset pääsivät vaikuttamaan laajemmin hankkeen toimintaan kuin hankeryhmän kautta.
-

Kokonaisuudessaan hankkeen organisointi- ja johtamismalli on toiminut hyvin. Projektinhallinta on ollut onnistunutta ja se on tukenut hankkeen tekemistä. Vaikka hankkeessa on toiminut useita ryhmiä, on ryhmien roolit pääsääntöisesti koettu selkeiksi. Jokaisella ryhmällä on ollut omat agendansa, eikä niissä ole käsitelty päällekkäisiä asioita. Organisointimalli on kuitenkin paikoitellen tuntunut raskaalta useiden työpakettien ja ryhmien takia henkilöille, jotka ovat osallistuneet useaan eri ryhmään.

"Jaettiin selkeisiin työpaketteihin. ja niiden kautta edistettiin. Se taannut etenemisen. Työpaketeilla ollut selvä omistaja, joka liidannut sitä työpaketin tavoitteeseen pääsemistä, se ehdoton juttu, että on . . ."

Hankkeen jako neljään työpakettiin ja vastuun jakaminen eri toimijoille on koettu toimivaksi malliksi. Keskeiset toimijat pitivät tärkeänä sitä, että työpaketeilla on ollut omistaja, joka on johtanut tavoitteisiin pääsemistä. Tiedon laatu -osahankkeen johtaminen Tilastokeskuksesta on toiminut hyvin, eikä tämä ole hajauttanut kokonaisuudesta. Vaikka hankkeessa on ollut useita työpaketteja ja näiden alla omia ryhmiään, koettiin kuitenkin, että ne ovat tukeneet työn tekemistä. Hyvä yhteistyö eri toimijoiden välillä on tukenut valitun organisointimallin onnistumista, ja eri toimijat ja ryhmät ovat pystyneet yhteistyöhön.

Hankeryhmässä koettiin olevan laaja edustus eri organisaatioita, vaikka kuntien edustus on kohderyhmän näkökulmasta tarkastellen ollut vähäistä. Kuntien suuri ja kehitystasoltaan hyvin heterogeeninen ryhmä on hankala osallistettava valtionhallinnon ja kuntien yhteishankkeissa. Nyt hankeryhmässä oli edustettuna viisi kuntaa, Kuntaliiton edustajan lisäksi. Kuntien määrän lisääminen olisi kasvattanut ryhmän kokoa ja näin myös vaikeuttanut hankkeen työskentelyä ja dynamiikkaa. Hankeryhmässä on syntynyt keskustelua, tälle olisi toivottu kuitenkin vielä enemmän tilaa. Etenkin etäajan koettiin vähentäneen ryhmässä syntyvää keskustelua. Hankeryhmäläiset kokivat myös, että osallistuminen oman työn ohella ei ole mahdollistanut niin aktiivista osallistumista kuin olisi toivottu. Hankeryhmän kokoukset ovat hankeryhmäläisten mielestä tapahtuneet sopivalla taajuudella ja asiat on valmisteltu ja esitelty ryhmässä laadukkaasti, mikä on vähentänyt osallistujien kuormittumista.

Hankeryhmäläisissä heräsi kuitenkin näkemyksiä siitä, onko hankeryhmällä mahdollisuuksia vaikuttaa tuotoksiin. Keskustelua nousi tuotoksiin vaikutuksen lisäksi myös siitä, onko hankeryhmässä ollut juuri sellaiset ihmiset, joiden kautta hankkeen tuotokset voivat jalkautua organisaatioihin. Ryhmään nimeämisprosessissa organisaatiot ovat itse olleet vastuussa henkilöiden nimeämisestä. Organisaatiot eivät tässä tilanteessa ole ehkä juuri kiinnittäneet huomiota tulosten hyödyntämisen mekanismeihin.

Työpakettien alaryhmät koettiin pääsääntöisesti hyväksi malliksi. Työpaketeilla 1, 2 ja 4 oli hankeryhmän jäsenistä muodostetut alaryhmät, jotka osallistuivat työpakettien valmisteluun aktiivisesti. Koettiin hyväksi, että hankeryhmän kokousten välissä tekemistä tuettiin työpakettikohtaisissa alatyöryhmissä. Tämän koettiin sitouttavan hankeryhmäläisiä tekemiseen, kun jokainen on pystynyt osallistumaan itseään kiinnostavien työryhmien toimintaan. Toki tämän todettiin kuitenkin vaativan hankeryhmän jäseniltä omaa aktiivisuutta, aikaa ja panostusta. Alaryhmissä koettiin olleen suurempi vaikutusmahdollisuus hankkeeseen kuin hankeryhmässä. Osa alaryhmien jäsenistä olisi kuitenkin toivonut, että niissä olisi päästy vielä enemmän vaikuttamaan myös keskeneräiseen tekemiseen.

"Projektitoteutus sellaisenaan näytti sujuvan, relevantit ihmiset työryhmissä ja eteni sulavasti, mutta vaikea arvioida miten jalkautuvat organisaatioihin. Ovatko ihmiset sellaisessa asemassa, että pystyisivät käynnistämään, sitä mahdotonta arvioida, että mikä liityntä itse organisaatiotasolle."

"--kun oli jaettu työpaketteihin, niin hankeryhmän kokousten välissä tekemistä tuettiin näissä työpakettikohtaisissa työryhmissä. Se antoi hankeryhmän jäsenille paremman kuvan, missä vaiheessa mennään ja"

3.2 Resursointi

Keskeiset havainnot

- » Hankkeella on ollut riittävästi resursseja toimenpiteisiin nähden. Hankkeen resursseilla on pystytty viemään hanketta eteenpäin ja saavuttamaan tuloksia.
- » Hankekausi on ollut riittävä aika toteutukselle. Hankemainen toteutus on mahdollistanut erityisesti sidosryhmien monipuolista osallistamista.
- » Resursseja olisi voitu kohdentaa enemmän konkreettiseen tulosten testaukseen ja käyttöönottoon, jotta tulokset olisivat voineet levitä käytäntöön jo hankekaudella. Tämä olisi kuitenkin vaatinut lisää resursseja.

Hankkeen ohjaus, rahoitus ja koordinaatio on ollut valtiovarainministeriön vastuulla, mutta toimenpiteitä ovat toteuttaneet myös Digi- ja väestövirasto, Tilastokeskus ja muut viranomaiset. Hankkeen kustannukset maksettiin vuoden 2020 talousarvioehdotuksen momentilta 28.70.01 Julkisen ICT:n ohjaus ja kehittäminen, jolle myös muille toimenpiteitä toteuttaville on myönnetty käyttö- ja kirjausoikeus. Hankkeen budjettiehdotus vuosille 2020–2022 oli yhteensä 2 593 000 euroa.

Hankkeessa koettiin olleen riittävästi resursseja toimenpiteiden toteutukseen. Resursoinnin koettiin olleen sopivalla tasolla peilaten siihen, että hanke on edennyt ja tavoitteita on saavutettu. Hankkeessa ei ole jäänyt keskeisiä toimenpiteitä toteuttamatta resurssipulan takia.

Keskeisten tekijöiden resursointi on ollut hyvää ja heidän osaamisensa on ollut hyvällä tasolla. Osaava ja avulias henkilöstö sekä hankkeen hyvä ilmapiiri saivat paljon kiitosta haastateltavilta. Substanssiosaamisen lisäksi hankkeessa on ollut resursseja tilaisuuksien järjestämisen ja viestinnän tukena. Myös opiskelijoiden ja opinnäytetöiden hyödyntäminen hankkeen aikana nostettiin hyvänä esimerkkinä monipuolisesta osaamisen hyödyntämisestä.

Esiin nousi kuitenkin näkemyksiä siitä, että resursseja olisi pitänyt allokoida enemmän myös konkreettiseen tekemiseen. Tämä olisi voinut toteutua esimerkiksi siten, että osana hanketta olisi tehty konkreettista tulosten testausta tai käyttöönottoa tukevaa työtä jonkun tai joidenkin toimijoiden kanssa. Tämä olisi tuottanut konkreettisia esimerkkejä jo hankkeen aikana.

Hankekausi on ollut riittävä aika toteutukselle. Hankkeen tuotokset olisi voitu tehdä myös virkatyönä, kuten strategioita, linjauksia ja ohjeistuksia usein laaditaan. Hankemaisen toteutuksen vahvuutena on kuitenkin ollut tähän varatun resurssin mahdollistama sidosryhmien osallistaminen. Tämä on ollut keskeistä tuotosten tarpeisiin vastaavuuden ja käyttöönotettavuuden varmistamiseksi. Samoin osallistaminen on tukenut tuotosten tunnettuutta ja näin välillisesti tuonut vaikuttavuutta.

3.3 Toimenpiteet työpaketeittain

Keskeiset havainnot

- » Hankkeen toimenpiteitä on toteutettu neljässä eri työpaketissa. Työpaketit ovat edenneet hieman eritahtisesti ja osittain omilla urillaan, mutta niillä on myös ollut yhteisiä toimenpiteitä, kuten yhteisiä sidosryhmätilaisuuksia.
  - » Työpakettien toimenpiteet on pääsääntöisesti toteutettu hankesuunnitelman mukaisesti. Työpaketin 2. osalta työtä on hidastanut ja osin estänyt EU-direktiivin odottamaton myöhästyminen.
-

Tässä alaluvussa käsitellään hankkeen keskeisimpiä toimenpiteitä työpaketeittain. Työpakettien tuloksia ja vaikutuksia käsitellään seuraavassa luvussa viisi.

Työpaketin 1. Strategiset tavoitteet toimenpiteet toteutettiin pääsääntöisesti suunnitelmien mukaisesti. Työpaketissa oli tarkoituksena vuonna 2020 käynnistää keskustelut ja tapaamiset tavoitteiden laatimiseksi ja tehdä tätä tiiviissä yhteistyössä keskeisten sidosryhmien ja toimijoiden kanssa. Työpaketissa on toteutettu suunnitelmien mukaisesti useita sidosryhmätilaisuuksia ja viety ehdotusluonnos ja ehdotus lausuntokierroksille. Työpaketin osalta on myös suunniteltu toimeenpanon tueksi tiekarttaa, joka kuvaa mahdollisia toimenpiteitä ja täsmentää tavoitteita. Strategisia tavoitteita ja tiekarttaa käsiteltiin päätöksentekokelemissä ja vietiin lausuntokierrokselle ministeriöille. Saatujen lausuntojen pohjalta viimeisteltiin suunnitelman mukaisesti tavoitteet.

Työpaketin 2. Tiedon saatavuus toimenpiteet toteutettiin osittain alkuperäisten suunnitelmien mukaisesti. Työpaketin toimenpiteet olivat riippuvaisia EU:n avoimen datan direktiivin täytäntöönpanosäädöksistä, jotka julkaistiin vasta 2022, vaikka hanketta suunniteltaessa nämä odotettiin julkaistavan jo vuoden 2020 aikana. Näin ollen ensimmäisenä vuonna työpaketin osalta toimenpiteitä toteutettiin vain muutamilta osin ja varsinaiset toimenpiteet jäivät loppuhankekaudelle. Loppuhankekaudella työpaketissa saatiin toteutettua aiemmin toteuttamatta jääneitä toimenpiteitä. Osana työpakettia toteutettiin muun muassa laaja taustakartoitus ja valmisteltiin konsepti, jota testattiin yhdeksässä organisaatiossa. Tämän myötä valmisteltiin tiedon jakamisen toimintamalli, johon sisältyy menetelmä avattavan tietoaiteiston hyötyjen, riskien ja kustannusten arviointiin. Toimintamallin sisällön valmisteluun osallistui kymmenkunta organisaatiota ja sisältö oli avoimesti kommentoitavana. Toimintamalli on julkaistu Digi- ja väestötietoviraston avoindata.fi-palvelun yhteydessä. Työpaketissa oli suunnitelman mukaan tarkoituksena vuonna 2021 toteuttaa vähintään yksi pilotti tiedon avaamis- ja hyödyntämisprosessin mallintamiseksi. Varsinaisia pilotteja ei kuitenkaan toteutettu.

Työpaketissa 3. Tiedon laatua koskevat toimenpiteet toteutettiin pääsääntöisesti suunnitelmien mukaisesti. Työpaketissa toteutettiin selvitys perustietovarantojen laadunvarmistuksen nykykäytänteistä ja benchmarkkaus koko julkishallinnon yhteisten tiedon laatukehikoiden osalta. Työpaketissa toteutettiin suunniteltua enemmän pilotteja. Suunnitelmien mukaisesti tarkoituksena

oli vuonna 2021 toteuttaa 1–3 pilottia, mutta lopulta vuosien 2021–2022 toteutettiin aikana kolme pilotointia, joissa oli mukana useita pilotteja. Osana työpakettia luotiin suunnitelman mukaisesti laatukriteerit ja muun muassa verkosto ja koulutuksia edistämään toimenpiteiden käyttöönottoa.

Työpaketissa 4. Tiedon tekninen ja semanttinen yhteentoimivuus -kokonaisuudessa toteutettiin toimenpiteet osittain suunnitelmien mukaisesti. API-periaatteet ja -ohjeistus valmistuivat helmikuussa 2022. Käyttöönoton tueksi käynnistettiin verkostoyhteistyö. Työpaketissa järjestettiin hankesuunnitelman mukaisesti useita tilaisuuksia liittyen API-periaatteiden valmisteluun ja ne olivat myös lausunto- ja kommenttikierroksilla. Työpaketissa ei kuitenkaan toteutettu kaikkia suunnitelman mukaisia toimenpiteitä. Työpaketissa oli tarkoituksena muun muassa tunnistaa semanttisen yhteentoimivuuden tietalueiden yhteistyöryhmien nykytila ja tarpeet sekä käynnistää hallintamallityö tähän liittyen. Tätä ei kuitenkaan lähdetty edistämään työpaketissa. Myöskään Yhteentoimivuusalustan ja avoindata.fi-palvelun kehittämistarpeita ei saatu suunnitelmien mukaisesti kartoitettua.

3.4 Sidosryhmäyhteistyö

Keskeiset havainnot

- » Hankkeessa on osallistettu sidosryhmiä esimerkiksi erilaisilla tilaisuuksilla, koulutuksilla ja lausuntokierroksilla. Näihin on saatu hyvin osallistujia mukaan.
- » Sidosryhmätyön nähtiin kuitenkin jääneen hieman ohueksi. Hankkeen nähtiin etenkin kuntapuolella olevan hyvin vähän tunnettu, mikä saattaa vaikuttaa tulosten käyttöönottoon.

Sidosryhmiä on pyritty osallistamaan muun muassa laajalla viestinnällä, ja osallistettavien sidosryhmien määrää on myös laajennettu hankkeen aikana. Keskeisiä sidosryhmiä ovat olleet esimerkiksi valtion virastot, ministeriöt, kunnat, yliopistot ja avoin tiede -ryhmä. Sidosryhmille on järjestetty useita seminaareja ja tilaisuuksia, joihin on saatu laajasti osallistujia ja ne koettiin onnistuneiksi. Esimerkiksi avoimet kuntatilaisuudet koettiin hyödyllisiksi ja ne saivat kiitosta siitä, että mukaan oli kutsuttu laajasti kuntia.

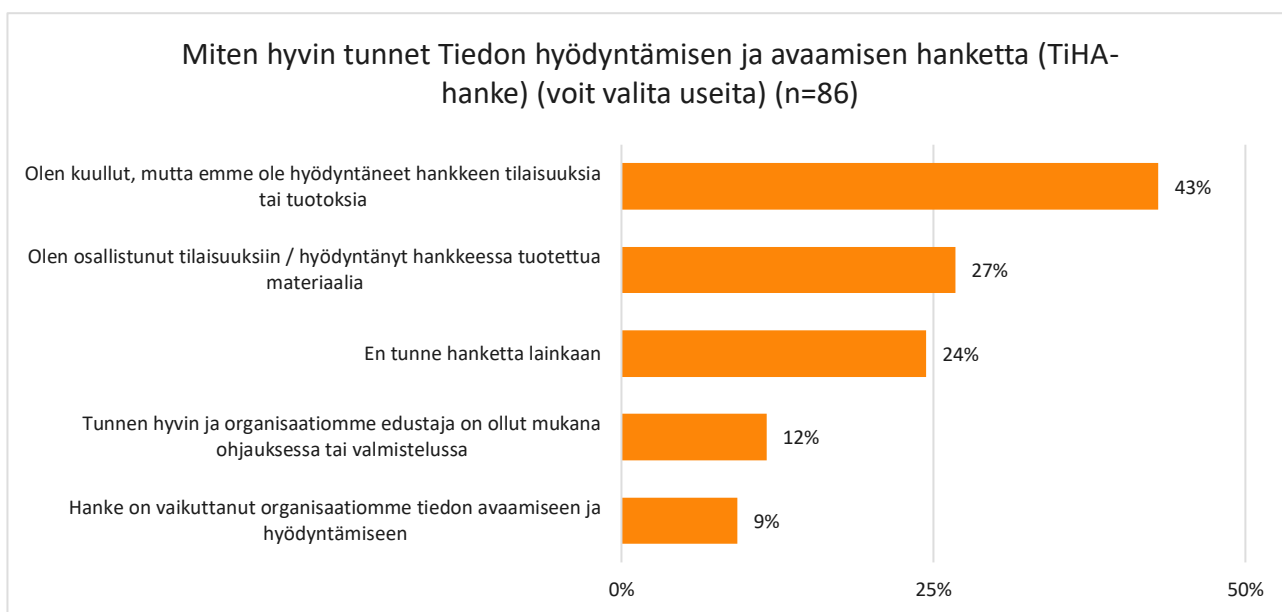
”Tässä ei kukaan koskaan onnistu. Tämä hanke on kuntapuolella edelleen aika tuntematon, ne tietävät, joita asia kiinnostaa.”

”Tämä on riski tulosten saavuttamiselle. Asian käytäntöön saattamisen

Sidosryhmätyön nähtiin jääneen kuitenkin hieman ohueksi. Tila yhteiselle keskustelulle ei ole ollut niin suurta kuin olisi toivottu. Etenkin kuntapuolella hankkeen nähtiin olevan hyvin vähän tunnettu, mikä on riski tulosten jalkauttamisen osalta. Samoin elinkeinoelämän ja yritysten näkökulman koettiin jääneen ohueksi hankkeessa. Vaikka hanke on suunnattu julkiselle sektorille, nousi kuitenkin esiin näkemys siitä, että yrityksillä on paljon rajapintoja hankkeen teemoihin ja olisivat näin voineet

olla laajemmin osallistettuina hankkeessa. Sekä kunnille että yrityksille on järjestetty hankkeen aikana omia tilaisuuksiaan, mutta näiden lisäksi olisi kaivattu vahvempaa osallistamista.

Kyselyvastaajista hieman vajaa puolet oli kuullut hankkeesta, mutta eivät olleet hyödyntäneet hankkeen tilaisuuksia tai tuotoksia. Vastaajista reilu neljännes oli osallistunut hankkeen tilaisuuksiin tai hyödyntänyt hankkeessa tuotettua materiaalia. Vajaa kymmenesosa vastaajista koki, että hanke on vaikuttanut organisaationsa tiedon avaamiseen ja hyödyntämiseen. Organisaatioon vaikuttamisen osalta kuntavastaajien sekä valtionhallinnon vastaajien välillä oli hieman eroja. Kuntavastaajista (n=40) vain viisi prosenttia koki, että hanke on vaikuttanut organisaation tiedon avaamiseen ja hyödyntämiseen; kun taas valtionhallintoa edustavien vastaajien (n=38) osalta vastaava lukema oli 15 prosenttia.

Kuva 3. Kyselyvastaajien näkemys siitä, kuinka hyvin he tuntevat TiHA-hankkeen.

Yksi hankkeen viestintäsuunnitelman mukaisista keskeisistä sidosryhmien osallistamisen tavoista oli kaksisuuntainen vuorovaikutus keskeisten sidosryhmien edustajien kanssa. Tämä toteutettiin Trello-alustalla, jonka kautta sidosryhmät pystyivät saamaan tietoa hankkeen työpaketeista ja toimenpiteistä. Hankkeen toimintakertomusten mukaan hankkeessa on mainostettu Trello-alustaa esimerkiksi tilaisuuksissa, jotta se tulisi tunnetuksi sidosryhmien keskuudessa. Trello-alustalle ei ole kuitenkaan hankkeen aikana tullut kysymyksiä, joten ainakaan kaksisuuntainen vuorovaikutus ei ole alustan kautta käynnistynyt, vaikka vuorovaikutukselle on luotu mahdollisuus. Alustaa on kuitenkin hyödynnetty hankkeen kahden kuukauden välein järjestämissä avoimissa tilannekatsauksissa, joissa hankkeen etenemistä on esitelty sitä hyödyntäen. Tilaisuuksissa kysymyksiä esitettiin ja keskustelua käytiin alustan sijaan suullisesti tai Teamsin chattiä käyttäen.

3.5 Viestintä

Keskeiset havainnot

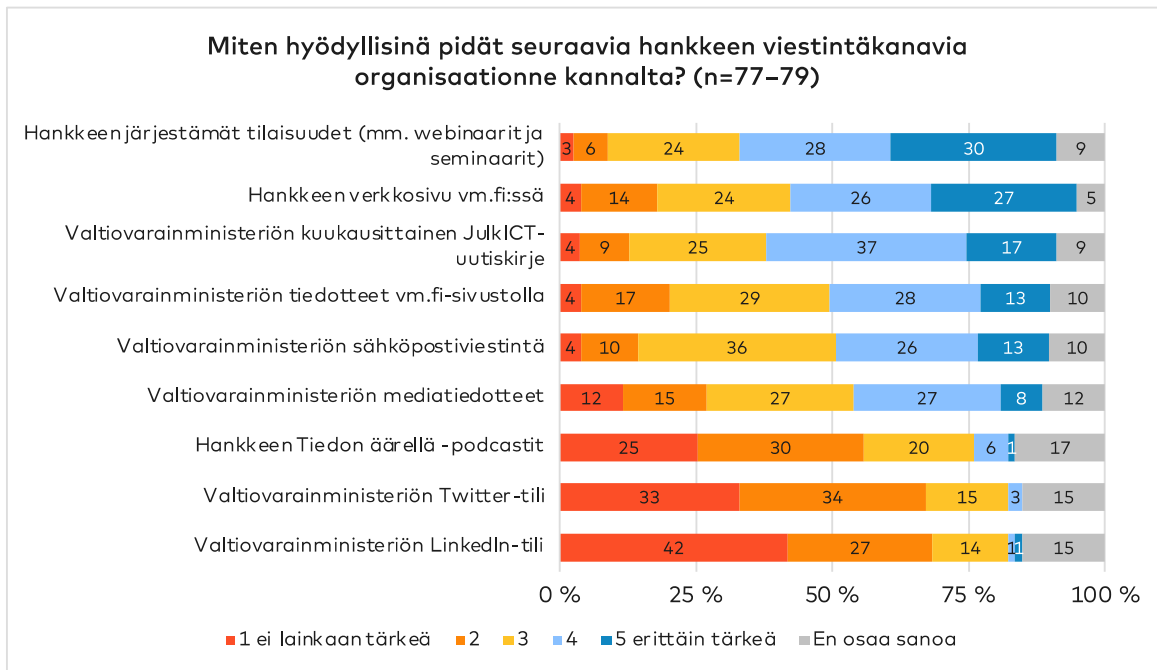
- » Hankkeesta on viestitty viestintäsuunnitelman mukaisesti säännöllisesti ja eri kanavia käyttäen.
- » Kyselyvastaajat pitivät hankkeen järjestämiä tilaisuuksia, kuten webinaareja ja seminaareja sekä hankkeen verkkosivuja hyödyllisimpinä viestinnän kanavina organisaationsa kannalta.
- » Oikeiden kohderyhmien tavoittamisessa ei ole täysin onnistuttu. Viestintää olisi voitu kohdistaa eri tasoille ja eri organisaatioille erilaisilla kärjillä. Etenkin kunnille olisi voinut kohdistaa viestintää enemmän.

Pääsääntöisesti koettiin, että hankkeessa on hyvin otettu erilaisia viestinnän kanavia käyttöön, mutta näiden vaikuttavuus herätti epäilyjä. Esimerkiksi viestintäsuunnitelman mukaisesti toteutettu Tiedon äärellä -podcast koettiin hyvänä uutena tapana tehdä viestintää, mutta esiin nousi epäilyä siitä, onko tämä kuitenkaan tarpeeksi tunnettu. Kyselyvastaajista (n=78) kahdeksan prosenttia kertoi saaneensa tietää hankkeesta podcastin kautta ja vain seitsemän prosenttia piti sitä hyödyllisenä hankkeen viestintäkanavana organisaationsa kannalta. Esiin nousi myös näkemyksiä siitä, että hankkeen teemojen parissa työskentelevät eivät välttämättä enää vapaa-ajallaan jaksaa kuunnella podcastia työaiheisiin liittyen.

Kyselyvastaajat pitivät hankkeen järjestämiä tilaisuuksia, kuten webinaareja ja seminaareja sekä hankkeen verkkosivuja hyödyllisimpinä organisaationsa kannalta. Virasto- ja ministeriövastaajat pitivät tilaisuuksia ja kunta- ja kuntayhtymävastaajat valtiovarainministeriön sähköpostiviestintää hyödyllisimpänä viestintäkanavana. Kuntavastaajat olivat myös useimmiten saaneet tietää hankkeesta sähköpostiviestinnän kautta; kun taas valtionhallinnon vastaajat olivat useimmiten saaneet tietää hankkeesta sen verkkosivujen tai tilaisuuksien kautta.

"Tämmöstä se on, toki tämä huomion hakemista, viralliset asiatkin kilpailee keskenään. Ei tietopolitiikka kauhean valtavirtaa vielä, teemat varmasti kaikille tuttuja. Vaikka on tehty hyvää työtä, aina voi parantaa. Annan hyvät pisteet eri viestinnän muodoista, rohkeeta heittäytymistä podcastit, virkamiehille poikkeuksellista."

"Tässä oikeen perusvahvaa hyvää viestintää, mutta jos haluaa parempaa ja parantaa suoritusta, niin pitää jo paljonkin panostaa ja miettiä. Siinä tämmönen kohderyhmäkonseptointi ja viestinnän viilaaminen ja eri

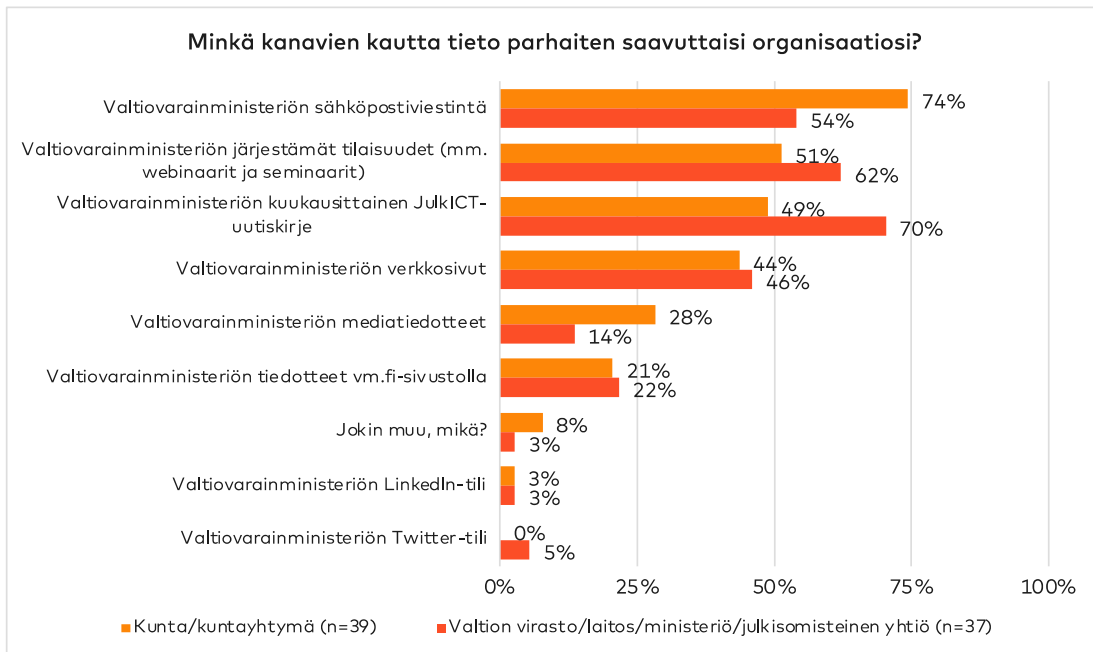

Kuva 4 Kyselyvastaajien näkemys hankkeen viestintäkanavien hyödyllisyydestä.

Valtiovarainministeriön sähköpostiviestintää pidettiin saavuttavimpana kanavana.

Kuntavastaajat nostivat tämän parhaiten saavuttavaksi kanavaksi, kun taas valtionhallintoa edustavat vastaajat puolestaan pitivät valtiovarainministeriön kuukausittaista JulkICT-uutiskirjettä kanavana, jonka kautta tieto parhaiten saavuttaisi organisaationsa. Vain alle viisi prosenttia vastaajista koki valtiovarainministeriön Twitter- tai LinkedIn-tilit parhaiten saavuttavaksi kanavaksi.

Kuva 5. Kyselyvastaajien näkemykset parhaiten saavuttavista viestinnän kanavista.

Oikeiden kohderyhmien tavoittamisessa ei ole täysin onnistuttu. Viestintää olisi voinut kohdentaa vielä tarkemmin eri kärjillä eri kohderyhmille. Hankkeen tavoittelema muutos vaatii sekä strategisen johdon että operatiivisten toteuttajien tavoittamista. Johdon tulisi ymmärtää tiedon avaamisen merkitys ja kohdentaa tähän resursseja, kun asiantuntijoille kohdennettavien viestien kulman on tärkeää korostaa konkreettisia ohjeita. Viestinnän kohdentamista on haastanut esimerkiksi viestien lähettäminen kirjaamoiden kautta valmiiden henkilöllistojen puuttuessa, tällöin ne eivät ole aina tavoittaneet oikeita ihmisiä.

4 Hankkeen tulokset, riskit ja vaikutusten edellytykset

Tässä luvussa tarkastellaan hankkeen jo saavutettuja tuloksia sekä edellytyksiä tulosten syntymiselle hankekauden jälkeen.

4.1 Keskeiset tulokset

Keskeiset havainnot

- » Hankkeen keskeisimmät tulokset liittyvät tavoitteiden mukaisesti toimintamalleihin, ohjeistuksiin ja strategioihin, jotka edistävät ja tukevat tiedon hyödyntämistä ja avaamista julkishallinnossa. Keskeisiä tuloksia ovat mm. tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategiset tavoitteet, toimintamalli julkisten tietojen jakamiseen, laatuksiteerit, joiden avulla voidaan kuvata ja arvioida tietoaaineistojen laatua sekä kansalliset API-periaatteet.
  - » Hankkeen tuotokset koetaan kohde- ja sidosryhmien keskuudessa pääsääntöisesti merkittäviksi ja oikein kohdentuviksi.
  - » Tuotosten käyttöönotto on ollut pientä. Toistaiseksi hankkeella on ollut vaikutuksia erityisesti tiedon laadun käsittelyyn organisaatioissa.
  - » Hankkeen tuotosten käyttöönottoa ja leviämistä tulee aktiivisesti tukea myös hankekauden jälkeen, jotta tuotosten myötä päästään tavoiteltuihin tuloksiin ja vaikutuksiin pidemmällä aikavälillä.
-

Hankkeen keskeisimmät tulokset liittyvät tavoitteiden mukaisesti toimintamalleihin, ohjeistuksiin ja strategioihin, jotka edistävät ja tukevat tiedon hyödyntämistä ja avaamista julkishallinnon organisaatioissa. Tuotokset näin tukevat ja tarkentavat kansallista tietopolitiikkaa ja tarjoavat julkishallinnon organisaatioille edellytyksiä ja työvälineitä kehittää omaa toimintaansa; tulokset yhdistävätkin sekä strategisen että operatiivisen tason. Hankkeen tulosten yhtenä tavoitteena on myös ollut tukea avoimen datan direktiivin (EU) 2019/1024) kansallista toimeenpanoa, mutta

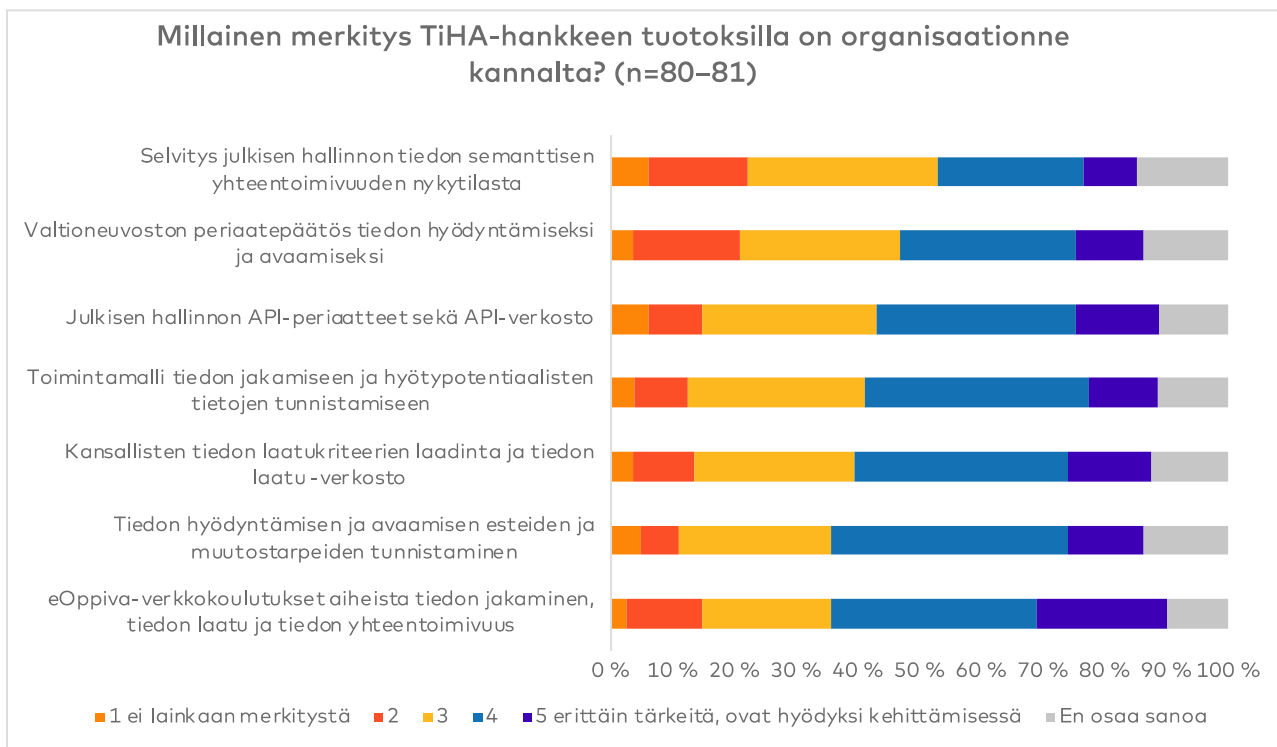
direktiivin täytäntöönpanosäännösten viivästyessä on tulosten soveltaminen tästä näkökulmasta jäänyt myöhempään.

Hankkeen tulokset kuvaavat tehtyjä toimenpiteitä, minkä vuoksi tulosten saavuttaminen kuvastaa ennen kaikkea aikataulussa toteutettuja toimenpiteitä eikä vielä muutosta julkishallinnon toiminnassa. Hankkeen taustalla vaikuttavat laajemmat tietopolitiikan tavoitteet ja tarpeet, mutta hanketasolla tavoitteet on asetettu hankkeen omalle toiminnalle, minkä vuoksi tuloksiin ei suoraan liity laajempia vaikuttavuustavoitteita tai -mittareita.

Valmistuneiden tuotosten lisäksi hankkeen keskeinen tulos on tiivistynyt yhteistyö ja keskustelu, jotka tukevat osaltaan tulosten hyödyntämistä pidemmällä aikavälillä. Sidosryhmät nostavat haastatteluissa esiin sen, että konkreettisten tuotosten lisäksi hankkeen tuloksina voidaan pitää keskustelun sekä yhteisen ymmärryksen luomista osallistavalla sidosryhmätyöskentelyllä. Merkittävänä tuloksena pidetään myös sitä, että sidosryhmätyöskentelyyn ovat osallistuneet aktiivisesti eri taustaiset julkishallinnon toimijat valtionhallinnosta kuntiin, joskin osa sidosryhmistä olisi toivonut kuntien suurempaa osallistamista hanketyöhön.

Hankkeen tuotokset koetaan kohde- ja sidosryhmien keskuudessa pääsääntöisesti merkittäviksi ja oikein kohdentuviksi kuten seuraava kuva 6 alla osoittaa. Pääsääntöisesti noin puolet vastaajista arvioi hankkeen tuotokset tärkeiksi tai erittäin tärkeiksi ja hyödyllisiksi oman organisaation kehittämisen kannalta. Erityisen tärkeiksi ja hyödyllisiksi arvioidaan koulutukset, tiedon hyödyntämiseen ja avaamiseen liittyvien esteiden ja muutostarpeiden kuvaaminen sekä laatukriteerien laadinta ja tiedon laatu -verkosto. On kuitenkin huomioitava, että huomattavalle osalle sidosryhmistä (24 %) hanke ja sen tulokset ovat täysin vieraita, mutta myös näistä vastaajista osa pitää tuotoksia merkittävänä, mikä kertoo hankkeen tuotosten kohdentumisesta tarpeisiin. Tulosten nykyistä laajamittaisemmalle käyttöönnotolle onkin edellytyksiä pidemmällä aikavälillä.

Kunta- ja valtionhallinnon vastaajien näkemyksissä on pieniä eroja, tyypillisesti valtionhallinnon vastaajat arvioivat TiHA-hankkeen tuotoksia merkittävämmäksi omalle organisaatiolleen. Tämä heijastanee työskentelyyn osallistuneiden henkilöiden taustoja; esimerkiksi hankeryhmässä valtionhallinnon organisaatiot ovat painottuneet samoin kuin esimerkiksi API-verkostossa ja Tiedon laatu -verkostossa. Valtionhallintoa edustavat vastaajat pitävät kansallisten tiedon laatukriteereiden laadintaa ja tiedon laatu -verkostoa hieman merkittävämpänä oman organisaationsa kannalta kuin kuntavastaajat. Valtionhallinnon vastaajista 53 % arvioi tämän kokonaisuuden olevan tärkeä tai erittäin tärkeä oman organisaationsa kannalta, kun vastaava luku kuntavastaajilla on 41 %. Samoin valtionhallinnon edustajat arvioivat julkisen hallinnon tiedon semanttisen yhteentoimivuuden nykytilan selvitystä merkitystä suuremmaksi kuin kuntavastaajat. Toisaalta tiedon hyödyntämisen ja avaamisen esteiden ja muutostarpeiden tunnistaminen on ollut erityisen merkittävää kuntavastaajille, joista 66 % pitää tätä tärkeänä oman organisaationsa kannalta, kun taas valtionhallintoa edustavista vastaajista näin arvioi 44 %.

Kuva 6. TiHA-hankkeen tuotosten merkitys vastaajien organisaation kannalta.

Seuraavassa on esitelty tiiviisti hankkeen keskeisiä päätuloksia ja peilattu näitä sidosryhmäkyselyn tuloksiin.

Hankkeessa on laadittu eri toimijoita osallistaen ehdotus tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategisista tavoitteista, joilla konkretisoidaan toimeenpantaviksi kokonaisuuksiksi hallitusohjelman linjausta tietopolitiikan johtamisesta. Samalla tavoitteet ohjaavat eri toimijoiden tiedon hyödyntämisen ja avaamisen toimenpiteitä kohti kansallisia, yhdessä sovittuja päämääriä. Nämä tietopolitiikan strategiset tavoitteet on hyväksytty maaliskuussa 2022 osana valtioneuvoston periaatepäätöstä tiedon hyödyntämiseksi ja avaamiseksi.¹¹ Periaatepäätöksellä ja sen toimeenpanolla tavoitellaan tilannetta, jossa kaikilla valtionhallinnon organisaatioilla olisi entistä paremmat mahdollisuudet tiedon hyödyntämiseen. Periaatepäätös sisältää tietopolitiikan strategiset tavoitteet, jotka on jaettu neljään eri teemakokonaisuuteen: 1) ohjaus, koordinaatio ja

"Tiedon avaamisen tiekartta! Se veisi enemmän käytäntöön. Nyt on periaatteet rakennettu, niin siitä käytäntöön."

"Ei kuitenkaan ole vielä viety käytäntöön TiHAn tuotoksia, on keskitytty omaan työhön. Ehkä lähivuosina voimme enemmän hyödyntää näitä tuloksia."

¹¹ Valtioneuvoston periaatepäätös tiedon hyödyntämiseksi ja avaamiseksi, Rissanen, Olli-Pekka; Lahti, Tanja (2022-04-25). Saatavilla <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164023>

yhteistyö, 2) strategia ja toiminta, 3) tiedon hallinta, 4) mahdollistajat. Kunkin teeman alle on kuvattu sen sisältämät strategiset tavoitteet, jotka on jaettu päätavoitteisiin ja näitä täsmentäviin ja tukeviin alatavoitteisiin. Periaatepäätöstä ja sen sisältöä pidetään sidosryhmien keskuudessa oikeasuuntaisena, mutta etäisenä. Periaatepäätöksen merkitys julkishallinnon organisaatioihin ja erityisesti kuntiin on toistaiseksi ollut pieni, mutta sen arvioidaan antavan selkänöjää tulevalle kehitystyölle ja vaikutusten näkyvän siten pidemmällä aikavälillä. Tämä vaatisi kuitenkin tukea toimeenpanoon ja selkeitä tiekarttamaisia toimenpidekokonaisuuksia.

TiHA-hankkeessa on luotu erityisesti julkiselle hallinnolle tarkoitettu toimintamalli julkisten tietojen jakamiseen entistä systemaattisemmin. Vuonna 2022 julkaistu malli ohjaa jakamaan tietoja joko avoimena tietona tai nykyistä laajempaan käyttöön lähtökohtaisesti ohjelmointirajapintojen (API) kautta. Hanke tukee julkista hallintoa ja julkisia yrityksiä toimintamallin käyttöönotossa sekä avoimen datan direktiivin (PSI-direktiivi) toimeenpanossa ja direktiivin mukaisten arvokkaiden tietoaineistojen avaamisessa Suomessa, joskin direktiivin täytäntöönpanosäännökset ovat viivästyneet eikä mallia ole tältä osin vielä hyödynnetty. Toimintamallin myötä julkisen tiedon potentiaalisten käyttäjien on helpompi löytää hyödyllistä, hyvin kuvattua ja laadukasta tietoa hyödynnettäväkseen. Malli kytkeytyykin tiiviisti TiHA-hankkeen muihin tuotoksiin kuten API-periaatteisiin sekä tiedon laatukriteereihin. Toimintamallin taustalla on tiedon jakamisessa julkishallinnossa tunnistetut haasteet, joiden tueksi on kaivattu konkreettisia ja selkeitä ohjeita ja käytäntöjen jakamista. Kyselyn valossa noin puolet vastaajista pitää toimintamallia tärkeänä tai erittäin tärkeänä oman organisaationsa kannalta. Kunta- ja valtionhallintovastaajien näkemyksissä ei juuri ole eroa.

Hankkeen aikana on luotu ja käyttöönotettu julkisen hallinnon ja julkisten yritysten avattavalle tiedolle laatukriteerit, joiden avulla voidaan kuvata ja arvioida tietoaineistojen laatua.

Laatukriteerit ja niitä tukeva mittaristo auttavat käyttäjää arvioimaan onko tietoaineisto tarpeeksi laadukasta suunniteltuun käyttötarkoitukseen. Pidemmällä tähtäimellä laatukriteerit tukevat tietoaineistojen ja tietovarantojen laadun parannuksessa. Laatukriteerit muodostavat keskeisen sisällön osana TiHA-hanketta toteutettavaa Tiedon laatukehikko -osahanketta, joka pyrkii parantamaan julkisten tietovarantojen käytettävyyttä. Muodostetut laatukriteerit pohjautuvat osahankkeen toteuttamaan tiedon laadun hallinnan nykytilaselvitykseen. Laatukriteerit nousevat haastattelussa tyypillisesti esiin esimerkkinä tuotoksesta, jota organisaatiot aikovat hyödyntää ja joka herättää kiinnostusta. Tämä näkyy myös kyselyvastauksissa, joissa noin puolet vastaajista pitää laatukriteereitä tärkeinä tai erittäin tärkeinä oman organisaationsa kannalta. Osahankkeen toimintaa ja laatukriteereitä on kuvattu tarkemmin seuraavassa case-kuvauksessa.

Tilastokeskuksen tiedon laatukehikko -osahanke

Lähtökohta ja tavoite: Tilastokeskus vastaa osana TiHA-hanketta toteutettavasta Tiedon laatukehikko -osahankkeesta (2020–2022), jossa parannetaan julkisten tietovarantojen käytettävyyttä. Tuottamalla mallin ja toimintatavat, joiden avulla tietoaineistojen yhteiskäyttöisyys helpottuu, osahanke pyrkii lisäämään tietojen käyttämättömyyttä ja tiedon laadun kuvaamisen yhtenäisyyttä sekä laajentamaan tiedon käyttöä yhteiskunnan ja yritysten päätöksenteossa. Osahankkeessa on selvitetty tiedon laadun hallinnan nykytilaa ja laajalla yhteistyöllä kehitetty tämän pohjalta julkishallinnon tietoaineistojen yhteiset laatukriteerit. Alustavat laatukriteerit julkaistiin alkuvuodesta 2021, jonka jälkeen niitä on pilotoitu ja edelleen kehitetty. Hankkeessa kehitettävän mallin avulla virastot voivat tuottaa yhdessä laadukkaampaa ja helpommin hyödynnettävää tietoa julkisiin tietovarantoihin.

Yhteinen työskentely ja verkostomainen toiminta: Osahankkeen toteutukseen on osallistunut laaja joukko valtionhallinnon tietovarantojen ylläpitäjiä ja tietojen käyttäjiä. Hanketta koordinoivan Tilastokeskuksen lisäksi mukana on ollut Digi- ja väestötietovirasto, Kela, Maanmittauslaitos, Opetushallitus, Patentti- ja rekisterihallitus, Tulli, Työterveyslaitos, Valtiokonttori ja Verohallitus. Nämä organisaatiot sekä Luke ovat myös osallistuneet hankekauden aikaiseen pilotointiin, jonka avulla on testattu laatukriteerien soveltamista erityyppisten organisaatioiden tarpeisiin sekä työstetty kriteerien tueksi mittaristoa organisaatioiden omia tietoaineistoja hyödyntäen. Lisäksi läpi hankkeen on osallistettu muita toimijoita ja sidosryhmiä eri tilaisuuksissa sekä lausuntopalvelun lausuntomahdollisuudella. Ennen pilotointivaihetta laatukriteerit olivat myös avoimesti kommentoitavina Tilastokeskuksen sivuilla.

Hankekauden lopulla, vuonna 2022 keskeisessä roolissa yhteisessä työskentelyssä on ollut Tiedon laadun yhteistyöverkosto, joka kokoaa yhteen tiedon laadun kanssa työskenteleviä tahoja, jakaa ja lisää osaamista sekä yhdessä kehittää tiedon laatua ja sen kuvaamista. Yhteistyöverkoston kuuluu syksyllä 2022 noin 110 henkilöjäsentä, joissa edustettuina suurimpina ovat valtion hallinnon organisaatiot ja kuntasektori, mutta osallistujia on jonkin verran myös oppilaitoksista ja yrityksistä.

Tunnistetut hyödyt: Yhteiskehittäen toteutetut tiedon laatukriteerit helpottavat tiedon soveltavuuden arviointia eri käyttötarkoituksiin ja tukevat näin osaltaan julkishallinnon tietovarantojen monipuolisempaa käyttöä. Laatukriteerit ja mittaristo tarjoavat organisaatioille työkalun, joka osaltaan tukee tiedon avaamista, yhteentoimivuutta ja hyödyntämistä. Lisäksi tunnistettuja hyötyjä ovat mm. tiedon laadun seuraaminen ja parantaminen sekä prosessien kehittymisen ohjaaminen mittareiden tuottaessa vertailtavaa tietoa tietoaineistojen laadusta. Yhteiset kansalliset työkalut tarjoavat myös mahdollisuuden määrittää tiedon laadun esimerkiksi kehityshankkeissa. Pidemmällä aikavälillä työkalut mahdollistavat myös julkishallinnon tiedon laadun seurannan ja ohjauksen, mikä on kansainvälisestäkin tarkastellenkin urauurtavaa.

Verkoston myötä osallistujien tunnistamat hyödyt liittyvät muun muassa kokemusten, oppien ja käytännön esimerkkien jakamiseen. Lisäksi verkoston jäsenet nostavat esiin verkoston merkityksen herättelijänä; keskusteluiden myötä osallistujat ovat alkaneet tunnistaa laatukriteerien käyttöönottoa ja sen edellytyksiä erityyppisissä organisaatioissa. Erityisesti pidemmällä aikavälillä verkostomaisen yhteistyön teeman äärellä arvioidaan kehitettävän tiedon laatua ja sen kuvaamista.

Lisäksi osana TiHA-hanketta on laadittu kansalliset API-periaatteet, jotka tukevat tiedon omistajia tietojen teknisessä jakelussa ja yhteentoimivuuden parantamisessa. API-periaatteiden tarkoituksena on edistää julkisen hallinnon tietojen ja toimintojen tarjoamista sekä hyödyntämistä ohjelmointirajapintojen avulla. Nämä julkisen hallinnon API-periaatteet on julkaistu keväällä 2022. API-periaatteiden soveltamista ja käyttöönottoa tukevan verkoston toimintaa ja hyötyjä on kuvattu tarkemmin seuraavassa verkostotoiminnan case-kuvauksessa.

"API-periaatteet tosi tärkeitä, näitä on kaivattu. Kaupungin [omista] API-periaatteista on ohuesti puhuttu vuosia, mutta nyt niiden laatiminen on edessä, nämä kansalliset periaatteet toimivat hyvänä ohjenuorana."

Julkisen hallinnon API-verkosto

Lähtökohta ja tavoite: Rajapintatyötä tuetaan vuonna 2022 käynnistyneellä avoimella verkostoyhteistyöllä, jota DVV koordinoi. Verkoston koko elää hieman, mutta osallistuvia organisaatioita on noin 10–15 painottuen valtionhallinnon organisaatioihin, joilla on kokemusta rajapintojen tarjoamisesta ja hyödyntämisestä. Noin kerran kuussa tapaavan verkoston toimintaa on joustavaa ja osallistuvien organisaatioiden tarpeisiin mukautuvaa, mutta sen keskeisenä tavoitteena on lisätä tietämystä vuonna 2022 julkaistuista API-periaatteista sekä tukea rajapintojen kehittämistä API-periaatteita soveltaen. Verkoston käynnistämisen taustalla on tunnistettu haaste API-ohjeistuksen laajuudesta, minkä vuoksi yhteinen työskentely eri organisaatioiden kanssa on koettu tärkeäksi. Osana verkoston toimintaa myös tunnistetaan periaatteiden jatkokehitystarpeita ja -toiveita. Lisäksi tapaamisissa on käsitelty muun muassa eri organisaatioiden kokemuksia ja oppeja rajapintatyöstä, sisäisen ja ulkoisen yhteistyön merkitystä rajapintatyössä sekä yhteentoimivuutta muiden tietojärjestelmien kanssa.

Tunnistetut hyödyt: Verkoston jäsenten kokemukset työskentelystä ovat pääsääntöisesti positiivisia, noin kolme neljästä arvioi toiminnan vastanneen melko hyvin heidän odotuksiaan verkostoa kohtaan. Kaikkein merkittävimpana hyötynä osallistujat pitivät oppien ja kokemusten vaihtoa eri organisaatioiden välillä. Erityisen arvokkaaksi osallistujat kokevat tilannekuvan kehittymisen; verkoston kautta on saatu näkymää siihen, missä muut organisaatiot menevät API-kehityksensä kanssa. Lisäksi muita tunnistettuja hyötyjä osallistujille ovat olleet sidosryhmäymmärryksen lisääntyminen, osaamisen kehittyminen sekä API-periaatteiden tuntemuksen syventyminen. Jatkossa verkoston jäsenet toivovat pääsevänsä vielä syvemmälle konkretiaan ja toimenpiteisiin API-palveluiden kehityksen edistämiseksi. Verkoston jäsenten taustaorganisaatioilla API-periaatteet ovat pitkälti jo käytössä, mutta verkostotyöskentely muistuttaa mm. raportoinnin ja seurannan merkityksestä. Temaattisesti jatkossa toivotaan huomioitavan muun muassa liiketoiminnan parempi ymmärrys ja asiakaskokemuksen vahvistaminen, jotta kehitystyössä päästään kohti tavoitteita.

Hyötyjen vahvistaminen: Rajapintatyö vaatisi tuekseen tiedon omistajuuden, mallintamisen, hallinnan ja luokittelun integroimista kehitystyöhön. Tämän lisäksi osallistuvat organisaatiot tunnistavat tarpeen konkreettiselle yhteiselle tekemiselle kehitystyön vauhdittamiseksi. Tämä vaatisi paitsi taustaorganisaatioilta lisäresursseja teeman edistämiseen, niin myös joustavampaa rahoituksen ja resurssien allokointia yli organisaatorajojen. Osallistujien mukaan tiedolla johtamisen pitäisi ylipäätään olla laajemmin julkisen hallinnon toimijoiden strategioissa, ja teeman merkitys ja resurssitarve tulisi ymmärtää läpi organisaation, tämä heijastuisi myös API-työn kehitykseen.

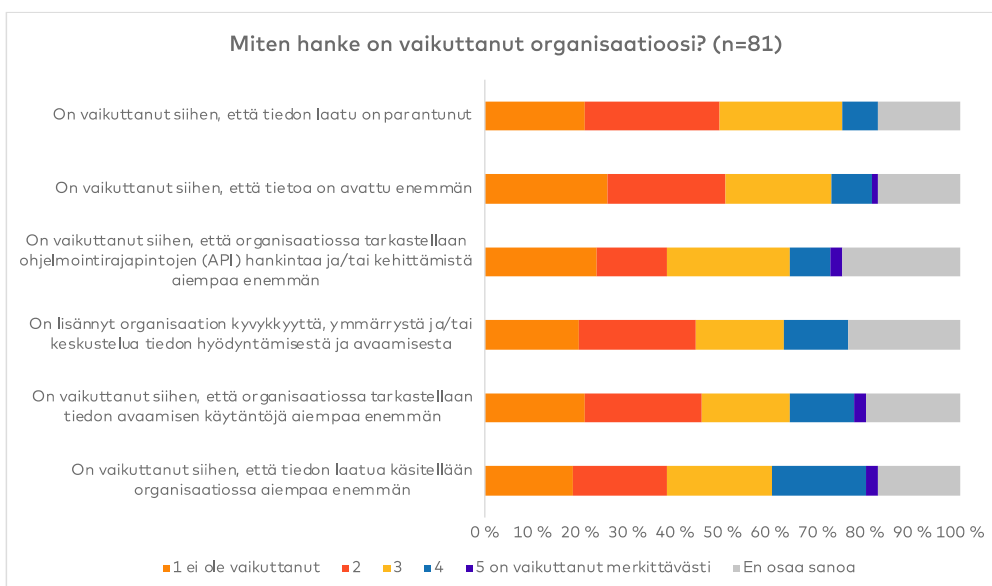

Suurin osa TiHA-hankeen keskeisistä tuloksista on valmistunut vuoden 2022 aikana, minkä vuoksi on varhaista arvioida niiden käyttöönottoa ja vaikutuksia eri organisaatioissa. Tuotosten käyttöönottoa ja tätä kautta syntyviä vaikutuksia tulisi arvioida esimerkiksi seuraavan hallituskauden päätteeksi, jolloin vaikutuksia olisi jo tunnistettavissa. Haastatteluissa sidosryhmien edustajat arvioivat oman organisaationsa hyödyntävän tuotoksia tyypillisesti lähivuosina, minkä lisäksi on huomioitava huomattava osuus kunnista, jotka eivät arviointihetkellä vielä lainkaan tunne hankkeen tuotoksia. Hankkeen tuotosten käyttöönottoa ja leviämistä tulee kuitenkin aktiivisesti tukea myös hankekauden jälkeen. Vaikutusten syntymisen edellytyksiä ja riskejä käsitellään tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

Toistaiseksi hankkeella on ollut vaikutuksia erityisesti tiedon laadun käsittelyyn organisaatioissa. Noin neljäsosa vastaajista arvioi hankkeen vaikuttaneen jo hankekaudella merkittävästi tiedon laadun käsittelyyn omassa organisaatiossaan. Vastaajien tausta vaikuttaa jonkin verran arvioon hankkeen merkityksestä; tyypillisesti valtionhallintoa edustavat vastaajat arvioivat kuntavastaajia hieman positiivisemmin hankkeen merkitystä omalle organisaatiolleen. Valtionhallinnon edustajista hankkeen merkityksen esimerkiksi tiedon laadun käsittelyssä tunnistaa 26 % vastaajista, kun vastaava luku kuntavastaajilla on 16 %. Valtionhallintoa edustavat vastaajat arvioivat tyypillisesti kaikkien väittämien osalta hankkeen vaikutusta organisaationsa toimintaan merkittävämmäksi kuin kuntavastaajat.

”Monet noista työvälaineistä, joita on syntynyt, niin niiden tulokset riippuvat, miten eri organisaatiot ottavat käyttöö, mitä osia ja ottavatko lainkaan. Nopeita tuloksia ei hirveästi näy. Näen, että tulokset kiinni strategisten tavoitteiden toimeenpanosta. Miten asiat menevät esim. virastojen tulosohjaukseen ja miten siellä heijastuvat tekemiseen.”

”Mikään ei ole vielä muuttunut hankkeen seurauksena. Odotetaan, että organisaatiot käyvät toimimaan hankkeessa odotetulla tavalla. Ei voi mistään lukea sitä, että mitä oikeasti tehdään, ei sitä näy missään. Vaikutukset ovat vielä vähäisiä vaikutuksia.”

Kuva 7. TiHA-hankkeen vaikutukset vastaajien organisaatioiden toimintatapoihin.

Seuraavassa kuvassa on havainnollistettu hankkeen vaikutuslogiikkaa. Varsinaisten tulosten ja näistä seuraavien laajojen vaikutusten saavuttaminen sijoittuu hankekauden jälkeiseen aikaan ja vaatii pitkäjänteistä työtä. Kuva tiivistää hanketyön ja havainnollistaa hankkeen suunnitellun etenemisen: hankkeessa on onnistuneesti noudatettu suunniteltuja toimenpiteitä, ja hankekokonaisuus on pysynyt läpi hankekauden eheänä.

Hankkeen perusta

Marinin hallitusohjelma:

- 1) Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategisten toimenpiden kokonaisuus
- 2) Nostaa julk. sektorin teknologia- ja digikyvykkyyttä ja kehittää julk. ja yksit. yhteistyötä

Visio

Tiedon laadun ja yhteentöimivuuden parantaminen teknisesti ja semanttisesti mahdollistaa hallinnon kehittämisen, parantaa kansalaisten osallistumista ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä luovat kv-kiilpailukykyä

Keskeiset taustat

Avoimen datan direktiivi (PSI)

EIF-periaatteet ja OECD:n OGD-periaatteet ja suositukset

Hankkeen tavoitteet

Laaditaan ehdotus tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategiseksi tavoitteiksi.

Tiedon laadun varmistaminen

Tiedon saatavuuden edistäminen

Tiedon teknisen ja semanttisen yhteentöimivuuden edistäminen

Hankkeen tuotokset*

TP1: Strategisten tavoitteiden laadinta

TP2: Toimintamalli tiedon hyöty-potentiaalin tunnistamisen julkaisun tueksi (sis. pilotit)

TP2: Arvokkaiden tietoaineistojen avaaminen

TP2 ja TP4: Tunnistetut lainsäädännölliset muutostarpeet

TP3: Laatukriteerien laadinta ja käyttöönotto

TP4: Selvitys tiedon teknisen yhteentöimivuuden nykytilasta

TP4: API-periaatteet ja ohjeistus

TP4: Yhteentöimivuusalustan kehittämistarpeiden tunnistaminen ja toimintamalli

Hankkeen jo toteutuneet tulokset

Toimijoiden verkosto on vahvistunut tuotosten valmistelun myötä

Työhön osallistuneiden julkishallinnon organisaatioiden lisääntynyt osaamistaso (tulosten saavuttamisen tueksi on pidetty koulutuksia ja perustettu hankkeen aikaisia verkostoja)

Hankkeen vaikutukset

Hankkeen vaikutusten saaminen edellyttää laajaa tuotosten käyttöönottoa julkishallinnon organisaatioissa. Esimerkkejä tästä ei ole vielä osoitettavissa.

* Lista on merkitty odotetut tuotokset ja tulokset. Toteutumattomat tuotokset on merkitty harmaalla värillä.

Kuva 8. TiHA-hankkeen vaikutuslogiikan mallinnus.

4.2 Vaikutusten syntymisen riskejä

Keskeiset havainnot

- » Hanketuotoksista viestiminen ja tuotosten käyttöönotto ovat keskeisiä edellytyksiä vaikutusten syntymiselle pidemmällä aikavälillä.
- » Tuotosten käyttöönotto vaatii tuekseen muun muassa kokemusten ja käytäntöjen jakamista sekä kaikille avoimia koulutuksia.
- » Tuotosten ylläpito ja kehittäminen tulevat vastuuttaa pidemmällä aikavälillä, ja viestiä kehitystyöhön sitoutumisesta potentiaalisille käyttäjille.
- » Tiedon avaamisen ja hyödyntämisen teemojen edistäminen tulee varmistaa myös seuraavalla hallituskaudella, minkä lisäksi on tärkeää tarkastella tietopolitiikkaa ja sen edistämistä kokonaisuutena.
- » Muut tunnistetut riskit liittyvät mm. tietosuojakysymyksiin, jotka saattavat hidastaa tiedon avaamista sekä julkisen hallinnon niukkoihin resursseihin.

Tässä luvussa on esitetty arvioinnissa nousseet keskeisimmät riskit sekä esityksiä näiden toteutumisen estämiseksi. Lisäksi lopussa on kuvattu muutamia muita arvioinnin tiedonkeruussa esiin nousseita riskejä.

Hankkeen kansallista tietopolitiikkaa toimeenpanevat tuotokset jäävät käyttöönottamatta, jos tähän ei kohdenneta merkittäviä panostuksia pitkällä tähtäimellä usean vuoden ajan.

Viestinnän suuntaaminen: Haasteena arviointihetkellä on, ettei valmistuneita tuloksia tunneta laajasti etenkin kuntakentässä, minkä vuoksi viestinnän suuntaaminen ja jatkaminen kuntien suuntaan on ensiarvoisen tärkeää vaikutusten saamiseksi. Kunnilla on rajalliset resurssit tiedonhakuun ja etsintään, minkä lisäksi kunnilla on paljon rinnakkaisia edistettäviä teemoja, jotka kilpailevat ajasta ja resursseista, minkä vuoksi viestinnän tulee olla aktiivista ja tavoitettavaa. Viestintään ja tuotosten löydettävyyteen tulee panostaa paitsi hankekaudella, niin myös pidemmällä aikavälillä. Viestintäresursseja tulee varata sekä ministeriöstä että valmistuneiden tuotosten ylläpidosta vastaavista virastoista, jotta viestintä tavoittaa kohderyhmät sekä linkittyy laajempaan kokonaisuuteen.

”Geopoliittinen muutos vaikuttaa. Jos halutaan kaikki uhkatekijät huomioida, niin ehkä meillä on jo liikaa dataa avoimena”

”Ihmiset ovat pysähtyneet enemmän ajattelemaan sitä, mitä tietoa voi avata.”

”Toimenpiteet mitä on tehty, tulisi jalkautua organisaatioihin, toisaalta strategiset tavoitteet ja niiden asetanta: lähtisivät muotoutumaan käytännön toimenpiteiksi. Tämä edellytys, että voidaan saavuttaa laajempaa vaikuttavuutta. Jää nähtäväksi.”

Koulutus ja konkreettinen tuki: Erityisesti kunnilla on varsin vaihtelevat lähtötilanteet sekä resurssit tuotosten käyttöönottoon ja hyödyntämiseen, minkä vuoksi käyttöönotto vaatii tuekseen systemaattista tukea. Kunnat tarvitsisivat sekä resursseja että käytännön tukea, ohjeistusta ja kokemusten jakamista strategioiden ja periaatteiden hyödyntämiseen. Tätä tukisi valmistuneiden tuotosten käyttöönotto erityyppisissä organisaatioissa ja oppien systemaattinen jakaminen. Hankekaudella käynnistyneet verkostot kuten julkishallinnon API-verkosto ja Tiedon laatu -verkosto ovat oikeansuuntaisia toimia, mutta näiden jatkuvuus vuotta 2022 pidemmälle tulisi varmistaa sekä tukea verkoston toiminnan konkreettisuutta osallistujien toiveiden mukaisesti. Toistaiseksi osallistujat kokevat toiminnan olevan varsin ylätasoisia, eikä vielä vastaavan täysin organisaatioiden tuen tarpeisiin. Samoin eOppivan koulutuksia tulee lisätä ja jatkaa hankekauden jälkeen tuotosten käyttöönoton vauhdittamiseksi.

Tuotokset eivät pysy ajantasaisina, eivätkä vanhentuessaan kiinnosta kohderyhmiä. Tuotosten ylläpito ja kehittäminen tulee vastuuttaa ja resursoida pitkällä aikavälillä. Valmistuneet tuotokset vastaavat sidosryhmien mukaan pääsääntöisesti hyvin tarpeita, mutta ne vaativat jatkuvaa kehittämistä ja ylläpitoa pysyäkseen ajankohtaisina ja hyödynnettävinä käyttäjilleen. Syksyllä 2022 on jo monen valmistuneen tuotoksen osalta tunnistettu vastuutaho, mutta ylläpidon ja kehityksen vastuutus ja resursointi pidemmällä aikavälillä tukee käyttöönottoa, ja pitkäjänteinen sitoutuminen tuotosten kehittämiseen tulee myös viestiä käyttäjille, jotta nämä uskaltavat osoittaa niukkoja resurssejaan käyttöönottoon.

Datan hyödyntämisen mahdollisuuksia ei tunnisteta, eikä datan avaamiseen ja hyödyntämiseen haluta siksi resursoida. Viestinnällä tulisi tulosviestinnän lisäksi tukea laajempaa kulttuurin muutosta organisaatioissa. Arvioinnin tiedonkeruussa on toistuvasti noussut esiin haasteena, että organisaatiot eivät usein tunnista datan hyödyntämisen mahdollisuuksia ydintehtävissään ja -prosesseissaan. Datan avaaminen nähdään näistä erilliseksi tehtäväksi ja siksi tähän resursointi koetaan erilliseksi kuluksi. Dataa käsitellään tietohallinnon asiana, kun sen tulisi olla substanssit läpäisevä ja substanssiyksiköiden johdossa käsiteltävä asia. Datan avaamisesta ei usein synnykään suoraan taloudellista tai prosessuaalista hyötyä organisaatiolle, vaan hyödynsaajina ovat esimerkiksi kuntalaiset, yritykset tai muut viranomaiset.

Kansalliset kehittämistoimet näyttäytyvät pirstalemaisina kohderyhmille, eikä kytkeä kansalliseen tietopolitiikkaan ymmärretä. Kansallista tietopolitiikkaa ja sen edistämistä tulisi tarkastella kokonaisuutena. Ohjelmien ja hankkeiden vaikutukset ovat tyypillisesti pistemäisiä, minkä vuoksi tietopolitiikkaa ja sen tavoitteita tulisi lähestyä kokonaisuutena lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Ensimmäisenä askeleena tunnistetaan teeman saaminen mukaan seuraavaan hallitusohjelmaan ja teeman holistinen tarkastelu valtioneuvostotasolla. Lisäksi tavoitteiden ja toimenpiteiden määrittelyn yhteydessä tulee varmistaa riittävät resurssit näiden toimenpanoon muutoksen aikaansaamiseksi.

Suomi ei ole aktiivinen EU-tason tietopolitiikkaan vaikuttamisessa ja EU-tason ja kansallisen kehittämisen yhteisiä tavoitteita ei tunnisteta. Kansallisen ja EU-tason sääntelyn

yhteensovittaminen on myös keskeinen lähivuosien teema. Kansallisella tasolla haasteeksi tunnistetaan risteävä lainsäädäntö erityisesti rajapintojen osalta; toisaalta lainsäädäntö velvoittaa luomaan rajapintoja, toisaalta lainsäädäntö rajoittaa rajapintojen luomista ja tiedon jakamista. Lisäksi kansallisen lainsäädännön yhteensopivuus avoimen datan direktiivin (EU 2019/1024) on keskeinen tulevaisuuden teema direktiivin täytäntöönpanosäännösten viivästyttyä.

Muita nousseita riskejä

Julkisen talouden kestävyysaaste rajaa käytettävissä olevia resursseja. Koska tiedon hyödyntämisen ja avaamisen kehittämistä ei nähdä juuri minkään organisaation strategisesti tärkeänä tehtävänä, on riskinä, että tähän ei löydy tiukassa taloudellisessa tilanteessa resursseja. Tämä on jossain määrin paradoksaalista, koska juuri tietoa hyödyntämällä voitaisiin tehostaa sekä sisäisiä prosesseja että asiakastyötä. Useissa tapauksissa tiedon hyödyntämiseen investointi saavutettaisiin moninkertaisena taloudellisena hyötynä. Erityisesti kunnissa kustannus-hyötyanalyysi voi kuitenkin olla haastavaa, koska sektoroituneen kuntarakenteen takia hyödyt eivät välttämättä tuloudu investoivan yksikön budjetissa. Tiedon hyödyntämisen vaikuttavuusketju ei noudata kuntarakenteita.

Datan avaaminen voi muuttaa julkisten organisaatioiden tai yritysten liiketoimintalogiikoita, eikä julkisilla organisaatioilla ole siksi halukkuutta kehittämiseen.

Aiemmin maksulliset palvelut voivat joutua arvioimaan palvelun hinnoittelun perusteita, jos jokin toinen organisaatio tarjoaa vastaavaa dataa maksutta. Julkisen talouden heikentyminen ei välttämättä vahvista datan avaamisen halukkuutta tulonmenetyksen takia. Merkittävä osa julkisesta datasta myös kertyy ostopalveluiden myötä ulkopuolisille palveluiden tuottajille. Tilaajan tulisi huolehtia, että tällä hankituista palveluista kertyy dataa ja tämä on tilaajan käytössä.

Datan avaamiseen liittyy tapauskohtaisesti arvioitavia tietoturvariskejä, jotka korostuvat muuttuneen turvallisuustilanteen myötä. Suomen geopoliittinen asema Venäjän hyökkäyssodan takia on tuonut uusia piirteitä kansalliseen dataa koskevaan keskusteluun. Erityisesti rakennettua ympäristöä koskevan datan nähtiin olevan herkkää tietoturvakysymysten näkökulmasta.

"Yleinen riski voi olla, että julkisen talouden kestävyys, jos aiheuttaa haasteita, niin tää teema saattaa olla hieman kaukana organisaation omasta ydintoimijasta. Avaavalle organisaatiolle syntyy kustannuksia hyötyjen sijaan, kompensointiin ei mekanismeja."

"Miten tätä pysytään ylläpitämään ja luomaan toimintaan sinne, missä sitä ei ole vielä ollut."

"Viranomaiset saavat toimia ihan niin huonosti kuin haluavat, koska palvelujen käyttävien taholta puuttuu paine, ihmiset kiltisti jonottavat palveluita. Se ei lähde paine siltä asiakasrajapinnasta."

"Datariskit niitä on kyllä tunnistettu pilvin pimein, ei erityinen riski, on normaaliin toimintaan liittyvä riski. Tietoturva yms. pitää vaan arvioida datasta entistä monipuolisemmin."

Arvioinnin aineistonkeruussa nousee esiin myös huoli siitä, että tiedon avaamisen toimenpiteitä jätetään myös turhaan tekemättä tietosuojariskien pelossa. Tietosuojaja-asioihin tulee myös tarjota mahdollisimman konkreettisia ja selkeitä suuntaviivoja organisaatioiden tueksi.

4.3 Suosituksia hankkeen vaikuttavuuden vahvistamiseksi

Viestinnän kohderyhmittäinen räätälöinti tukee tavoitavuutta sekä pidemmällä aikavälillä tuotosten käyttöönottoa. Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen haasteet ja tehtävät näyttävät erilaisilta eri toimijaryhmille. Siksi tulostietoa olisi tärkeää kohdentaa yleisen viestinnän lisäksi esimerkiksi johdolle ja asiantuntijoille. Johdon viestinnässä kannattaa painottaa saavutettavien konkreettisten hyötyjen lisäksi sitä, ettei teema liity vain tietohallintoon tai tiettyyn toimialaan vaan läpäisee kaiken toiminnan.

Jatkuva konkreettinen tuki mahdollistaa tuotosten käyttöönoton erityyppisissä organisaatioissa. Useat organisaatiot, erityisesti pienet kunnat, tarvitsisivat konkreettista tietoa ja tukea tiedon hyödyntämisen ja avaamisen tueksi. Tähän tarvittaisiin kansallista panosta, palvelua voitaisiin tarjota esimerkiksi DVV:n tai Kuntaliiton toimesta.

Laajempi kulttuurin muutoksen tukeminen tukee myös tuotosten käyttöönottoa. Datan hyödyntämistä tulisi tarkastella organisaatioiden ydinprosessit tarvelähtöisesti läpäisten. Datan avaamista käsitellään tyypillisesti organisaation ydinprosesseista irrallisena toimena. Ydinprosesseissa ja näiden kehittämisessä sekä yhteiskunnallisten ja organisaatiokohtaisten haasteiden yhteydessä tulisi arvioida sitä, miten dataa voitaisiin hyödyntää konkreettisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Datan avaamisen eriyttäminen substanssia koskevasta keskustelusta vieraannuttaa tämän konkretiasta.

4.4 Opit vastaavien hankkeiden toteuttamiseksi jatkossa

Hankkeen informaatio-ohjauksen tueksi tarvitaan konkreettisia esimerkkejä, oppeja ja tukea. Jatkossa vastaavien hankkeiden tuotoksia tulisi pilotoida pitkäjänteisesti erityyppisissä organisaatioissa myös kehitysvaiheen jälkeen ja jakaa oppeja systemaattisesti kohde- ja sidosryhmille. Tämä mahdollistaa valmistuvien mallien ja muiden tuotosten tarpeisiin vastaavuuden sekä tukee osaltaan viestintää. Jatkossa myös hankekauden pituutta tulisi tarkastella uudelleen; kahden vuoden hankekausi on lyhyt tuotosten laajamittaista pilotointia ajatellen.

Kuntien tiiviimpi integrointi työskentelyyn läpi hankekauden tukee vaikuttavuuden syntymistä. Vaikutukset syntyvät vasta toimintamallien ja periaatteiden käyttöönoton myötä, minkä

varmistamiseksi kunnat tulee integroida työskentelyyn ja pilotointiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lisäksi läpi hankekauden ja sen jälkeen tulee suunnata kohdennettua viestintää kunnille.

Rajanvetoa hankemuotoisen ja linjaorganisaation työskentelyn välillä tulisi selkeyttää. Tiedon avaamisen ja hyödyntämisen teemojen edistäminen kuuluu temaattisesti valtiovarainministeriön julkisen hallinnon tieto- ja viestintätekniikan osaston alueelle ja hankkeen keskeisiä tuotoksia on toteutettu sekä hankkeen että osaston resursseilla. Erityisesti hankekokonaisuuksien, joiden tavoitteet eivät juuri eroa linjatekemisen tavoitteista, organisoitumisen vaihtoehtoja tulisi tarkastella huolellisesti kehitystyön pitkäjänteisyys varmistuen.

Hankemuotoisen toiminnan vaikuttavuuden tavoitteet ja näiden vaatimat panostukset on tärkeää tehdä näkyviksi. Tavoiteltava muutos vaatii investointeja; sekä henkilöresursseja että usein myös muuta taloudellista panostusta. Jos asetetut tavoitteet ovat tärkeitä, voidaan muutokselle laskea hinta. Vaikutuslogiikat ovat kuitenkin usein monimutkaisia, eikä hanke yksin voi tuottaa tavoiteltavaa vaikutusta. Hankkeiden suunnittelua voisi kuitenkin kehittää yhä enemmän panostus- näkökulmasta, tämä selkeyttäisi myös tavoiteltavan muutoksen investointitarvetta.

Jatkuvuuden varmistaminen hanketyöskentelyssä tukee vaikutusten syntymistä. Erityisesti lyhytkestoisissa hankkeissa on tärkeää rakentaa kehitystyötä aiempien oppien päälle ja kuulla systemaattisesti hankeorganisaation ulkopuolisia tahoja kokemusten ja tarpeiden keräämiseksi. TiHA-hankkeessa on hyödynnetty valtionhallinnon aiemman kehittämistyön, kuten Avoimen tiedon -ohjelman (2013–2015) oppeja ja kokemuksia, mutta esimerkiksi suurten kuntien kuten kuutoskaupunkien oppeja teeman kehittämistoimista voisi jatkossa hyödyntää systemaattisemmin ja integroida kaupunkeja vahvemmin esimerkiksi hankeryhmyöskentelyyn. Tämä toimisi myös viestinnällisenä keinona ja alleviivaisi työn kohdentumista koko julkishallinnolle. Lisäksi hankkeen vaikuttavuutta tukee hankekauden jälkeisen ajan mahdollisimman varhainen suunnittelu, vastuutus ja resursointi sekä näistä ulospäin viestiminen.

4.5 Suosituksia tiedon hyödyntämisen ja avaamisen teeman kehittämiseksi jatkossa

Seuraavassa esitetään arviointiaineiston pohjalta tehtyjä esityksiä tiedon hyödyntämisen ja avaamisen teeman kehittämiseksi jatkossa. Nämä eivät olet suoraan hankkeen toimintaan ja sen vaikuttavuuteen liittyviä. Suositukset kuitenkin monessa tapauksessa luovat edellytyksiä hankemuotoiselle kehittämistyölle.

Koko julkishallinnon digitalisaatiojohtamista tulisi tarkastella vaikuttavuusnäkökulmasta muutoksen esteet tunnistaen, tämä vaatii käyttöönottajalähtöistä tarkastelua:

Digitalisaation kehittämistoimia tulisi tarkastella kokonaisuutena, tämä näyttää valtionhallinnon organisaatioille ja erityisesti kunnille jossain määrin sekavalta

kokonaisuudelta. Eri hallinnonalojen omien kehitystoimien lisäksi VM johtaa useaa samanaikaista kehittämishanketta. Useiden kuntien resurssit eivät riitä kehittämisen seuraamiseen, eikä ainakaan tuotosten käyttöönottoon.

Informaatio-ohjauksen tueksi tarvitaan useimmiten tukea, tämä voi olla taloudellista, teknistä, räätälöityä neuvontaa tai verkottamista. Laadittaessa strategioita, linjauksia ja suosituksia jää vastuu näiden noudattamisesta yksittäisille organisaatioille.

Kuntien roolia tiedon hyödyntämisen ja avaamisen toimenpiteissä tulisi vahvistaa valmisteluvaiheista alkaen. Kunnilla on kansallisesti tärkeä tietovaranto, jota käytetään kansallisten toimien suunnittelussa. Lisäksi kunnat tarvitsevat ajantasaista tietoa johtamisen tueksi yhä kipeämmin kuntatalouden heiketessä. Siksi kuntien tarpeita ja kehittämisen ongelmia olisi tärkeää kuulla nykyistä enemmän ja aikaisemmin valmisteluprosesseissa. Tämä tukisi myös lainsäädäntöuudistusten ja kansallisten linjausten käyttöönottoa. On uhkana, että kunnat eriytyvät valmiuksiltaan yhä voimakkaammin tulevana vuosina. Tällöin yhä harvempi kunta pystyy vastaamaan lukuisten valtionhallinnon digitalisaatiohankkeiden vaatimuksiin. Kuntien roolien vahvistamista puoltaa myös se, että valtionhallinnon ohjauskeinot kuntiin ovat rajalliset.

Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen mahdollisuuksien tunnistaminen tulisi integroida julkishallinnon kehittämistyöhön, nyt tiedon hallintaa kehitetään usein erillisenä muusta toiminnasta. Tiedon avaaminen ei ole itseisarvoisesta tärkeää, vaan sen arvo muodostuu vasta kun sitä hyödynnetään jossain organisaation prosessissa. Silti tiedon avaamista voidaan käsitellä hyvin erillisenä kehityshankkeena. Samoin toimintaa uudistaessa tai yllättävän haasteen ilmetessä jää tiedon hyödyntämisen mahdollisuudet usein käsittelemättä. Merkityksen tunnistaminen vahvistaisi myös työhön kohdennettavia resursseja.

5 Johtopäätelmät ja suositukset

Tässä luvussa esitetään arvioitsijoiden valinnat edellisissä luvuissa esitettyihin havaintoihin perustuviksi keskeisimmiksi johtopäätelmiksi ja suosituksiksi.

5.1. Johtopäätelmät

- 1. Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen käsittely kansallisella tasolla on kriittisen tärkeää, hanke nähtiinkin laajasti tarpeelliseksi ja sisällöltään osuvaksi.** Hanke sekä jatkaa aiempaa kansallista kehitystyötä, että luo pohjaa tuleville kehitystoimille. Vaikka organisaatioiden kehitystaso vaihtelee paljon, on yleinen kehitystaso vielä melko vaatimaton. Hankkeen tuottamat suositukset ja ohjeet ovatkin oikea-aikaisia; iso osa organisaatiosta ei ole vielä luonut omia tavoitteitaan ja ohjeitaan, mutta on kuitenkin tunnistanut tiedon kehittämiseen liittyviä tarpeita. Hankekokonaisuutta pidettiin myös pääasiassa selkeänä, vaikka tavoitteet ovatkin sekoitus ylätasoisia ja operatiivisia asioita. Se, että tavoitteita ja toimenpiteitä on valmisteltu yhteistyössä sidosryhmien kanssa, on luonut hankkeelle hyvän pohjan.
- 2. Organisointimalli on tukenut tavoitteiden saavuttamista, erityisesti hankkeen jakaminen työpaketteihin sekä vastuunjako ovat onnistuneet.** Hankkeen resursointi ja hankekausi ovat olleet toimenpiteisiin nähden riittävät. Vaikka suosituksia ja ohjeita voitaisiin tehdä ministeriön perustyönä, on hankkeistettu toiminta luonut edellytyksiä sidosryhmäyhteistyölle. Hanke-status on tuonut työhön resursseja ja painoarvoa. Sidoryhmien osallistaminen on vienyt hankkeessa paljon aikaa, mutta tämä luo pohjaa jatkokehittämiselle tuotoksia käyttönottavissa organisaatioissa.
- 3. Viestintää on ollut riittävästi, mutta oikeiden kohderyhmien tavoittaminen on ollut vaikeaa eikä tässä ole täysin onnistuttu.** Hankkeen tavoittelema muutos vaatii sekä strategisen johdon että operatiivisten toteuttajien tavoittamista. Johdon tulisi ymmärtää tiedon avaamisen merkitys ja kohdentaa tähän resursseja, kun asiantuntijoille kohdennettävien viestien kulman on tärkeää korostaa konkreettisia ohjeita.

4. **Hankkeen tehtävät on toteutettu suunnitelman mukaan ja valmistuneet tuotokset tukevat ja tarkentavat osaltaan kansallista tietopolitiikkaa.** Suurin osa TiHA-hankkeen keskeisistä tuloksista on valmistunut vuoden 2022 aikana, minkä vuoksi on varhaista arvioida niiden käyttöönottoa ja vaikutuksia eri organisaatioissa. Toistaiseksi hankkeella on ollut vaikutuksia erityisesti tiedon laadun käsittelyyn organisaatioissa. Strategioita, periaatteita ja toimintamalleja pidetään hyödyllisinä ja tarpeisiin vastaavina, mutta niiden tunnettuus ja käyttöönotto julkishallinnon organisaatioissa ovat vielä melko vähäistä. Julkishallinnon yksiköt eivät ole vielä avanneet tietojaan tai hyödyntäneet tietoja uudella tavalla hankkeen seurauksena.
5. **Hankkeelta odotettavat hyödyt eivät synny hankkeen toimenpiteiden tuloksena, hanke luo tavoiteltaville hyödyille pohjaa.** Hankkeen tuotosten muuttuminen vaikutuksiksi julkishallinnon organisaatioissa ei ole ollut hankkeen toimenpiteillä edes mahdollista. Tulosten muuttuminen vaikutuksiksi vaatii huomattavia panostuksia ja tukitoimenpiteitä hankekautta pidemmällä ajalla, muutoin riskinä on tuotosten unohtuminen. Tiedon jakamisen lisäksi vaikuttavuutta olisivat lisänneet konkreettiset esimerkit ja vertaistuki. Hankekaudella käynnistyneet verkostot kuten julkishallinnon API-verkosto ja Tiedon laatu -verkosto ovat oikeansuuntaisia toimia.

5.2 Suositukset hankkeen vaikuttavuuden vahvistamiseksi

1. **Hankkeen tuotokset on tärkeää kytkeä osaksi kansallista strategista tietopolitiikan kehittämistä.** Hankkeessa on tuotettu strategisia tavoitteita ja operatiivisia ohjeita. Molemmat tasot ovat kansallisen tietopolitiikan jatkumoa valtionhallinnon organisaatioiden ja kuntien käyttöönotettavaksi. Tietopolitiikkaa tulee rakentaa hankkeen tuotosten päälle, varmistaen näiden edelleenkehittäminen ja hyödyntäminen. Käynnissä oleva Digikompassi-työ voi olla jatkossa kokoava kanava tuotoksille ja kehittämiselle.
2. **Hankkeen tuotosten käyttöönottoon tulee resursoida merkittävästi, muuten hankkeen vaikuttavuus jää saavuttamatta.**
  - 2.1. **Hankkeen tuotokset tulee konkretisoida osoittamalla niistä saavutettava hyöty esimerkein.** Erityisesti kunnilla ei ole henkilötyöpanosta seuraamaan tiedon hyödyntämisen ja avaamisen lainsäädäntöä ja muuta kehittämistyötä. Lisäksi vaikka teema on ajantasaisen johtamisen ja turvallisuuden näkökulmista kriittistä, ei johto usein tunnista tarvetta ja kohdenna tähän resursseja. Tarvitaan konkreettisia esimerkkejä ja tiivistettyjä tuloksia.

2.2. Hankkeen tuotoksista tulee viestiä myös hankekauden jälkeen:

- Osana valtiovarainministeriön digitalisaatiota koskevaa viestintää
- Omana itsenäisenä konkreettisia hyötyjä korostavana markkinointiviestinä
- Tukien tuotoksista vastaavia virastoja näiden viestinnässä

Viestinnän kärjet tulisi kohdentaa:

- Organisaatioiden johdolle strategisuutta ja hyötyjä nostaen
- Tietojen hyödyntämistä ja avaamista toteuttaville asiantuntijoille ohjeita yms. tukevia aineistoja nostaen

2.3. Tiedon jakamisen lisäksi tarvitaan enemmän konkreettista tukea, esim. verkostoja ja koulutuksia.

Tiedon konkretisoituminen toiminnaksi ja muutokseksi vaatii tukea. Erityisesti pienet organisaatiot tarvitsevat konkreettista apua; kaikki tuki ohjeista taloudelliseen tukeen vauhdittaisi tiedon hyödyntämistä. Lisäksi varsinkin kunnat voisivat hyötyä paljon muiden kuntien kokemuksista ja opeista.

- 3. Tuotosten ylläpito ja kehittäminen tulee vastuuttaa ja resursoida ja toimintamallista on tärkeää viestiä pikimmiten.** Valmistuneet tuotokset vastaavat sidosryhmien mukaan pääsääntöisesti hyvin tarpeita, mutta ne vaativat jatkuvaa kehittämistä ja ylläpitoa pysyäkseen ajankohtaisina ja hyödynnettävinä käyttäjilleen. Ylläpidon ja kehityksen vastuutus ja resursointi pidemmällä aikavälillä jo hankekauden aikana tukee käyttöönottoa, ja pitkäjänteinen sitoutuminen tuotosten kehittämiseen tukee myös viestiä käyttäjille, jotta nämä uskaltavat osoittaa niukkoja resurssejaan käyttöönottoon. Hankekaudella käynnistyneet verkostot kuten julkishallinnon API-verkosto ja Tiedon laatu -verkosto ovat oikeansuuntaisia toimia, mutta näiden jatkuvuus vuotta 2022 pidemmälle tulisi varmistaa sekä tukea verkoston toiminnan konkreettisuutta osallistujien tarpeiden mukaisesti.

5.3 Suosituksia vastaavien hankkeiden toteuttamiseksi

- 1. Hankekauteen kannattaa sisällyttää konkreettista hankkeessa tuotettujen toimintamallien tuettua testausta, näiden esimerkit ja opit tukevat merkittävästi tulosten käyttöönottoa.** Kun hankkeessa tuotetaan suosituksia tai ohjeita, on merkittävä riski, että näiden käyttöönotto jää vähäiseksi. Matka ohjeesta sen aitoon hyödyntämiseen on pitkä. Organisaatiot tarvitsevat sekä konkreettisia esimerkkejä että tukea, esimerkkitapaukset ovat tässä tärkeitä.
- 2. Jatkuvuuden varmistaminen hanketyöskentelyssä tukee vaikutusten syntymistä.** Erityisesti lyhytkestoisissa hankkeissa on tärkeää rakentaa kehitystyötä aiempien oppien päälle ja

kuulla systemaattisesti hankeorganisaation ulkopuolisia tahoja kokemusten ja tarpeiden keräämiseksi. Lisäksi hankkeen vaikuttavuutta tukee hankekauden jälkeisen ajan mahdollisimman varhainen suunnittelu, vastuutus ja resursointi sekä näistä ulospäin viestiminen.

- 3. Kehittämistoimien organisointia hanketyöksi vaihtoehtona virkatyölle tulisi harkita tarkasti, hankkeen tavoitteiden ja toimenpiteiden vaatimukset huomioiden.** Riskinä hyvin hallintolähtöisesti toteutettavissa hankkeissa on, että tulokset eivät integroidu edes omaan organisaatioon. Tämä olisi kuitenkin tärkeä, myös jatkotyön, kuten luotujen verkostojen ylläpidon, tulosten levittämisen onnistumiseksi ja dokumenttien päivittämisen varmistamiseksi. Lisäksi on riskinä, että hankeaika ei tue tiivistä toteutusta asioissa, jotka voitaisiin toteuttaa paljon lyhyemmässä ajassa osana normaalia virkatyötä. Hankkeistamista voi perustella resursoinnilla ja teeman painoarvon varmistamisella, nämä voitaisiin kuitenkin varmistaa organisaatiossa myös muilla tavoin.

Liite 1: Lähteet

6Aika. (2017). Tuloksia: Avoin data ja rajapinnat. [Verkkajulkaisu]. Saatavilla: <https://6aika.fi/avoin-data-ja-rajapinnat-karkihanke/>; Owal Group Oy (2017).

6Aika Avoin data ja rajapinnat -kärkihankkeen tuotosten, tulosten ja vaikutusten arviointi. Raportti, Joulukuu 2017. [Verkkajulkaisu]. Saatavilla: <https://6aika.fi/wp-content/uploads/2018/01/6Aika-Avoin-data-ja-rajapinnat-Raportti-20122017FINAL.pdf>

Avoinhallinto. (2021). Avoin hallinto ja osallisuuden edistäminen Suomessa. Avoinhallinto.fi. [Verkkajulkaisu]. Saatavilla: <https://avoinhallinto.fi/assets/files/2021/01/Suomen-avoimen-hallinnon-ensimmainen-toimintasuunnitelma.pdf>

Ensimmäinen tietopoliittinen selonteko valmis: Eettistä tietopolitiikkaa tekoälyn aikakaudella. Yhteenveto 04.12.2018.

<https://vm.fi/documents/10623/7768305/Yhteenveto+tietopoliittisesta+selonteosta/10562e33-2f2e-2707-836e-b7b971862ec2/Yhteenveto+tietopoliittisesta+selonteosta.pdf?t=1543939556000>

Helsingin kaupunki. (2019). Kaupungin julkinen data kuuluu kaupunkilaisille. [Verkkajulkaisu]. Saatavilla: <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/tietoa-helsingista/avoin-tieto>; Helsinki Region Infoshare, HRI. (2019). Avoin data

Koski, H, Honkanen, M., Luukkonen, J., Pajarinen, M., & Ropponen, T. (2017). Avoimen datan hyödyntäminen ja vaikuttavuus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 40/2017. ISBN:978-952-287-387-3. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-387-3>.

KPMG. (2018). Ministeriöiden toimenpiteet ja hankkeet tekoälyn ja tietopolitiikan alueilla. Tilaajana Valtiovarainministeriö. KPMG Oy Ab 18.09.2018. [Verkkajulkaisu]. Saatavilla: <https://vm.fi/documents/10623/7768305/Ministeri%C3%B6iden+toimenpiteet+ja+hankkeet+teko%C3%A4lyn+ja+tietopolitiikan+alueilla/d5e3c301-8dd5-0660-1751-edc19e82bb7e/Ministeri%C3%B6iden+toimenpiteet+ja+hankkeet+teko%C3%A4lyn+ja+tietopolitiikan+alueilla.pdf/Ministeri%C3%B6iden+toimenpiteet+ja+hankkeet+teko%C3%A4lyn+ja+tietopolitiikan+alueilla.pdf?t=1543414295000>

Poikola, A., Kola, P. & Hintikka, K. (2010). Julkinen data, johdatus tietovarantojen avaamiseen. Liikenne- ja viestintäministeriö.

Suomessa 10 vuotta: arkea ja juhlaa. Ajankohtaista 25.9.2019. [Verkkajulkaisu]. Saatavilla: <https://hri.fi/fi/avoin-data-suomessa-10-vuotta-arkea-ja-juhlaa/>

Valtioneuvoston periaatepäätös tiedon hyödyntämiseksi ja avaamiseksi, Rissanen, Olli-Pekka; Lahti, Tanja (2022-04-25). Saatavilla <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164023>

Valtiontalouden tarkastusvirasto, VTV. (2019). Avoin tieto ja viranomaistiedon hyödyntäminen. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 12/2019. ISBN 978-952-499-470-5 (pdf). Grano Oy: Helsinki. Saatavilla: <https://www.vtv.fi/app/uploads/2019/09/VTV-Tarkastuskertomus-12-2019-Avoim-tieto-ja-viranomaistiedon-hyodyntaminen.pdf>.

Valtiovarainministeriö, VM (2022b). Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hanke 2020–2022.

[Verkkajulkaisu]. Saatavilla:

<https://vm.fi/documents/10623/22728556/Kuvaus+hankkeesta+hankeryhm%C3%A4n+k%C3%A4ytt%C3%B6%C3%B6n.pdf/5a72bb43-c760-75ca-89ad-91cfc4ffb1b5/Kuvaus+hankkeesta+hankeryhm%C3%A4n+k%C3%A4ytt%C3%B6%C3%B6n.pdf?t=1606126477377>

Valtiovarainministeriö, VM. (2013). Avoimen tiedon ohjelma. [Verkkajulkaisu]. Saatavilla:

<https://vm.fi/hanke?tunnus=VM041:00/2013.;> Avoindata.fi. (2022). Mitä on avoin data?

[Verkkajulkaisu]. Saatavilla: <https://www.avoindata.fi/fi/tietoa-avoimesta-datasta/mita-on-avoin-data#avoimen-datan-taustaa>.

Valtiovarainministeriö, VM. (2022a). Tiedon hyödyntäminen ja avaaminen. [Verkkajulkaisu].

Saatavilla: <https://vm.fi/tiedon-hyodyntaminen-ja-avaaminen>.

Liite 2: Haastatellut organisaatiot

Digi- ja väestötietovirasto

Helsingin kaupunki

Hämeenlinnan kaupunki

Ilmatieteen laitos

Kuntaliitto

Kuopion kaupunki

Kuusamon kaupunki:

Maa- ja metsätalousministeriö

Maanmittauslaitos

Medialiitto

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Sosiaali- ja terveysministeriö

Suomen ympäristökeskus

Teknologiateollisuus ry

Tilastokeskus

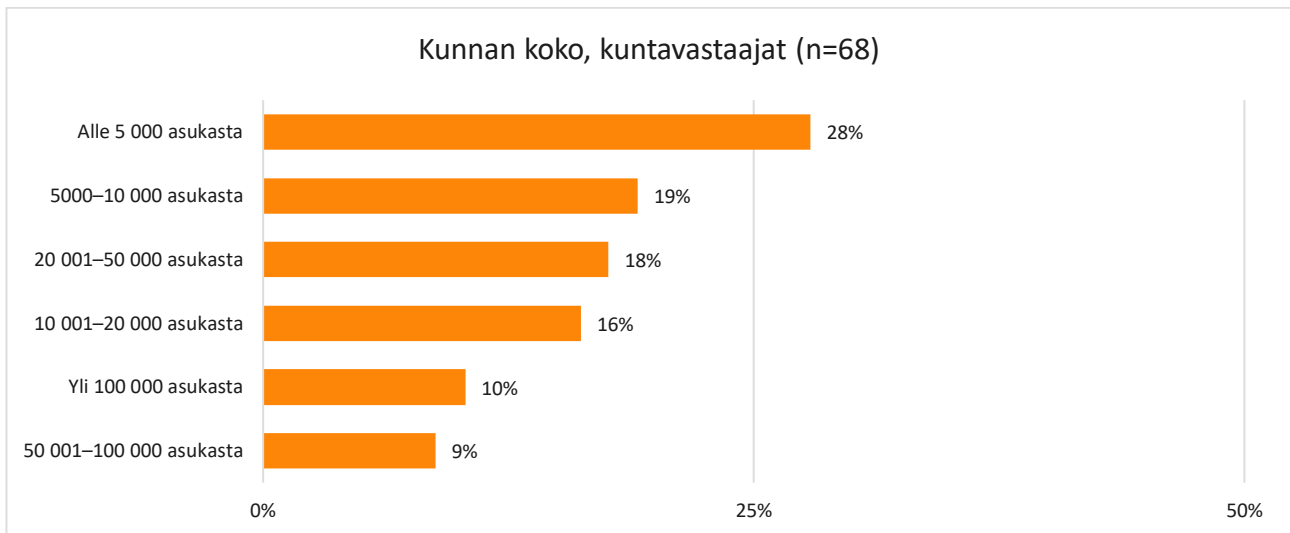
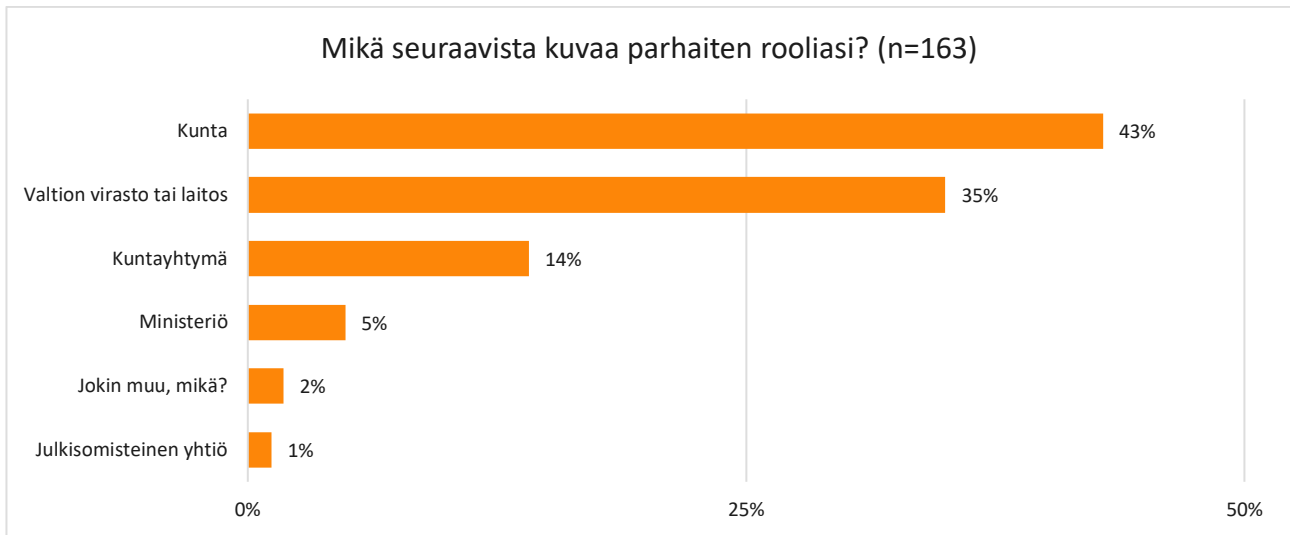
Työ- ja elinkeinoministeriö

Valtiokonttori

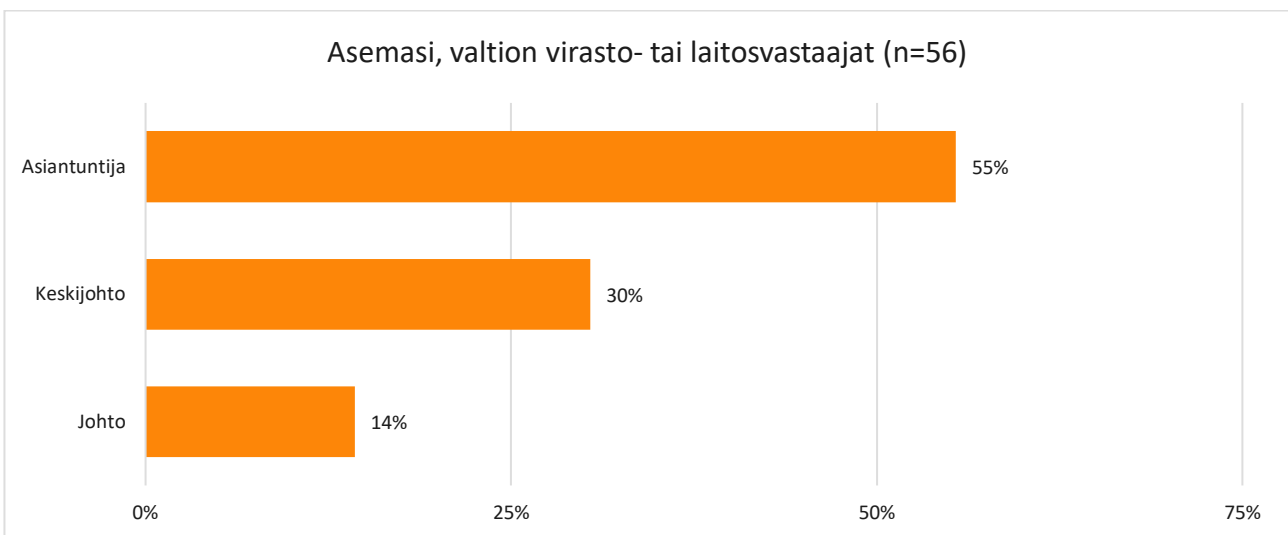
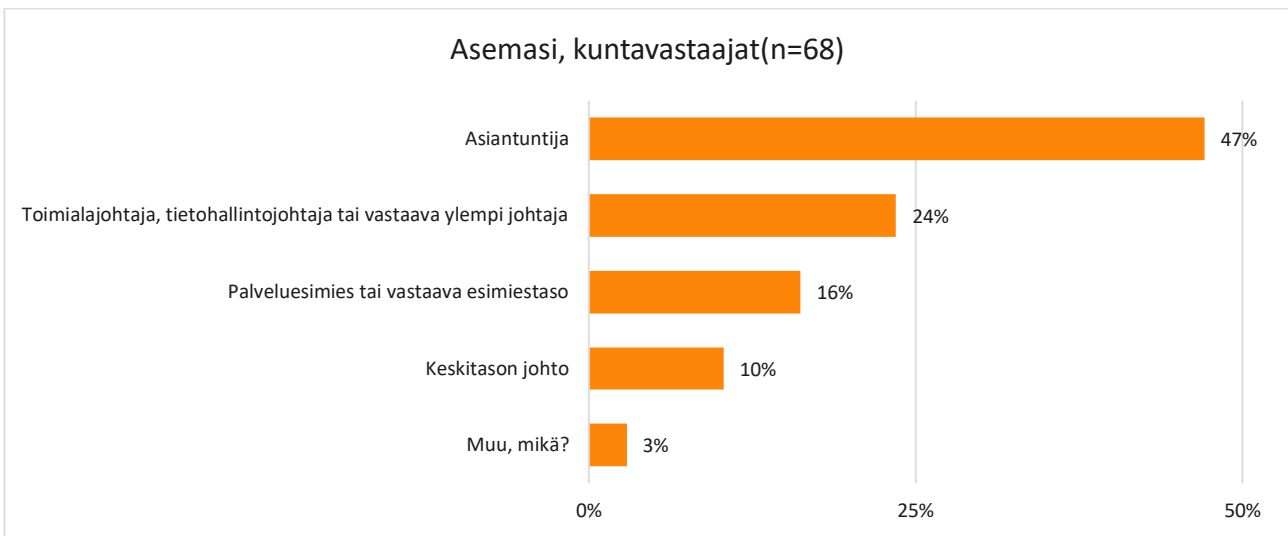
Valtiovarainministeriö

Ympäristöministeriö

Liite 3: Kyselyvastaajien taustatietoja

Liite 4: Kyselyrunko

TAUSTATIEDOT

1. Mikä seuraavista kuvaa parhaiten rooliasi?

- a. Kunta
- b. Kuntayhtymä
- c. Valtion virasto tai laitos
- d. Julkisomisteinen yhtiö
- e. Ministeriö
- f. Jokin muu, mikä?

Voit tarkentaa halutessasi:

Jos kunta

2. Kunnan koko:

- a. Alle 5 000 asukasta
- b. 5000–10 000 asukasta
- c. 10 001–20 000 asukasta
- d. 20 001–50 000 asukasta
- e. 50 001–100 000 asukasta
- f. Yli 100 000 asukasta

3. Asemasi:

- a. Toimialajohtaja, tietohallintojohtaja tai vastaava ylempi johtaja
- b. Keskitason johto
- c. Palveluesimies tai vastaava esimiestaso
- d. Asiantuntija
- e. Muu, mikä?

Voit tarkentaa halutessasi:

Jos valtion virasto tai laitos

4. Asemasi:

- a. Johto
- b. Keskijohto
- c. Asiantuntija
- d. Muu, mikä?

TIEDON HYÖDYNTÄMISEN JA AVAAMISEN HANKE

5. Miten hyvin tunnet Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hanketta (TiHA-hanke) (voit valita useita)
  - a. Tunnen hyvin ja organisaatiomme edustaja on ollut mukana ohjauksessa tai valmistelussa
  - b. Olen osallistunut tilaisuuksiin / hyödyntänyt hankkeessa tuotettua materiaalia
  - c. Hanke on vaikuttanut organisaatiomme tiedon avaamiseen ja hyödyntämiseen
  - d. Olen kuullut, mutta emme ole hyödyntäneet hankkeen tilaisuuksia tai tuotoksia
  - e. En tunne hanketta lainkaan

6. Arvioi seuraavien TiHA-hankkeen tavoitteiden tärkeyttä oman organisaatiosi kannalta (1 Ei lainkaan tärkeä – 5 Erittäin tärkeä, eos)
  - a. Laaditaan ehdotus tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategisiksi tavoitteiksi
  - b. Luodaan ja käytetään tiedon laatukriteerit
  - c. Laaditaan ja toimeenpannaan kansalliset API-periaatteet
  - d. Luodaan ja käytetään toimintamalli, joka tukee tiedon omistajia hyödyntämään yhteentoimivuustyökaluja avattavien tietojen semanttisen yhteentoimivuuden edistämiseksi
  - e. Tuetaan tietojen löydettävyyden ja ymmärrettävyyden parantamista kehittämällä erityisesti tietoaisteistojen metatietoja ja rajapintojen dokumentaatiota

7. Millainen merkitys TiHA-hankkeen tuotoksilla on organisaationne kannalta? (1 ei lainkaan merkitystä – 5 erittäin tärkeitä, ovat hyödyksi kehittämisessä, eos)
  - a. Valtioneuvoston periaatepäätös tiedon hyödyntämiseksi ja avaamiseksi
  - b. Toimintamalli tiedon jakamiseen ja hyötypotentialisten tietojen tunnistamiseen
  - c. Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen esteiden ja muutostarpeiden tunnistaminen
  - d. Kansallisten tiedon laatukriteerien laadinta ja tiedon laatu -verkosto
  - e. Selvitys julkisen hallinnon tiedon semanttisen yhteentoimivuuden nykytilasta
  - f. Julkisen hallinnon API-periaatteet sekä API-verkosto
  - g. eOppiva-verkkokoulutukset aiheista tiedon jakaminen, tiedon laatu ja tiedon yhteentoimivuus

8. Miten hanke on vaikuttanut organisaatioosi? (1 ei ole vaikuttanut – 5 on vaikuttanut merkittävästi, eos)
  - a. On lisännyt organisaation kyvykkyyttä, ymmärrystä ja/tai keskustelua tiedon hyödyntämisestä ja avaamisesta
  - b. On vaikuttanut siihen, että organisaatiossa tarkastellaan tiedon avaamisen käytäntöjä aiempaa enemmän
  - c. On vaikuttanut siihen, että organisaatiossa tarkastellaan ohjelmointirajapintojen (API) hankintaa ja/tai kehittämistä aiempaa enemmän
  - d. On vaikuttanut siihen, että tiedon laatua käsitellään organisaatiossa aiempaa enemmän.

Voit halutessasi täsmentää:

VIESTINTÄ

9. Mistä saitte tietää hankkeesta?
  - a. Hankkeen verkkosivu vm.fi:ssä
  - b. Valtiovarainministeriön Twitter-tili
  - c. Valtiovarainministeriön LinkedIn-tili
  - d. Valtiovarainministeriön mediatiedotteet
  - e. Valtiovarainministeriön tiedotteet vm.fi-sivustolla
  - f. Valtiovarainministeriön kuukausittainen JulkICT- uutiskirje
  - g. Valtiovarainministeriön sähköpostiviestintä
  - h. Hankkeen Tiedon äärellä -podcastit
  - i. Hankkeen järjestämät tilaisuudet (mm. webinaarit ja seminaarit)
  - j. Jokin muu, mikä?

10. Miten hyödyllisinä pidät seuraavia hankkeen viestintäkanavia organisaationne kannalta? (1 ei lainkaan tärkeä – 5 erittäin tärkeä, eos)
  - a. Hankkeen verkkosivu vm.fi:ssä
  - b. Valtiovarainministeriön Twitter-tili
  - c. Valtiovarainministeriön LinkedIn-tili
  - d. Valtiovarainministeriön mediatiedotteet
  - e. Valtiovarainministeriön tiedotteet vm.fi-sivustolla
  - f. Valtiovarainministeriön kuukausittainen JulkICT- uutiskirje
  - g. Valtiovarainministeriön sähköpostiviestintä
  - h. Hankkeen Tiedon äärellä -podcastit
  - i. Hankkeen järjestämät tilaisuudet (mm. webinaarit ja seminaarit)
  - j. Jokin muu, mikä?

11. Millaista viestintää kaipaisitte tietojen hyödyntämisen ja avaamisen tueksi?

12. Minkä kanavien kautta tieto parhaiten saavuttaisi organisaatiosi?
  - a. Valtiovarainministeriön verkkosivut
  - b. Valtiovarainministeriön Twitter-tili
  - c. Valtiovarainministeriön LinkedIn-tili
  - d. Valtiovarainministeriön mediatiedotteet
  - e. Valtiovarainministeriön tiedotteet vm.fi-sivustolla
  - f. Valtiovarainministeriön kuukausittainen JulkICT- uutiskirje
  - g. Valtiovarainministeriön sähköpostiviestintä
  - h. Valtiovarainministeriön järjestämät tilaisuudet (mm. webinaarit ja seminaarit)
  - i. Jokin muu, mikä?

13. Miten hankkeen viestintää tulisi kehittää?

TIEDON HYÖDYNTÄMINEN JA AVAAMINEN OMASSA ORGANISAATIOSSA

14. Millaisia tiedon hyödyntämiseen ja avaamiseen liittyviä haasteita organisaatiosi on kohdannut?
15. Mitkä tekijät hankaloittavat tiedon hyödyntämistä ja avaamista? (voit valita useita)
  - a. Tiedon puute
  - b. Osaamisen puute
  - c. Henkilöresurssien puute
  - d. Taloudellisten resurssien puute
  - e. Muiden organisaatioiden toiminta (rajapinnat, yhteistyö)
  - f. Teknologiset ratkaisut
  - g. Jokin muu, mikä?
Voit halutessasi tarkentaa:
16. Millä edellytyksillä voisitte hyödyntää ja avata tietoja laajemmin?
17. Millaista tukea organisaationne tai kuntanne tarvitsisi tiedon hyödyntämiseen ja avaamiseen liittyen?
18. Millaisia toimenpiteitä kansallisesti pitäisi tehdä tiedon hyödyntämisen ja avaamisen kehittämiseen liittyen?
  - a. Lähivuosien aikana
  - b. Pidemmällä aikavälillä
19. Muita kommentteja TiHA-hankkeen ja tiedon hyödyntämisen ja avaamisen teemoihin liittyen:

owalg'group